Kampen om kärlek. Fyra noveller om äktenskap

Bokutgåva

Albert Bonniers förlag, Stockholm 1896.

GAMLA BREF

O, Alvor! – Og aldrig kan det leges om! O, Angst! – Her var mitt Kejserdom! *Henrik Ibsens "Per Gynt*".

I.

Att vara allena är godt för människan. Det är jordens högsta goda, och ingenting annat är godt.

Jag har läst igen min gamla våning, dragit ned gardinerna och stoppat nyckeln i min låda. Ingen får komma dit in mera, icke ens jag själf skall gå dit in, förrän den dag kommer, då allt skall föras bort, och ända till sista resten af hvad som en gång varit, plånas ut ur tillvaron och ur mitt minne. Numera har jag blott kvar mina två rum, som jag hade dem förr, medan jag ännu var ensam och lycklig. Jag har ett litet sofrum, och här ute sluter sig kring mig en stor, rymlig sal, full med böcker. Böckerna se ned på mig från sina hyllor, de påminna mig om, att de varit mina gamla, trofasta vänner, de enda jag någonsin haft, och jag tycker, att från deras leder ljuda röster, hvilka mana mig till sig, röster, som hviska, att mellan dem och mig är icke allt förbi. En dag skall vår vänskap och vårt umgänge börja å nyo, och jag skall åter i fullt mått kunna smaka ensamhetens stora, obeskrifliga fröjd.

Men innan dess vill jag samla spillrorna af mitt splittrade lif, samla dem noga, sätta dem samman bit intill bit, på det att bilden af det lif som varit måtte bli så klar och så sann, att jag kan förstå mig själf, förstå de makter, hvilka slogo detta lif i stycken, förstå dem så helt, att jag aldrig åter råkar i deras våld.

Från mitt fönster här ser jag ut öfver den vida slätten, bakom hvilken höjer sig Lidingöskogens mörka rand. I det sista huset på Valhallavägen har jag min boning och här är tyst och stilla, som bodde jag på landet och den stora staden vore långt borta. Denna utsikt är vacker och vid. Den borde komma mina tankar att flyga och mina pulsar att slå. Belyst som den ligger af aftonsolen, den härliga majs första sol, har jag sett den i tvenne år af mitt lif och den borde tala till mig, som ingen människa på jorden kan tala till en annan.

Men den gör det icke. När jag ser ut öfver denna underliga slätt, denna torra hed, flyttad midt in i Stockholms skärgårdsnatur, har jag en hemsk känsla af, att den ligger där och tiger emot mig, sluter till sin mun som en människa i vrede eller sorg.

Jag har kanske sett denna slätt med dess mörka skogsrand för ofta. Jag har sett den under det år som gått, under det år, hvilket gömt mitt öde i sitt sköte och fullbordat dess utveckling. Den minner mig om allt, som jag stängt ute, när jag drog ned gardinerna i min våning och stoppade nyckeln i min låda. Jag vill ej se på den mera. Ty den är hemsk när den tiger, men själfva tystnaden gör på mig ett spöklikt intryck, som om den kunde börja tala.

Därför böjer jag mig ned öfver mitt papper, böjer mig ned för att bättre kunna se in i mig själf. När det blir mörkt, blir jag lugnare. Då tänder jag lampan och fäller gardinen i mitt rum. Som en vägg stänger denna gardin utsikten mot det förflutna, och med skärpta tankar ser jag endast på, hvad som är. Framför mig och bakom är skymning, och nära mitt öga lyser blott min lampas ensamma sol.

❦

II.

Hvad är det då, som är? Hvad är det, som jag behöfver reda ut för mig själf? Det är ju ingenting annat, än att jag, som varit gift i fyra år, blifvit änkling. Det är ju ingenting annat än hvad som händer alla dagar, och det enda, som för mig har intresse, är, att det händt mig. Det är ingenting oerhördt uti, att man sörjer en hustru. Jag skall dö, hon skall dö, alla skola vi dö. Det är lifvets gång.

Ensam som jag sitter här, fri från alla de deltagande blickar, hvilka jag måste besvara, alla de beklagande handtryckningar, som jag med sänkt hufvud måste mottaga, sitter jag här och vet, att jag sörjer henne ej. Hundra gånger har den tanken gått igenom min hjärna: om hon nu skulle dö! Hundra gånger har jag tänkt denna tanke till slut, föreställt mig, hur det skulle kännas, om jag åter visste mig vara fri, och alltid har jag känt det som en lättnad. Alltid har jag trott, att den dagen skulle bryta den gåta, som fanns mellan oss båda, denna underliga gåta, hvilken låg uti att jag visste mig bunden vid en människa, hvars öde i grund och botten var mig likgiltigt. Men jag känner ingen lättnad. Som en förfärlig tyngd hvilar hennes död öfver mitt samvete. Det förefaller mig, som om jag framkallat den, därför att jag önskat den så lifligt eller *kanske just därigenom.* Jag har så ofta tänkt mig denna lösning på vårt öde, att mina tankar måhända nått hennes, borrat sig in i hennes själ med den makt, som tankarna äga öfver en annans lif, och förlamat hennes motståndskraft, när den första, svaga fläkten af dödens kyliga andedräkt rörde vid hennes varma kind.

Det kan vara en villa, och naturligtvis är det en villa. Ingen, som har sitt sunda förstånd i behåll, kan göra sig själf en dylik förebråelse på allvar. Det är ett drömspel, framkalladt af en sjuklig inbillning, en gyckelbild, född af oro och öfverretning. Tusen gånger har jag sagt mig själf detta, men aldrig har det lyckats mig att ens för ett ögonblick försvaga dess demoniska makt öfver min själ.

Denna tanke förföljer mig städse, den har hindrat mig att sofva under de sista nätterna. Den har till och med kommit mig att se syner. Jag ser visserligen icke henne, som nu är död. Men när jag någon gång slumrar till, faller jag i ett slags besynnerlig dvala, under hvilken jag tycker mig veta, att jag sofver. Så fort denna dvala kommer öfver mig, märker jag, att jag icke är ensam. Ett mörkt, underligt djur, hvilket förefaller mig likna en hund, men hvars konturer jag icke kan urskilja, följer mig, hvart jag går. Jag tycker nämligen i denna slags dvala, att jag är uppe och går. Jag går genom en våning, där intet ljus är tändt, och där det finns många dörrar. Jag vill icke gå fort. Ty då tror jag, att min förföljare skall märka min afsikt att fly undan. Ehuru jag icke kan se hans ögon, vet jag dock hela tiden, att denna vålnad af ett djur följer mig med sin uppmärksamhet. Jag går därför framåt, som om jag ginge i tankar, närmar mig en af de stängda dörrarna och öppnar den långsamt liksom i distraktion. Utan att göra mig brådtom, utan att förhasta mig, går jag ut genom den öppnade dörren och stänger den ljudlöst efter mig. Jag har stängt den. Jag vet, att jag har stängt den. Men innan jag hinner taga mina fingrar från låset, känner jag, hur dörren glider upp, fastän min hand ännu håller i låsets handtag. Jag har icke ens vilja att hålla igen, vet blott, att den kraft, som tvingar mig att öppna, paralyserar min egen. Jag på en gång ser och känner, hur en svart, lurfvig kropp passerar förbi min egen, och jag vet, att jag icke kan undfly honom. Men jag går ur rum i rum, går oupphörligt, följd af denna vålnad, som hvarken betraktar mig eller låter ett ljud undslippa sig, och när jag vaknar, tycker jag mig se honom försvinna genom den stängda dörr, hvars nyckel ligger i min låda.

Med en besynnerlig känsla af trots ligger jag vaken och tänker på drömmen. Och jag försöker öfvertyga mig själf, att ingen kan svara för sina onda tankar. Jag rår icke för, att min hustru dött. Jag rår icke för, att min kärlek till henne slocknat. Den försvann en dag, när jag minst tänkte därpå, och när känslan för henne själf förbytts inom mig, då såg jag också henne och allt, hvad hennes var, med andra och främmande ögon.

Så tänker jag och försöker att sluta mina ögon till sömn. Men åter kommer samma dröm och bemäktigar sig

mina sinnen, framträdande liksom ur den dvala, under hvilken jag tror mig veta, att jag sofver. Åter går jag från rum till rum, följd af min hemlighetsfulle ledsagare. Och jag ser till sist, att de rum, i hvilka han följer mig, från matsalen in i förmaket, från förmaket in i sängkammaren, från sängkammaren till den långa, tomma korridoren, där skåp och dörrar äro stängda, är min egen våning, densamma, hvilken en gång var vår, min hustrus och min.

Där har också allt det händt, som nu beröfvar mig sömnen och gör mitt hjärta kallt.

III.

Det säges, att det är tungt att sörja sin hustru. Jag vet det icke. Jag vet blott, att det är tyngre att icke sörja henne.

Dagen efter begrafningen gick jag tidigt på morgonen till skolan, och som om ingenting händt, ämnade jag träda in i klassrummet, där mina elever väntade mig. Då mötte jag i korridoren rektorn, hvilken gaf mig handen och med ett, som det föreföll mig, besynnerligt uttryck både i min och röst frågade mig:

»Kommer verkligen lektorn i dag?»

»Naturligtvis kommer jag.»

Han tryckte min hand och sade mig ett par ord, hvarmed han ville betyga mig sin synnerliga högaktning. Jag fick ögonblickligen det intrycket, att han talade ironiskt, och med en känsla af förstämning inträdde jag i klassen. Hvad menade han? Syns det verkligen på mig, att jag icke sörjer? Ville han säga, att det varit mera passande, om jag stannat hemma ett par dagar, eller ville han verkligen endast säga, hvad hans ord inneburo, nämligen att det är storartadt, när man lägger band på sina känslor för att endast kunna göra sin plikt? I detsamma kom jag att kasta mina blickar på lärjungarna, hvilka vid mitt inträde hade rest sig upp och stående hälsade mig, medan jag gick fram mot katedern. Det var ett påtaget allvar öfver allas ansikten, något af en högt uppskrufvad stämning, som fyllde hela rummet och nästan tycktes förena sig till en luftström af beklagande, hvilken gick direkt till mig, omhvärfde mig och ville aftvinga mig ett tack för denna medkänsla, hvilken hos dessa femtonåringar säkert hade en helt och hållet romantisk natur. Jag måste vända mig bort för att dölja det skarpa leende, som var nära att röja mig, och när jag kände mig i stånd att tillräckligt behärska mitt anlete, uppfordrade jag ynglingarna med en nick att sätta sig ned och började lektionen som vanligt, utan att låtsa om deras deltagande.

Jag märkte, att det föll något som af besviken väntan öfver denna samling af gossar, och det var med möda, jag kunde hålla mig uppe, till dess att lektionen var slut. Jag gick hastigt ut, smög mig en bakväg undan mina kamrater och tillbragte rasten på en del af gården, där ingen plägade uppehålla sig. Genom fönstren såg jag dock, hur man inifrån den stora byggnaden följde mig med medlidsamma blickar, hvilka jag ej kunde möta, och ju mera jag bemödade mig att icke se åt detta håll, desto tydligare kände jag, hur allas ögon sökte mig. De tio minuter som rasten räckte, förefölло mig så onaturligt långa, att jag två gånger måste se på mitt ur, för att öfvertyga mig om, att icke tiden stod stilla, och när jag ändtligen hörde skolklockan ringa, kallade den mig in för att i ett nytt klassrum möta samma beklagande miner, samma deltagande, stumma hälsning. Fyra gånger genomgick jag under förmiddagens lopp denna tortyr, och när ändtligen befrielsens timme slog, uppehölls jag i korridoren af en kamrat, hvilken med ett tungsint uttryck i ögon och röst beklagade sorgen. Jag tyckte, att jag kunde ha slagit honom i ansiktet.

Jag ilade hem som förföljd af onda andar, jag gick bakgator för att icke möta någon bekant, och jag andades icke ut, förrän jag åter stod i mitt rum, vetande, att dörren var stängd bakom mig, och att ingen mot min vilja

kunde störa min ensamhets rätt.

IV.

Jag har försökt att taga ned mina böcker på nytt, börja mina studier å nyo på den punkt, där jag för öfver fyra år sedan släppte dem. Men det går icke. Denna förfärliga klara dager, hvilken under vårens långa eftermiddag fyller mitt rum, är fasansfullt omöjlig för allt samladt arbete. Jag går fram och åter och ser på den, känner liksom genom alla porer, hur vårsolen silar sig in i hela mitt väsen och bringar mina tankar i oordning. Med förbittring tänker jag på, att vintern varit så lång, så mörk och så trist, att ovanan vid ljuset gör mig orolig, som om ljuset vore en plåga och mörkret en välsignelse. Längtande efter den stund, då skymningen skall komma och lampans matta ljus bringa mina tankar i ordning, går jag fram och åter, och hela tiden grubblar jag öfver, att jag ej kan pressa minnet af de år, som varit, ut ur mitt lif.

Det är underligt, att man ej kan binda sitt eget öde vid en annans, utan att detta skall förvirra hela ens lif, bringa det i oordning. Ännu underligare är det, att när anledningen till denna oordning bortfallit, harmonien mellan mig och min värld ändå icke vill återkomma. Och medan jag tänker på detta, slår det mig, att anledningen till, att min hustru och jag skildes åt – eller att jag skildes från min hustru – det var, att jag redan från början kände, att mitt lif med henne ej kunde blifva hvad det först var. Det var hon, som rubbade ordningen i mitt lif, och jag tror, att jag redan tidigt under mitt äktenskap hade förnimmelsen af, att hon var mig till hinders.

Hvarför skulle hon göra detta? Hvad var det i hennes natur eller i min, som gjorde, att jag redan tidigt, medan ännu min känsla för henne var så brännande stark, att jag förebrådde mig det som en låghet, dock städse gick och bar på den känslan: »Hon står mig i vägen. Den bana, som skulle bära mig fram, är stängd genom henne»? Jag har grubblat och grubblat öfver, hvaruti detta låg, och jag har aldrig kunnat finna det. Jag vet blott, att jag ständigt kände det, som om hon höll mig tillbaka, liksom fjättrade mig vid sig, band mig vid den värld af drömmar och ro, som var hennes, och utanför hvilken hon aldrig kom.

Jag märkte detta tydligast, när vi flyttade till Stockholm. Hon hyste en besynnerlig fruktan för den stora staden, en barnslig, naiv, nästan trolldomsbunden motvilja mot allt, hvad som här mötte henne. Hon fruktade gatorna med deras folkvimmel och buller, i synnerhet promenaderna, där stadens bekanta personligheter möta hvarandra. Hon fruktade de höga husen, med deras många våningar, mängden af familjer, hvilka trängdes under samma tak. Teatrarna, kaféerna, de öfverfyllda matsalarna, slamret af tallrikar, sorlet af röster och skratt, virrvarret af detta utelif, som tränges i det elektriska ljuset, spårvagnarnas klockor, telefonernas ringande, skämtet hos den värld, hvars lifskänsla yttrar sig som ironi och en smula lättfärdigt skämt – allt detta fruktade hon, fruktade det, som om det innebure en fara för henne själf. Och förde jag henne ut bland människor, så följde hon mig. Men midt bland lifligt skämt eller intressanta debatter satt hon tyst och sluten, svarade på hvarje tilltal med trötta leenden och frånvarande svar. Midt i ett samkväm kunde jag ertappa mig själf med, att jag satt och betraktade henne, och när jag då mötte hennes blick, hvilken syntes bedja mig om att föra henne hem, kände jag, hur energien frös bort i mitt väsen, orden stelnade på min tunga, och jag förstod blott, att den värld, som måste vara min, kunde aldrig blifva hennes. Hon gick utanför den, om hon ock kväll efter kväll följt mig i samkväm med de människor, hvilka jag ej kunde umbära, om jag ej ville begrafva mig själf.

Hvad hjälpte det mig, om hon, när vi blefvo ensamma, med ett uttryck af lycka, som ibland gjorde mig helt varm om hjärtat, smög sig tätt intill mig och sade: »Nu är jag ensam med dig. Nu få vi gå hem!» Hvad hjälpte det mig, om jag kände, hur hennes känslor lefde kvar med samma intensitet som förr, att hon älskade mig högre än allt annat på jorden? Hon älskade mig, så som hon kunde älska. Men hon älskade mig ej så

högt, att hon för min skull kunde bryta igenom skalet af sin egen natur och tillsammans med mig tvinga oss båda fram genom lifvet.

När vi skulle flytta till Stockholm, bad hon mig, att jag skulle skaffa oss en våning, hvilken låg långt borta från de stora stråkvägarna, och där vi kunde se en flik af landet. Jag gjorde så, och vid ett fönster, som finnes i den våning, hvilken nu är stängd, plägade hon sitta med sin bok eller med sitt arbete. När jag hämtade henne för en promenad, ville hon alltid gå utåt slätten eller inåt skogen. Hon sade det med en blick, hvilken jag icke kunde motstå. Och jag följde henne, fylld af en besynnerlig känsla af vemod och motvilja. Det var, som om hon arbetat på att draga mig bort från lifvet och till sig, eller rättare – tillsammans med sig själf utanför hela det lif, som jag måste lefva. Och när umgängeslifvet gjorde sina kraf gällande, voro hennes ord alltid: »Kan du icke gå ensam? Du tycker det är roligt, men jag trifs bäst, när jag sitter hemma och väntar på dig.»

Det lönade sig aldrig att tala vid henne om sådant, visa henne, hvad hon egentligen begärde af mig, visa henne, att sådan som världen nu en gång var, sträfvade hon egentligen hvarken till mer eller mindre än att hålla mig kvar på min plats som en stackars lektor hvilkens enda möjlighet till ökade inkomster låg i att öka antalet af privata lektioner. När jag talade därom och sökte visa henne, hur dåraktigt hon handlade, lyssnade hon alltid uppmärksamt till mina ord, och jag trodde gång på gång, att hon gifvit mig rätt. Hon motsade mig aldrig, och hon betraktade mig städse med en min, som om hon tänkt detsamma själf och endast saknat energi att utföra sina tankar. Men jag märkte snart, att så icke var fallet. Mina ord hade i stället susat henne förbi, utan att ens stanna i hennes minne. Och som en lycklig sömngångare gick hon sin väg för sig, obekant med den värld, hvari hon lefde. När jag talade till henne om detta, väckte jag henne ej ur hennes villa. Jag endast störde henne för en kort minut. När hon hörde på mig, voro hennes tankar långt borta, och hvad jag sade, var henne en pina, som hon blott till en tid kunde dölja för mig.

Men säkrare, hastigare, mera obevekligt än den mest allvarliga anledning till oenighet och schism, skilde mig detta drag i hennes natur från min hustru. Jag tror ej att hon anade, hur främmande hon småningom blef mig, och hur skarpt jag kände klyftan mellan henne och mig. Jag tror ej, att det ens föll henne in, att detta på allvar kunde aflägsna mitt hjärta från hennes. Ty märkte hon någon gång en retlighet eller tecken till missnöje från min sida, trodde hon aldrig att denna misstämning gällde henne. Hon oroade sig endast öfver, att jag var så nervös. Hände det, att hon talade till mig, och jag någon gång icke svarade, likgiltig som jag blifvit för hennes intressen, liksom hon blifvit det för mina, kallar hon mig tankspridd och skämtade däröfver. Gick jag i vrede och lämnade henne ensam, förebrådde hon mig min häftighet och trodde, att jag ångrade mig. Ja, jag ångrade mig också. Men icke som hon trodde. Jag ångrade den dag, då jag första gången mötte hennes blick, hvilken lofvade, hvad hon själf aldrig kunde hålla. Jag ångrade, att jag – när nu allt var som det var – icke behärskade mig bättre. Men jag ångrade icke de känslor, hvilka dikterade mitt handlingssätt, och om hvilka hon icke var medveten. Jag betraktade dem som en rättvis följd af min antipati mot en ofruktbar, stelnad och vissen drömsjuka, hvilken likt en mur, som är under byggnad, sträfvade att dagligen hopa sten på sten, hvilka till sist skulle stänga både henne och mig från det lif, där jag ville deltaga och verka.

Detta stod emellan oss som en pina, en beklämning, en gnagande sjukdom, hvilken tärde på lifskraften i vårt samlif. Det blef småningom allt tystare emellan oss, en hemsk tystnad som skrämde mig och jagade mig från hemmet, kastade mig in i en hvirfvel af nöjen och arbete, hvarur jag först vaknade, när jag känslolös och häpen satt vid hennes sista bädd.

Det rådde skymning i rummet, där min hustru låg, och där ett ord från läkaren plötsligt gaf mig vissheten, att jag satt vid Gertruds dödsbädd. Ofta i förbittrade ögonblick hade den tanken rusat som med eld genom min hjärna, att döden en dag kanske kunde göra mig fri. Denna tanke hade sysselsatt mig så ofta, att jag blifvit liksom förberedd på, hvad som skulle komma. Därför träffade mig också läkarens ord, icke som ett

häftigt slag, ej som något skarpt, hvilket slet i mitt hjärta, ej som något af allt det, hvarmed skägglösa poeter pläga beteckna den känsla, hvarmed en man mottager dödsbudet om den kvinna, han en gång älskat. Som något doft, långt ifrån kommande bud om ett åskväder, hvilket jag måste uthärda utan fruktan, för att himlen åter skulle bli klar, hörde jag dessa ord, hvilkas verklighet jag kände med en sådan intensitet, att jag ej ens gjorde läkaren en enda fråga. Jag blott satte mig ned och tog Gertruds hand i min, liksom om jag beslutat mig för att uppfylla en plikt. Så satt jag i timmar, böjde mig ned och mottog de ord, hvarmed hon bjöd mig farväl. Så satt jag ännu, när de tunga, skarpa, rosslande andedrag började, med hvilka döden förkunnar sin ankomst. Och jag tänkte på, hur underligt det var, att jag aldrig förr sett någon människa dö. Så satt jag ännu, när dessa andedrag plötsligt upphörde, när allt omkring mig blef tyst, och när den sista pusten med sitt underbara, susande ljud pressade den sista luften ut ur hennes näsa. I mitt väsens innersta fibrer kände jag, att detta var verklighet, och jag darrade icke på handen, när jag böjde mig öfver den döda och slöt hennes ögon till.

Långsamt som om det varit månader gingo dagarna före begrafningen. Jag såg människor, hvilka gingo ut och in i mitt hus, människor, hvilka sade, att jag själf skickat efter dem, med hvilka jag talade om allehanda, och till hvilka jag betalade räkningar. Jag såg det långa tåget af sörjande, som från vagnarna tågade upp öfver kyrkogården, såg mig själf svartklädd stå närmast grafven, hörde prästens välbekanta ord och ljuden af mullen, som föll öfver kistans lock. Sedan kände jag händer, hvilka tryckte mina, jag märkte, att jag steg in i en vagn, fick en förnimmelse, att jag afslagit anbudet från någon, som ville hålla mig sällskap, och steg slutligen ensam uppför trapporna till min bostad.

Där gick jag genom alla rummen. Utan att dröja vid de minnen, de gömde, fällde jag själf gardinerna och stängde alla dörrar. Utmattad efter den oerhörda ansträngning, hvilken denna dag för mig inneburit, satte jag mig i min gungstol och såg mig omkring med en känsla, som om jag länge varit borta och ändtligen kommit hem till mig. Jag satt och väntade på, att en lättnadens känsla skulle komma öfver mig, därför att jag nu var fri. Men den kom icke. Som plågad af kommande dagars tyngd kände jag mig upprörd på ett sätt, som jag aldrig skall kunna beskrifva. Jag var till mods, som om jag i hemlighet begått ett brott, utan att veta hvarför, och det är ur denna begynnande plåga, som mina dagars och nätters ångest vuxit, vuxit med städse stegrad kraft.

V.

Det är egendomligt, huru fast vi äro bundna vid andra människor och genom dem vid hela den värld i hvilken vi lefva. Fritt må vi hur mycket som helst både säga och tänka, att vårt innersta, personliga jag angår ingen; våra mest afgörande handlingar och lefnadsöden afhänga ej af andra; våra tankar, känslor och meningar äro vår tillhörighet, vår och ingen annans. Men när vi tänka så, när vi som starkast känna denna oafhängighet, hvilken borde vara vårt väsens skydd och hålla oss upprätta i lifvet, då smyger samtidigt ett lönligt tvifvel in i djupet af vår själ, och utan att vi kunna hindra det, lyssna vi skyggt efter den röst, som berättar oss, hvad andra tänka. Hvad säger folk om oss? Hvad tänka människor? Hur döma de oss nu, just i detta ögonblick, då vi helst skulle önska, att ingen främmande tanke närmade sig vår dörr för att knacka på och tilltvinga sig en obehörig blick genom springan.

Besynnerligt nog har jag just under dessa dagar öfverraskat mig själf med den öfverraskande upptäckten, att jag i grund och botten finner det helt naturligt, om de, som känna mig, verkligen skulle vilja veta litet om, hur jag nu – i detta ögonblick, under dessa dagar, då allt gammalt rifs upp, då hela mitt lif kränger sig om för min själfiakttagelse – lefver, tänker, handlar, utvecklar mig. Det är vänner, som jag hållit mig från lifvet, gamla och nya bekanta, släktingar och nära anhöriga. Alla, tycker jag flockas omkring mig, försöka se mig i ansiktet och fråga helt kallt och lugnt: »Hvad gör du, min vän? Hvad blir det af dig? Är du densamme som

förr, eller är du det icke?»

Jag af visar denna närgångenhet med bestämdhet. Ty jag vill icke närma mig någon och jag har beslutat, att ingen skall se in i mitt rum eller glänta på min stängda dörr. *My house is my castle*. Men jag erinrades på ett egendomligt sätt om just denna min tankegång, då jag här om dagen strax utanför min port helt oförmodadt mötte min forne vän, Kristian Sundin.

Det var nu nära fem år sedan jag såg honom, och jag blef därför helt öfverraskad, då han utan vidare kom fram och tog mig i hand. Han är skriftställare, min forne vän, det är inte utan, att han till och med gjort sig ett namn, och jag har städse gått honom förbi med den känslan, att han numera ej kan ha något intresse af att träffa en obetydlig lektor vid en skola.

Han stannade emellertid och sade med ett besynnerligt tonfall, att han sett min hustrus dödsannons i en tidning. Så tystnade han plötsligt, och jag kände, att jag blef röd, när han såg på mig. Så stodo vi en stund, stirrande på hvarandra, utan att tala, till dess jag alldeles omotiveradt tog hans hand, mumlade ett tack och ville aflägsna mig.

»Går du?» sade han.

»Ja,» svarade jag. »Jag bor här.»

Därmed gick jag.

Men detta möte har skrämt upp mig. Det lämnar mig ingen ro. Oupphörligt tänker jag på Kristian Sundin, tänker på gamla dagar.

Det är icke något synnerligen ovanligt i lifvet, att personer, hvilka hafva en djup känsla af sympati för hvarandra, i längden hafva svårt att verkligen trifvas tillsammans. Själfva denna sympati innebär nämligen en själsfrändskap, så djup, att den liksom tröttar upp individerna genom att oupphörligt drifva dem in på områden, där man endast undantagsvis liksom står ut att uppehålla sig. Hvardagslifvet har nämligen sina kraf, och den människa, hvilken genom sin blotta närvaro väcker inom oss allt, som heter fantasi, ande, storhetssträfvan och lyckotörst, stör vårt hvardagslif. Och därför frukta vi honom, som det sägs, att Antonius fruktade Cesar.

Det är besynnerligt, att jag kan tänka härpå nu. Men med sådana människor fira vi i ungdomen lifvets högtidsstunder. Som jag sitter här, kan jag minnas den tid i Upsala, då jag första gången såg denne man. Vi hade i början sökt hvarandra under sådana aftnar, då man känner hela lifvets fullhet eller tomhet fylla ens själ, och vi hade båda vetat, att vi sökte hvarandra just då, när människan fruktar att vara ensam med sig själf, eller när hon i öfverströmmande lifskänsla icke kan vara det. Jag har öfver hufvud alltid haft svårt för att söka andra, och därför var det oftast han, som sökte mig. Jag minns, att han berättade, hur ofta han gått den kända vägen uppför Karolinabacken för att sedan från en bestämd punkt på Slottsgatan se efter, om det lyste i mitt lilla gafvelfönster, hvarifrån man om dagen kunde se en flik af slottsbackens träd, ofvanför hvilka reste sig den mörka skuggan af det gamla slottet. Han påstod, att han nästan darrade af oro, att ljuset icke skulle brinna däruppe, ordentligt gick och fruktade, att se den lilla rutan mörk, som denna händelse för honom skulle ha inneburit den svåraste af alla olyckor. När han berättade detta, minns jag, att jag stundom lyssnade på honom med en känsla, som gränsade till afund. Att kunna känna så lifligt, kunna gå upp så helt i en annan, glädja sig så helt åt en annans sällskap! Jag visste ju, att detta var mig en hemlighet, och att det alltid skulle förblifva så. Hans tillgifvenhet smickrade mig därför icke. Den var mig en plåga, emedan jag kände obehag öfver att endast svagt kunna återgälda den, och jag vet, att det var ur denna känsla af obehag, som fröt till våra senare missförstånd spirade.

Redan från vår tidigaste ungdom kunde jag minnas, hur ofta jag hade förvånat mig öfver den underliga blandning af skygghet och tillitsfullhet, som fanns i denne mans väsen. När han vid ett tillfälle, som det jag ofvan skildrat, trädde in i mitt rum, minns jag, att han städse kastade en på en gång ängslig och forskande blick på mitt ansikte för att utröna, om jag mottog honom med nöje, eller om jag egentligen önskade honom dit pepparn växer. Han gjorde sig aldrig några särskilda illusioner i den vägen, och när jag lät honom förstå, att han var öfverflödig, gick han sin väg utan ett ord, alldeles som om detta varit den naturligaste sak i världen. Jag minns, hur denna hans undfallenhet för min person på en gång roade och retade mig. Hvarför han lämnade mig – ty jag såg mycket väl, att detta var fallet – har jag aldrig brytt mig om att efterforska. Jag vet endast, att jag ofta förvånade mig öfver, att hans intresse för mig icke slappades. Det tilltog tvärtom med åren, och jag kunde till sist icke värja mig för att röna intryck af denna tillgifvenhet, hvilken syntes kunna tåla äfven de hårdaste stötar, utan att afkylas. Men på samma gång som jag mottog hans vänskap, kunde jag ej undertrycka ett visst förakt för den naturliga öppenhet, hvarmed han visade, att han eftersträfvade den. Det syntes mig vara en omanlig svaghet att ej åtminstone kunna behålla skenet af att vara sig själf nog, och det fanns tillfällen, när jag äfven lät honom märka det.

Emellertid gick det med vårt vänskapsförhållande som med så många andra: vi vande oss vid hvarandra. Behofvet att då och då träffas blef till sist ömsesidigt, och jag tror, att Sundin ansåg umgänget med mig som en ersättning för hvardagslifvets enahanda och banalitet.

Vi träffades som af gemensam öfverenskommelse nästan alltid om aftnarna. Vid dessa tillfällen åto vi städse på Gästis och slogo oss sedan ned i en af de bortre sofforna på kaféet, där få gingo förbi och där vi minst blefvo störda Jag kan ännu minnas den rökiga dagern i detta stora, mörka rum med dess bruna boiseringar och gröna soffsitsar. I denna omgifning fingo våra samtal den lyftning, som kommer af ungdomens behof att berusa sig med tankar, och orden flögo oss emellan med en lätthet, som om de ägt vingar. När vi setat inne till midnatt, gingo vi ut, följde den långa, raka Flusterpromenaden, vände tillbaka uppför Karolinabacken, stannade på sluttningen utanför slottet och sågo horisonten vidgas öfver den vackra Upsalaslätten, där generationers drömmar sväfvat kring de små kyrktornen och hejdats af skogens och höjdernas buktiga linie. Vi stodo här uppe länge, innan vi gingo därifrån, och när vi till sist skildes, hade jag ej sällan den obehagliga förnimmelsen, att min kamrat fäst en helt annan vikt vid dessa samkväm, än som var möjligt för mig. Han blef rent af tårögd, när vi sade hvarandra farväl, och hans känslighet gjorde mig på en gång varm och irriterad.

Men hvarför skall jag tänka på allt detta? Hvarför skall jag vända åter till minnen, hvilka länge sedan äro förbi? Den ena människan går sin väg i lifvet, och den andra går sin. Vi mötas tillfälligtvis, för att hjälpa hvarandra att fördrifva några af de ögonblick, då ensamheten, som är oundviklig, blir alltför kännbar. Så skiljas vi åter, gå å nyo hvar sin väg, och vi hafva i grund och botten ej träffats mera än två stenar träffas, hvilka händelsevis stötas emot hvarandra af en förbirullande vagn.

Hvarför skall då detta möte, som var så tillfälligt, så kort, så intetsägande, sysselsätta mig nu, då så mycket annat ligger mig närmare, då jag har all anledning att endast tänka på mig själf?

Jag känner mig till mods, som om denne man ville mig något. Jag kan ej blifva den tanken kvitt, att när vi möttes, hade han något att säga mig, som aldrig blef sagdt. Han blir för mig inbegreppet af de människor, som jag stängt ute, och hvilka nu vilja knacka sig in för att spörja om jag är ensam, om jag sörjer.

Prat. Min dörr är stängd, min hjärna är klar, jag sörjer icke, och jag vill vara ensam.

VI.

Det är besynnerligt, att jag ej kommer mig för att taga bort min hustrus porträtt från mitt skrifbord. Det skulle göra mig lugnare, om jag kunde taga det bort. Men jag kan icke. Det står i skenet från lampans gröna kupa, och hennes ögon lysa mot mina, som kunde de tala. Gång efter annan har jag öppnat en af skrifbordets lådor för att lägga detta porträtt ned – på samma ställe där jag lagt nyckeln till min våning. Men alltid har jag skjutit till lådan igen och låtit porträttet stå.

Jag kan helt enkelt icke blifva det kvitt, och jag har stannat inför det, grubblande, som om detta ansikte skulle kunna lösa mitt lifs gåta. Den enda, som jag här ibland möter, är min städerska. Hon har varit min hustrus sköterska som barn, är ett gammalt original, som tillhör familjen, och jag har ej kunnat förmå mig att låta henne flytta till andra. Hon städar mina rum, serverar mig frukost och kväll och har för öfrigt order att aldrig visa sig.

Hon afgudade min hustru, och när vi först gifte oss, kallade hon mig på sitt naiva sätt för »min son». Jag kan ej behandla henne som en vanlig tjänarinna, och jag känner ofta på ett pinsamt sätt, att hon betraktar mig. Det är, som om hon ville utforska mig, och ibland inbillar jag mig, att hon känner på sig, hvad jag tänker. Men hon säger ingenting, ehuru jag ibland kan se, att hon har gråtit.

En afton hade jag emellertid vändt om min hustrus porträtt för att slippa se hennes ögon, som förföljde mig. När Greta kom in i rummet med frukostbrickan, satte hon först brickan ifrån sig. Sedan vände hon porträttet rätt igen och gick ut. Jag tyckte, att hon hostade på ett menande sätt, och jag blef ursinnig. Men sedan dess har jag icke försökt att rubba porträttet.

Det är besynnerligt, att när jag ser därpå, kan jag icke fatta, att Gertrud är död. Jag kan ej förstå, att det är samma kvinna, som jag sett dö inför mig, hvilkens ögon jag slutit och som jag lämnat ensam bland de tusenden, hvilka trängas om platsen på kyrkogårdens jord. Det förefaller mig, som om hon måste finnas någonstädes. Och medan jag tänker härpå, tycker jag, att om hon funnes, skulle jag alltså kunna finna henne, om ej för annat, så dock därför att jag en gång skulle få säga henne, hvad hennes lif och död varit för mig.

Det skulle ej vara annat än enkel rättvisa.

VII.

Jag kan emellertid ej hjälpa, att jag åter igen kommer att tänka på Kristian Sundin. Besynnerligt nog har jag en känsla, som om jag redan på förhand vetat, att jag skulle komma att möta honom. Ej just när det skedde, ej ens i dessa dagar. Men någon gång, när jag minst väntade det. Att jag emellertid nu ständigt får denne man i mina tankar, beror på, att jag ej kan glömma hans ansiktsuttryck. Han såg nästan sorgsen ut, när jag gick ifrån honom, och det påminner mig om den dag, då vi sista gången sågo hvarandra i Upsala.

Det mest besynnerliga är, att jag mycket väl kommer ihåg, hur han såg ut, när vi denna gång träffades. Det är många år sedan dess. Men jag erinrar mig tydligt, att han äfven då fick det ansiktsuttryck, som jag nu iakttog, och hvilket plågade mig då, som det gjort nu. Hans ansikte uttryckte nämligen en blandning af förvåning, missräkning och behärskad harm, och detta plågade mig, därför att det innebar ett anspråk.

Jag minns som sagdt mycket väl, när vi skildes, och jag har aldrig dolt för mig själf, att det var mitt fel. Det var på den tid, när jag nyss blifvit förlofvad, och jag hade mina skäl att vilja vara ensam. Då stängde jag min dörr för honom som för alla andra. Jag kände igen hans steg, när han kom i trappan, och jag hörde hur han knackade på min dörr. Jag förstod mycket väl, att han hade sett, att jag var hemma. Lampan brann nämligen bakom den nedfällda gardinen i mitt studentrum, och från den plats, där han plägade stanna för att se efter om jag var hemma, måste han nödvändigt se detta. Jag förstod af den tid, som förgick mellan hans

knackningar, att han väntade på att till sist blifva insläppt, och när han gick tillbaka utför trappan, skedde det med långsamma, dröjande steg, som om han trott, att jag skulle ropa honom tillbaka.

Jag väntade mig, att han skulle låta detta inverka på sig och ej återvända. Jag var i en öfverretning, som jag ej kan beskrifva. Förälskad som jag var, led jag på samma gång af en plågsam ovisshet mot mig själf, som gjorde mig omöjlig för allt umgänge. Och jag blef ursinnig, när jag märkte, att jag misstagit mig.

Ty han kom tillbaka gång på gång – alltid ined samma resultat. Han *ville* tydligen icke låta sig afvisas, och när han en dag mötte mig på gatan, gick han genast emot mig och yttrade, som om han berättat en nyhet, att han varit och sökt mig.

Jag var alltför upprörd för att kunna svara honom. Jag kände mig endast förbittrad mot denna vänskap, som ej ville släppa sitt tag, men jag yttrade med så lugn stämma som möjligt, att jag på sista tiden haft mycket att tänka på.

Det är möjligt, att det låg något af förakt i min ton, som jag ej kunde dölja. Ty han ryckte till och betraktade mig med forskande blickar. Det låg oro i hans blick, alldeles som om han fruktat, att något ondt skulle hända mig, eller att något sådant kanske redan händt. Och han fortfor att gå bredvid mig under tystnad, medan han syntes söka efter ord för att åter anknyta det afbrutna samtalet.

Jag var lika förvånad som förargad. Hela situationen föreföll mig barock. Här arbetade jag dag ut och dag in med mitt eget öde, om också detta öde endast tagit gestalten af en liten flicka, som bedårade mig, och häri ville denne man gripa in, endast därför att han plägat äta supé i mitt sällskap och tala filosofi vid kaffet. Min öfverretning blef så häftig, att jag ej längre kunde lägga band på mig. Utan att ens göra ett försök att finna en förevändning, tog jag plötsligt afsked och vek af på en bigata.

Man skulle tro, att detta hade varit nog att för framtiden hålla honom på afstånd. Men så var ingalunda fallet. Vid de mest besynnerliga tider på dygnet såg jag honom stryka omkring kvarteret, där jag bodde. I synnerhet kom han om aftnarna. Jag kunde höra hans steg på trottoaren utanför mitt fönster, höra, hur de stannade af för att om ett kort ögonblick fortsättas å nyo. Dessa steg, hvilka jag tydligt urskilde i nattens tystnad, irriterade mig, mer än jag kan uttala, och jag kom därhän, att jag kunde sitta och lyssna för att få höra, om de ej skulle närma sig.

Naturligtvis förstod jag, att det egentligen var intresse för min person, som framkallade denna enträgenhet. Kristian inbillade sig, att jag behöfde honom, att jag var olycklig, att han kunde göra något för att bryta min tystnad, och att om han blott kunde närma sig mig, skulle detta göra mig godt. Jag förstod allt detta mycket väl. Men jag kunde ej hjälpa, att blotta medvetandet, att hans tankar oupphörligt sysslade med mig, bragte mig utom mig. Jag kände mig behandlad som en *pauvre honteux*, hvilken man vill påtvinga en almosa, och jag började längta efter att få visa denna objudna välgörenhet på dörren.

Jag kunde följa hans tankegång, tyckte jag. I öfverspänd nervositet gick han där ute och såg upp mot fönstret, där lampan brann, tvekande, om han skulle besluta sig för att stiga uppför den korta trätrappan och knacka på min dörr. Jag kunde ej ens röra mig i mitt rum. Böjde jag mig fram för lampan, så att skuggan af min gestalt föll mot den hvita gardinen, skulle den afteckna sig däremot som en mörk silhuett, berätta honom, att jag var inne och fylla hans inbillning med tusen besatta fantasier. Han skulle stå och betrakta detta skuggspel, till dess att det försvann, och gardinen åter hängde tom och hvit, belyst bakifrån som det tomma papperet i en *laterna magica*.

Så skulle han vända om och gå därifrån. Men han skulle ändå ej kunna låta mig vara ensam. Han skulle fatta den bild han sett, som en vink, att nu var tiden inne, då han kunde träda fram och finna ögonblicket till ett närmande gynnsamt. Han skulle inbilla sig, att jag satt ensam på mitt rum och längtade efter honom, liksom

han gick ensam på gatan och tänkte på mig. Han skulle tro, att blott jag fick se honom igen, skulle jag bli glad, och vi skulle följas åt, som om ingenting passerat. Allt detta skulle han tro, jag visste det så säkert, som om jag redan hört honom å nyo stiga uppför trappan. Och just som jag satt och tänkte på detta, spratt jag till. Jag hade verkligen hört steg i trappan. Det var han som kom, och om ett ögonblick knackade det. Då intet svar följde, knackade han ännu en gång, och då heller icke detta hjälpte, ropade han mitt namn, i det han sökte gifva sin röst en så naturlig klang som möjligt.

»Se så, Tage, öppna nu! Jag såg, att du är hemma. »

Jag kan ej beskrifva, hvilken känsla af förbittring, som grep mig. I vredesmod slängde jag upp dörren, och han trädde in, nöjd, lugn, vänlig, som om ingenting händt. Vi utbytte hälsningar, och han försökte säga ett par skämtsamma ord om hur svår jag var att träffa. Jag kände hur blodet steg mig åt hufvudet, och i detta ögonblick visste jag, att jag kunnat slå honom.

»Är du förargad öfver, att jag kom?» sade han till sist.

»Ja,» sade jag kort.

»Ja, men hvarför? Du har ju aldrig stängt din dörr för mig förr.»

Jag stod framför honom, och han såg, att jag gjorde ett våldsamt försök att kväfva det uppror, som var nära att bryta ut.

»När jag höll mig undan,» sade jag till sist – och min röst lät i mina egna öron, som om en främmande hade talat – »trodde jag, du skulle förstå, att jag ville vara ensam. Om jag vill det, så borde du hafva förstått, att jag inte ville bli tillfrågad om orsaken. Är det nog?»

Men det var icke nog. Han satt kvar och svarade:

»Jag har icke frågat dig.»

Då brast min självbehärskning, och i vrede ropade jag till honom:

»Nej, men du har tänkt att göra det.»

Han såg förvånad på mig, som om han icke förstått mig. Men jag fortsatte:

»Jag tål ej något spioneri i vänskap.»

Jag väntade, att han skulle brusa upp. Men han frågade blott:

»Vill du, att vi skiljas på detta sätt?»

»Jag kan inte hjälpa det.»

Jag var utom mig öfver hans besök, utom mig öfver hans besynnerliga kallblodighet. Jag darrade af vrede och själsrörelse. Och det besynnerligaste af alltsammans var, att det icke ett ögonblick syntes falla honom in att personligen känna sig sårad. Han såg på mig, som man betraktar en rasande människa, hvilken kommit i uppror och blindt slår omkring sig, endast af begäret att slå, utan att beräkna, hvar eller hur slaget träffar.

Jag kände ringaktningen, som låg i detta lugn, och jag satte mig med en föraktlig åtbörd vid skrifbordet, i det jag utan ett ord till förklaring vände honom ryggen. Jag hörde honom resa sig upp och gå, men jag vände mig icke om, förr än jag kom ihåg, att nyckeln var urtagen. Då sprang jag upp och stängde hårdt igen dörren efter honom.

Sedan dess har jag sett honom ofta, men vi ha aldrig talats vid. Jag har mött honom ensam, liksom när jag kom i sällskap med Gertrud. Han har sett på mig från sitt bord på en restaurant, liksom jag betraktat honom från mitt. Han har varit för mig en af de tusen likgiltiga i denna värld af likgiltiga människor.

Och nu när grämelsen slagit sin klo i mitt hjärta, kommer han åter emot mig på gatan, trycker min hand, som om ingenting händt, och i hans ögon finns samma anspråk på rätten att störa min ensamhet, som städse väckt min förbittring.

Hvad vill han mig? Är han skickad för att störa min fred? Här finns intet att störa, intet att se. Jag tror, att jag kunde hata honom.

VIII.

Att vara isolerad har det med sig, att till och med den, som söker ensamheten, understundom plågas däraf. En dag, när jag skulle gå hem från skolan, fick jag plötsligt lust att se andra människoansikten än dem, hvilka plägade betrakta mig i skolans korridorer eller genom den stora byggningens fönster. Jag var dessutom rädd för min långa eftermiddag, och lydande en plötslig impuls, gick jag in på Du Nord för att äta middag.

Knappt hade jag kommit in i matsalen och vikit förbi glasskärmen, förrän jag befann mig ansikte mot ansikte med Kristian Sundin. Han satt vid ett af fönsterborden, var ensam som jag och hälsade. Jag var så oförberedd på hans närvaro, att jag ej ens hann samla mina tankar för att handla med öfverläggning. Som om jag varit under inflytande af en främmande makt, närmade jag mig honom, och när han frågade, om jag var ensam, svarade jag utan vidare ja och satt i nästa ögonblick midt emot honom vid bordet, hållande matsedeln i hand och diskuterande om middagen.

Jag var i detta ögonblick liksom förtrollad, mindes icke det förflutna, gjorde mig icke reda för det närvarande. Men allt hvad som omgaf mig, blef tydligt, som om jag sett världen genom skärpta glas. Min hörsel var också på något egendomligt sätt skärpt. Hvarje ord, som talades, syntes mig komma fram med förstärkt klang, liksom distinktare, klarare än i hvardagslag. Jag hade samma förnimmelse som i mellantillståndet mellan dröm och vaka, och jag erinrade mig på ett besynnerligt sätt den vålnad i djurskepnad, som följde mig från rum till rum, och som jag ej kunde undkomma. Jag satt och undrade på, hvad min kamrat egentligen skulle säga, när jag plötsligt hörde hans röst, som frågade mig, om jag icke ville dricka vin.

Jag spratt till och svarade ja, som om jag aldrig tänkt på något annat. Och inom mig undrade jag, om han ej skulle göra mig några vidare frågor. Men han satt lugn, som om han träffat mig hvarje dag under flere år. Han log till och med emot mig, och så småningom märkte jag, hur min spänning gaf vika, och jag tyckte, att allting omkring mig började återtaga sitt naturliga utseende. De röster, jag hörde omkring mig, blefvo mjukare; hvad jag såg, hade ej längre dessa hvassa konturer, som nästan gjorde ondt; och till sist såg jag, att den man, som satt midt emot mig vid bordet, hade förändrats med åren. Det slog mig, att jag först nu såg honom alls. Han hade fått helskägg, håret hade glesnat på hjässan, ansiktet hade markerade linier, som skvallrade om lidande. Men på samma gång hade han något af behärskadt lugn, som meddelade sig åt mig och kändes som hvila.

Utan att jag reflekterade däröfver, kände jag, hur naturligt det var, att vi båda sutto samman och talade. Som en fläkt af lif, fick jag den välgörande förnimmelsen, att jag ett ögonblick glömde mig själf. Hans person eggade mig att tala, och min långa tystnad och ensamhet hvilade ut i detta samspråk med en gammal vän, efter hvilken jag nästan tyckte mig hafva längtat.

Som om intet passerat från den dag, då vi skildes, och till den, som förenat oss, knöto vi samman tråden mellan det förflutna och det närvarande. Och mellan oss började den upplifvande lek, som ligger uti att vid ett glas vin blifva talför och meddelsam. Det är sant, att lifvet vidgat, omformat, utvecklat och kanske förhårdnat mycket af ungdomens lätta och kategoriska tankegång, men vi kände dock för en stund, att vi båda voro unga – eller det föreföll mig åtminstone, som om vi vore det – och det dröjde ej länge, förrän vi lämnade filosofins rymder och kommo direkt tillbaka till gamla Upsala.

Och då stego minnena fram. Som vänliga kamratansikten le ur molnen af tobaksrök på ungdomens fester, som de le emot oss, färgade af bålens safter och det gula skenet från darrande gaslågor så logo också dessa minnen oss till mötes. De logo fram ur töcknet från de många år, som kommit emellan och skilde oss från den tid, då dessa minnen voro lefvande verklighet, och dö hade hela det varma, glada uttryck, som afståndet förlänar äfven de största vedervärdigheter. Vi hörde klang af ungdomssånger, sågo valborgseldarna blossa, värmdes af entusiastiska tal, logo åt kärlekens lycka – och förirringar, kände som varma handslag af vänner, hvilka länge sedan spridts kring Sveriges och världens skilda vinklar och vrår. Och öfver alltsammans sken som en evig vårsol, ljummande upp luften omkring oss, smältande gammalt agg och gamla missräkningar, så att grollet slungades bort, som när isflakarna fordom sköljdes ned under Islandsbron, följda af dånande jubelrop och ungdomens vårtankar.

Vi bytte ut matsalen mot kaféet, och ännu räckte den besynnerliga förtrollning, under hvilken jag befann mig. Men plötsligt kände jag, att jag helt enkelt var trött. Det blef en paus i samtalet. Och denna korta tystnad var tillräcklig för att föra mig tillbaka i min föregående tankegång. Med ens syntes mig allting, som nyss varit så naturligt – främmande, underligt, nästan förhatligt. Hvarför satt jag här? Hvad ville mig denne främmande man? Hade han sökt mig eller jag honom? Jag fick en absurd misstanke, att han setat och väntat på mig, följt mina steg, som han förr vaktat på mina handlingar i Upsala, och fast han ej med ett ord hade antydt sina afsikter, hade han hela tiden utforskat mig, förföljt mig, gjort sig till min förtrogne. Nu satt han och trodde sig ha vunnet spel, trodde mig vara öfverlistad. Jag kunde ha brustit i gapskratt, slagit handen i bordet och sagt honom, hvilken dumbom han var. Jag fick lust att göra det. Men jag lade band på mig för att icke röja mig själf, steg i stället upp och förklarade, att jag måste gå.

Han lät sig icke bekomma. Han räckte mig helt lugnt handen till afsked, och sjudande af vrede öfver, hur väl han kunde behärska sig, besvarade jag hans handtryckning och gick.

IX.

Denna afton irrade jag länge omkring på gatorna, innan jag ändtligen vågade vända om till mitt hem. Aldrig har denna vårens ljusa, långa aftondager plågat mig så outsägligt som denna kväll, när jag utan mål vandrade omkring de nybyggda kvarteren som omgifva det hus, där jag bodde och där jag i dag icke vågade inträda. Gång på gång gick jag förbi min port, emedan jag ej kunde besluta mig för att trycka på den lilla svarta knappen, som skulle hafva öppnat vägen till mina afstängda rum. Ständigt kom jag tillbaka, och när jag till sist gick uppför trapporna, var jag så trött, att jag endast med möda släpade mig fram.

När jag kom in till mig, märkte jag, hur tyst där var, och med en plågsam känsla af att vara allena, tände jag lampan och fällde ned gardinerna. Det var för tidigt att gå till sängs, och jag lade mig därför på min soffa i tanke, att tröttheten snart skulle gifva vika. Det var vinet, samtalet, den långa promenaden ... Alltsammans hopade sig för att få mina nerver att domna. Och utan att jag märkte det, slöto sig mina ögon, och jag föll i sömn. Hur länge jag sofvit, vet jag icke. Men just därför att jag tyckte mig hafva sofvit länge, är jag böjd för att tro, att det måste hafva varit på sin höjd en kvarts timme. Då tyckte jag mig – om det var i drömmen, eller just när jag vaknade, kunde jag omöjligt afgöra – höra en stämma, hvilken suckade som under trycket

af en obeskriflig plåga. Denna stämma liknade på det underbaraste sätt, något, som jag tidigare tyckte mig hafva hört. Och stel af förskräckelse, låg jag stilla, medan jag ansträngde min yttersta nerv för att lyssna.

Då jag intet kunde urskilja, reste jag mig upp och började gå omkring i mina rum, som om jag velat öfvertyga mig om, att ingen var därinne. Jag gick in i mitt sofrum, tände ljus, såg under möblerna, men fann naturligtvis ändå ingenting. Det besynnerligaste var dock, att jag hela tiden var alldeles öfvertygad om, att jag heller ingenting skulle finna. Mina undersökningar skedde för syn skull, jag visste det mycket väl, och jag stannade till sist framför dörren, som ledde till den tomma våningen, hvilken en gång varit mitt hem. Jag hade ju nu kommit in i maj, och på veckor hade jag ej ens tänkt på denna våning, hvars dörr jag själf stängt en afton i april. Den hade funnits bredvid mig stängd och öde, och inga röster därifrån hade förmått mig att öppna dörren ditin och gå fram genom de tomma rummen. De voro ju så tomma för mig, att de ej ens gömde på minnen. Nu föreföll det mig plötsligt, som om jag lämnat kvar därinne hela mitt lif för att därutanför begrafva mig själf. Och jag visste alldeles bestämdt, att därinnifrån hade den suck kommit, som väckt mig, eller som jag hört, när jag vaknade.

Om det hade gällt mitt lif, skulle jag dock icke hafva vågat att gå dit in. Obeslutsam om, hvad jag skulle göra, tog jag en bok och försökte att fördjupa mig i dess innehåll. Men det var mig naturligtvis omöjligt att läsa, och plötsligt hörde jag åter denna djupa suck, som nyss hade förskräckt mig. Den var denna gång så tydlig, att jag ej ens hann försöka att betrakta den som en hörselvilla, och i det jag äntrade upp från min stol, gick jag fram till dörren för att bättre kunna lyssna.

Då såg jag till min outsägliga fasa, att en nyckel satt i låset. Jag sprang tillbaka till skrifbordet, drog ut den låda, där jag en gång lagt ned nyckeln, och började leta efter densamma. Den fanns icke. Jag genomsökte de andra lådorna, i tanke att jag hade lagt den på ett annat ställe, och att jag blott mindes fel i fråga om platsen. Jag genomsökte min byrå, till och med mina bokhyllor. Omöjligt. Den var ingenstädes till finnandes. Jag förstod alltså, att jag icke längre var ensam. Det fanns någon i denna afstängda våning, några steg ifrån mig, någon, som gått dit in, och som alltså när som helst kunde komma tillbaka. Besynnerligt nog var det dock ej detta, som närmast sysselsatte mig. Att jag ej var ensam, var tydligt nog. Men hvad jag grubblade öfver, var, *hur nyckeln kommit ur min låda*. Ingen hade sett, när jag en gång lade den dit. Ingen kunde ens veta, att jag tagit ur den, eller att den öfverhufvud var gömd. Själf hade jag icke återsett den sedan begrafningsdagen, och om den nu satt i låset, måste den alltså hafva blifvit stulen.

Ett ögonblick funderade jag på att beväpna mig och gå in för att jaga ut den objudne gäst, hvilken troligen nu som bäst undersökte mina hemligheter. Men jag kunde ej besluta mig härför, utan ehuru ingenting kunde förliknas vid den tortyr, som jag nu af idel obeslutsamhet ålade mig själf, stannade jag i stället kvar och afvaktade, hvad som komma skulle. Jag vågade ej längre promenera på golfvet, emedan jag då alltid åtminstone under något ögonblick skulle blifva tvungen att vända ryggen åt denna dörr, bakom hvilken hemligheten var gömd. Jag satte mig i stället, så att jag kunde se låset. Jag tog ej mina blickar därifrån, utan fixerade oafbrutet nyckeln, hvilken på ett nästan öfvernaturligt sätt syntes mig hafva kommit på sin plats i dörren. Jag lyssnade på hvarje ljud, hörde aflägsna steg i trapporna, röster, som talade i angränsande våningar, steg, som trampade golftiljorna öfver mitt hufvud. Det knäppte i väggarna omkring mig, drog i skorstenspiporna, smällde i stenläggningen under mina fönster. Intet ljud undgick min till det yttersta skärpta uppmärksamhet. Min nervositet var uppdrifven till en sådan grad, att en verklig uppenbarelse ur andevärlden knappast skulle kunnat försätta mig i starkare själsskakning, än hvad jag redan var. Jag kunde ej fatta något slags beslut, huru jag skulle handla. Men jag visste, att hvilket ögonblick som helst kunde Greta komma för att göra mitt rum färdigt till natten, och som en fix idé regerade mig den tanken, att hennes ankomst skulle göra slut på den olidliga spänning, i hvilken jag befann mig. Jag afvaktade därför med otålighet det ögonblick, då jag skulle höra det skrapande ljudet af tamburdörren, som hon plägade öppna med sin egen nyckel, eller åtminstone de släpande ljuden af hennes tunga steg, när hon gick i trappan.

Då hörde jag plötsligt ett nytt ljud inifrån den dörr, hvilken jag fortfarande betraktade, som om jag med mina ögon ville genomtränga dess hemlighet. Tydligt och klart hörde jag ljuden af steg. De kommo ej från trappan, där jag väntade dem. De kommo från den tomma våning, som jag ej vågade beträda, ibland afstannade de, ibland hördes de å nyo, och för hvarje gång tyckte jag, att de närmade sig dörren. Ur stånd att längre uthärda denna ångestfulla väntan, reste jag mig upp och ställde mig bakom stolen i försvarsställning, ansträngande min hörsel ännu skarpare än förut.

Under loppet af ett par minuter flög en serie af de mest bizarra fantasier genom min hjärna. Att min hustru dött, sjönk för mitt medvetande undan som en fantasi, om hvars overklighet jag hela tiden varit medveten. Hennes begrafning föreföll mig som ett narrverk, hvilket om det någonsin inträffat, varit tillställdt för att dölja det faktum, att hon ännu bebodde de rum, där jag inspärrat henne. Ty det var jag, som stängt henne inne, lefvande begraft henne i dessa öde rum, utanför hvilka jag själf lefde som en hemlighetsfull fångvaktare, själf afstängd från all gemenskap med andra människor. Jag var fullkomligt öfvertygad om, att Gertrud lefde därinne, och när trampandet på golfvet åter hördes, tyckte jag mig känna igen hennes steg, som med hvarje ögonblick kommo mig närmare. Jag var fullt beredd på att möta henne ännu lefvande, och medan dessa vanvettiga tankar blixtsnabbt genomflögo min hjärna, såg jag, hur dörren långsamt och ljudlöst öppnades.

Med händerna knutna om ryggstödet på min stol, bakom hvilken jag ställt mig, afvaktade jag ankomsten af det fantom eller den människa, hvilkens närvaro jag motsåg med en onämnbar ångest. Och i själfva verket kom Greta ut genom den öppnade dörren och tycktes vilja nalkas mig. I samma ögonblick, som hon blef mig varse, stannade hon, och jag behöfde flere minuter för att vid hennes åsyn återvinna min fattning.

Hela min öfverretade sinnesstämning försvann ej, den tog blott, när jag igenkände det förmenta spöket en ny riktning, bytte om färg och form. Det hemlighetsfulla fanns där fortfarande, fast ej så som jag tänkt mig det.

»Greta!» utbrast jag, gick fram och tog den gamla tjänarinnan – ty det var verkligen hon – i armen. »Hvad gör du här?»

Den gamla syntes bestört öfver att se mig, och hon framstammade något om, att jag ej skulle vara ond på henne. Jag märkte, att mitt upphetsade utseende måtte hafva skrämt henne, och i det jag så godt jag kunde lade band på mig, upprepade jag min fråga:

»Hvad gjorde du därinne?»

Den gamla såg skyggt på mig:

»Jag satt där och tänkte på den stackars frun, som är död,» svarade hon.

Detta svar upptände på ett egendomligt sätt hela min fanatism å nyo, och i det jag åter bröt ut som i vrede, nästan skrek jag till henne i den högsta upphetsning:

»Men, människa, hur har ni kommit dit?»

Hon såg alldeles förskrämd ut, betraktade mig med något af den ångest, med hvilken man möter en farlig dåre.

»Jag gick dit in, innan lektorn kom hem.»

»Ja, men hur kom du in?»

»Genom dörren.»

»*Hur* kom du in genom dörren?»

»Jag har ju min nyckel.»

»Till tamburen, ja. Men till denna dörr! Hur kom du in genom *denna* dörr?»

Jag pekade på den ännu ej stängda dörren, och jag ropade som i vrede för att ändtligen få denna gåta löst.

»Nyckeln satt ju i, vet jag. Dörren var inte låst.»

»Var den inte låst?»

»Det vet väl lektorn. Den har inte varit låst allt sedan den första kvällen.»

»Hvem har öppnat den, säger jag? Hvem?»

»Det har lektorn gjort själf, vet jag. Nyckeln satt i på morgonen, när jag gick här och städade.»

Jag släppte mitt tag och betraktade den gamla med misstänksamma blickar.

»Stäng dörren,» sade jag.

Hon uppfyllde motvilligt min tillsägelse.

»Tag ur nyckeln!»

Hon gjorde så.

»Stoppa den i din ficka. Tag den med dig. Jag vill icke att den skall vara här. Förstår du?»

Den gamla gjorde som jag sade, och under darrande tystnad ämnade hon börja bädda. Men jag var för upprörd att tåla någon människa i min närhet. Jag förklarade, att jag kunde hjälpa mig själf, sade kort godnatt och bad henne gå. Hon gick också, och jag såg, att hon var glad att slippa vara ensam med mig.

Ett rof för de pinsammaste tankar, började jag, sedan jag själf ordnat min bädd för natten, att kläda af mig för att gå till sängs. Jag tog ett tag i den förfärliga dörren för att öfvertyga mig om, att den nu verkligen var stängd. Därefter satte jag mig halfklädd ned och försökte tänka öfver aftonens händelser. Men ingenting kunde jag förklara, det hela syntes mig hundra gånger mera underbart, hemskt och otroligt, än om min fantasi blifvit verklighet, och min hustrus vålnad verkligen kommit mig till mötes. Jag vågade ej släcka lampan, ställde den endast ett stycke bakom min hufvudgärd, så att skenet ej skulle falla mig i ansiktet, gick därefter till sängs och somnade, nästan ögonblickligen, som om jag varit uttröttad af ansträngande kroppsarbete.

En oredig massa drömmar måtte hafva stört min sömn. Ty jag vaknade upp ett par gånger af ljud, hvilka läto, som om jag själf jämrat mig i sömnen. Men lika hastigt som jag vaknade, somnade jag in igen i en tung, dvallik slammer, och när jag slutligen på allvar slog upp ögonen, skedde det med en besynnerlig blandad förnimmelse. Jag tyckte att något tungt tryckte mig till jorden, så att jag segnade ned, och på samma gång kände jag närvaron af min gamla, djurlika följeslagare från föregående drömmar. Jag tyckte mig behöfva göra en våldsam ansträngning att blifva fri från en oerhörd tyngd; och när jag ändtligen kom till fullt medvetande, såg jag, att jag icke låg i min säng, utan stod på golfvet, hållande med min hand i låset till den stängda dörren. Själf var jag till hälften begrafven under en klädhängare, som stod nära dörren, hvilken jag i sömnen på något sätt dragit öfver mig, och hvaraf jag fått intrycket af den olidliga tyngden.

Jag tyckte mig med ens förstå det hela. Jag var helt enkelt en sömngångare; öfverretad som jag var, hade jag

ej kunnat motstå alla de själsrörelser, hvilka hopat sig öfver mig, utan drifven af gud vet hvilka impulser under natten gått de vägar, där jag om dagen ej ville sätta min fot. Fridlös som en skugga hade jag vandrat från rum till rum i min tomma våning. Själf hade jag tagit nyckeln ur lådan, själf hade jag öppnat dörren. Och som ett stort, svart djur hade min sorg följt mig ur rum i rum och försvunnit, när dagern kom och mina vanliga tankar började arbeta i min hjärna. När jag nu verkligen var utestängd och min nyckel borta, hade jag vaknat af den våldsamma ansträngningen att öppna dörren med handkraft.

Det var klart dagsljus, lampan hade brunnit ut. Jag såg mig frysande omkring i rummet, och med bäfvan kände jag, hur hela mitt väsen var liksom klufvet i tu, och hur oförsonligt dessa jagets båda hälfter syntes stå i strid med hvarandra.

X.

Från denna stund fruktade jag ensamheten, och när jag om aftnarna måste gå hem för att sofva, vidtog jag det försiktighetsmåttet, att jag band mig själf vid sängstolpen för att hindra mig från att irra omkring under natten. Jag förstod naturligtvis, att detta ej gaf någon trygghet, och att jag kunde lösa detta band i sömnen, lika väl som jag kunde utföra annat. Men det gaf mig dock en slags inbillad ro, och det hjälpte mig understundom att sofva. – –

Jag har emellertid kommit till slutet af maj, och jag befinner mig i den största förlägenhet, när jag tänker på, hvartill jag egentligen skall använda de långa feriemånaderna. När jag redan nu har så svårt att fördrifva mina lediga eftermiddagar, hur skall det då gå, när jag måste vara ledig från morgon till kväll? Jag känner en obestämd fruktan för denna sommar, som nalkas, och under det att dagarna gå, finner jag ständigt nya förevändningar för att slippa vistas i mina rum. Jag gör långa promenader utanför Stockholm, äter middag på något värdshus och tillbringar timmar, sittande på en veranda, rökande cigarr efter cigarr, medan mina ögon hvila på det nyutspruckna löfverket i vajande björkar eller betrakta den ljusa grönskan, som afbruten af hvita sippor betäcker marken på kullar och fält. Detta hvilar mig och bringar glömska för stunden. Det ger mig ett slags ro, som om jag vore en del af naturen, hvilken lefver sitt stilla lif, oberörd af människans strider. Liksom förtorkad och kall sitter jag där och betraktar allt detta, som lefver, växer, jublar och värmes. Jag ser därpå och tänker, att jag står utanför alltsammans. Det är en ljuflig känsla, hvilken varslar om upplösningens tystnad.

Andra dagar stannar jag i staden, uppsöker okända matställen, vandrar från kafé till kafé, läser i tidningarna eller betraktar genom fönstren gatornas lif. Jag träffar ingen, talar med ingen – utom med en, och denne ende är Kristian Sundin.

Allt sedan jag första gången träffade honom, är det förunderligt, att det knappast går en dag, utan att jag vid något tillfälle möter honom. Än kommer han tvärt öfver gatan för att hälsa på mig och säga mig ett par ord, än möter jag honom, just när jag viker om ett gathörn, och följden blir naturligtvis åter, att vi stanna och samtala; än sitter han inne på den restaurant, där jag tillfälligtvis ämnar intaga min middag, och en gång har det till och med händt, att vi möttes som ensliga promenerande i en aflägsen trakt af Djurgården.

Jag har upphört att reflektera öfver, hur det kommer sig, att vi, som i åratal gått hvarandra förbi, nu plötsligt börjat att träffas, som om vi verkligen sökte hvarandra. Jag tar det som en helt naturlig sak, ja det har till och med händt mig, att jag börjat längta efter, att han skulle fråga mig om *detta* – detta, som midt under mitt skenbara lugn dagligen sysselsätter mig.

Jag har nämligen börjat erfara ett besynnerligt begär att meddela mig med någon. Det är, som om jag hade

behof att beklaga mig för en medmänniska, ropa ut min smärta, så att jag finge höra den gifva eko i en annans bröst. Här om aftonen var det ej långt ifrån, att jag hade gifvit Greta del af min sorg. Hon flyttade nämligen undan Gertruds porträtt på mitt skrifbord för att få plats för brickan med min aftonmåltid. Jag tyckte, att hon fick en sorgsen min, när hon tog i porträttet, och jag var nära att fråga henne, hvad hon egentligen tänkte om mig. Det var blott med ansträngning, jag förmådde kufva min talträngdhet, och allt som minuterna skredo, hade jag formlig hjärtklappning af obeslutsamhet, om jag skulle tilltala den gamla eller ej. Jag kände mig emellertid lättad, när hon gick, och ändå visste jag, att den verkliga lättnaden infunnit sig, om jag kunnat öfvervinna mig själf och talat.

En annan afton ringde det på min dörr. För ovanlighetens skull var jag hemma, ehuru det var tidigt på dagen. Jag gick och öppnade, i tanke att det var brefbäraren. Till min öfverraskning steg Kristian Sundin mig till mötes och frågade, om jag tog emot.

Jag blef hvarken häpen eller otålig, jag tänkte ej på annat, än att nu skulle han få veta det. Jag skulle sätta mig midt emot honom lugnt och naturligt, därefter skulle jag vända mig till honom, som sökt mig i min ensamhet, och börja berätta. Men jag kunde ej finna ord för att börja. Han talade lätt och vänligt om idel alldagliga saker, om utsikten från mina fönster, om våren, om sommaren, som skulle komma, frågade, hvar jag tänkte tillbringa ferierna och berättade om sina sommarplaner.

Hela tiden satt jag och lyssnade på hans ord, svarade och tog upp nya ämnen. Men jag tänkte endast på, hur jag skulle börja att tala, och jag sökte fortfarande efter ord.

Då reste han sig upp för att gå. Och jag förstod blixtsnabbt, att just nu borde jag hålla honom kvar. Men orden fröso på mina läppar, och när han gått, tyckte jag, att mina tomma rum genljödo af smärta öfver min egen förtviflade ensamhet.

XI.

Jag har sökt Kristian Sundin under en hel veckas tid, sökt honom på alla upptänkliga ställen, men omöjligt kunnat träffa honom. Det har blifvit en fix idé hos mig, att för honom måste jag berätta mitt lif. Jag vill spegla mitt öde i en annans ögon, höra min egen röst, som försvarar och anklagar mig själf, se, om en annan skall känna samma fasa, när jag blottar mitt verkliga jag, som jag själf dagligen erfar.

Hvarför jag vill allt detta, vet jag icke. Jag vet blott, att det måste ske, jag ville helst icke förlora en dag, innan jag visste det vara gjordt, och jag har redan väntat en vecka.

Så mötte jag honom en afton, när solens sista strålar föllo öfver Humlegården, och utan förberedelse, tvärt och enträget, frågade jag, om han ville följa mig hem. Jag såg, att han tvekade – möjligen var han upptagen – men han måtte hafva sett, med hvilken ångest jag väntade hans svar. Ty han såg blott på klockan, bad mig gå före honom och lofvade att genast komma efter.

Jag tillbragte en kvarts timme med att vänta på honom, och denna väntan hör till den mest upprörda stunden, jag genomlefvat. Jag var till mods, som om jag varit en dödsdömd, hvilken på sekunder vet, när hans sista stund skall komma, och räknar de minuter, hvilka stå honom åter, på samma gång han önskar, att allt vore slut. Jag minns icke, hur han kom in till mig, kan ej erinra mig, hvilka ord vi i början växlade med hvarandra. Jag minns ingenting, endast att jag helt plötsligt såg honom stå framme ’ vid mitt skrifbord och hålla min hustrus porträtt i sin hand.

»Du har visst aldrig sett henne,» sade jag.

»Jo,» svarade han. »Många gånger.»

»När?»

»Jag har sett er tillsammans. Och jag har mera än en gång följt er med mina tankar.»

Jag rusade upp och ställde mig midt emot honom.

»Och hvad har du tänkt?» utbrast jag. »Hvad har du tänkt?»

»Ingenting särskildt,» svarade han. »Det man plägar tänka vid dylika tillfällen.»

Jag kände, att han undvek att svara mig, och i det jag tog porträttet i min hand och i min tur betraktade det, sade jag:

»Minns du ... den gången ... i Upsala ... då du sökte mig så enträget ... och då vi upphörde att träffas?»

Han nickade till svar. Och jag fortsatte:

»Det var för hennes skull, som jag vägrade att taga emot dig.»

»Jag har ibland tänkt något dylikt,» genmälde han.

Jag ställde porträttet på bordet och fortsatte:

»Hon brukade sitta hos mig med sitt arbete om aftnarna. Därför hade jag vant mig att icke öppna min dörr.»

Och om en stund tillade jag:

»Det var för resten dumt, att jag ej tog emot dig. Det skulle hafva sparat mig åtskilligt.»

Han ryckte till, och hans min sade mig, att han förstod, hvad jag menade.

»Man ansåg er allmänt för så lyckliga människor,» svarade han.

Dessa ord borrade sig in i mig som hvassa knifvar, jag kände, att jag ej längre var herre öfver min smärta, och jag nästan skrek ut orden, när jag svarade:

»Ja, *det* var förbannelsen.»

Som jag hade sagt detta, föllo mina ögon å nyo på porträttet, och det var, som om jag nu såge det i en helt ny dager. Jag hade ju sett det så ofta, men aldrig hade det talat så underligt till mig som just nu. Jag såg Gertrud framför mig lifslefvande, som jag aldrig förut kunnat återse henne, och jag tyckte, att hon bad mig om något. Jag visste icke, hvad som förändrat hennes ansikte, visste blott, att dess uttryck stod i motsats till de ord, som nu lågo mig på tungan.

Ansiktet gaf mig intrycket af något bland det på en gång mest själfulla och mjukast kvinnliga, jag någonsin sett. Hon satt i en framåtlutad ställning, hennes ögon voro vända rätt utåt emot mig, och hela ansiktet log, som om hon tänkt idel lyckliga tankar och vetat sig icke heller behöfva göra annat. Det var öfver hela hennes utseende något på en gång mildt, varmt och strålande, som gjorde mig helt underlig till mods. Men på samma gång fanns där äfven något annat. Jag vet ej, hur jag skall kalla det. Tragiskt är ej rätta ordet. Ty uttrycket var så lyckligt, att jag ryste af smärta, när jag såg det. Och dock fick jag det intrycket, att hon – och icke jag – var den olyckligaste af oss två. Det var, som om hvad jag nu såg, ville binda min tunga, tvinga mig att icke tala, förrän jag ännu en gång hunnit tänka på mina ord. Och på samma gång undrade jag

öfver, hur det var möjligt, att jag icke sett allt detta förut. Men för att döfva min egen tvekan började jag. Jag talade mig in i hela min gamla sinnesstämning, talade mig varm och stark. Mina ord blefvo skarpa som sylar, min stämma blef skärande och hvass. Jag kände, hur jag med strömmen af mitt tal band min åhörare vid mitt eget öde, tyckte, att han såg det som jag. Jag talade fast och säkert i timmar, och jag kan ännu erinra mig det mesta af mina ord.

XII.

Jag började just med att tala om hennes bild. Det var, som om jag med våld velat tysta den röst, hvilken varnade mig från att fortsätta.

»Du ser på hennes porträtt,» sade jag, »och jag ser på din min, att du tänker på vår lycka. Inte ens jag kan låta bli att tänka därpå, så fort jag ser det. Men denna tanke är på det mest utsökta sätt blandad med en smärta, hvilken understundom kan stegras ända till vanmäktigt raseri. Om jag nu skulle söka förklara dig, hvad jag menar, fruktar jag nästan, att hvad jag berättar skall synas dig innebära endast ett måttligt kvantum af lidande. För mig, som har genomgått det, kan jag dock försäkra dig, att det har varit lidande nog. Och hvad lyckan angår, så är måhända detta porträtt det enda, icke blott af hvad jag har kvar, utan som jag någonsin ägt.

Du tycker kanske att det är ohyggligt af mig att tala i denna ton om en som är död. Och du kan ej glömma den tanken, att döden är den stora försonaren! Jag säger dig, att ingenting är hemskare än det hat, som kommer, när döden rest sin obevekliga mur mellan mig och föremålet för denna marterande känsla. Du må ej tro, att denna känsla mildras af döden. Den eggas till en styrka, som står i proportion till omöjligheten att skaffa den utlopp, och den öfvergår till något, som nästan liknar mani. Ty själfva det onaturliga, förnuftsvidriga, omänskliga i denna känsla ger den en intensitet, som jag ej tror, att vanliga lidelser kunna äga.

Hur ofta har jag icke gått här i min ensamhet, mätande mattan i mitt rum med mekaniska, uttröttade steg, gått här timme efter timme, endast fylld, af denna ohyggliga smärta, hvilken gnager på hela mitt lif! Jag har grubblat öfver, *hvarför* hon skulle dö, just när hon dog, utan att det fanns den ringaste mening med, att hon, som hon gjorde, grep in i och rubbade hela det lif, som var mitt, som jag ville göra till mitt! Jag har tänkt och tänkt om igen den tanken: *om* jag en gång hade älskat henne mindre, *om* jag hade rest mig till självförsvar ... Men det är för sent att tänka därpå, och så bizarrt det än kan tyckas dig – jag har tänkt, att det skulle vara mig en lättnad, om hennes ande ville visa sig för mig, så att jag kunde göra den några af de frågor, hvilka trängas om platsen i min upphettade fantasi. Jag har tänkt, att om jag blott finge se henne ännu en gång, ja, om jag blott kunde låta henne känna, huru jag är till mods, skulle detta vara mig en lättnad. Kan du förstå detta?

Jag vet, att du icke kan det. Och jag ber dig därför bara tro, att jag nu talar om mig själf med den hallucinerade klarhet och öppenhet, med hvilken man ser sig själf, endast när man länge vant sig att tiga. Ty jag har tegat. Jag kan gärna säga, att jag aldrig talat förrän i dag.

Men jag vill försöka att erinra mig också den tid, då jag var lycklig, eller då jag trodde mig vara det. Det var den tid, då jag först träffade Gertrud, och den tid, som närmast följde. Vi gjorde bekantskap, som det alltid sker, af en tillfällighet, och som i en dröm kan jag ännu se den egendomliga, frågande blicken i hennes stora ögon, när de första gången betraktade mig. Denna blick måtte hafva något rent af hypnotiserande med sig, ty jag glömde den aldrig. Ja, jag kan rent af säga, att den aldrig lämnade mig.

Jag vill icke trötta dig med att berätta om vår första kärlek. Alla sådana berättelser likna hvarandra som olika referat af samma teaterpjes. Hennes mor var änka efter en ämbetsman, och Gertrud var hennes enda barn. Du ser, att det hela var ordnadt som i en roman. Men olyckligtvis hade vi blott få hinder att öfvervinna för att kunna träffas. Ty mor och dotter bodde i den gård, som låg bredvid min egen bostad, och det dröjde ej länge, förrän vi voro hemligt förlofvade. Hvarför vi egentligen voro hemligt förlofvade, kan jag efteråt inte begripa. Jag minns, att min fästmö önskade det. Hon påstod, att det var så vackert, att vi båda hade en hemlighet, som ingen på vida jorden anade, och jag kommer ihåg, att allt detta då syntes mig alldeles naturligt. Hemligheten var väl den, att jag såg allting med hennes ögon.

Har du någonsin själf varit offer för en sådan passion, så vet du, att vid dylika fall försiggår, man kan nästan säga, ett utbyte af själar. Åtminstone vet jag, i hvad som angår mig själf, att jag erfor något alldeles liknande. Emellertid hade jag ej tid att besöka henne så ofta hon – eller rättare vi båda – önskade. Jag skref den tiden på min gradualafhandling, och jag måste till hvad pris som helst få denna färdig till en bestämd tid, emedan eljes mina medel skulle taga slut, utan att jag såg någon möjlighet att få resurser till fortsatt arbete. Hvarje eftermiddag gjorde vi därför i skymningen en promenad i Karolinaparken – jag kunde i parentes sagdt aldrig förstå, att du ej mötte oss. Ty vi sågo dig mer än en gång, när du om aftnarna ströfvade omkring gatorna i kvarteret, där jag bodde. Efter denna promenad följde hon mig upp till mig – med mammas tillstånd naturligtvis – hon hade sitt arbete med sig, och medan jag skref sida efter sida, letade i mina böcker eller gick fram och åter på golfvet för att ordna min tankegång, satt hon där stilla och tyst, sydde, broderade eller läste i någon af mina böcker, bland hvilka hon alltid utsökte dem, som hon visste, att jag tyckte om, eller om hvilka hon hört mig tala.

Jag vet ej, om jag inbillade mig det, eller om det var verklighet. Men jag hade fullkomligt den illusionen, att hennes tysta närvaro hjälpte mig. Hon verkade på mig som värme i hjärtat, som glädje i vårsolen, som frid i sinnet. Såg jag upp från papperet, mötte jag alltid hennes ögon, vi utbytte en nick, utan att ens tala – hon var alltid rädd för att störa mig – och när jag så skref vidare, tyckte jag, att mina tankar växte, och att pennan formade ord hvilka eljes hade förblifvit oskrifna.

Men midt under denna tysta lycka – eller hvad du vill kalla det – minns jag, att jag stundom kände något uppstiga inom mig, hvilket liknade ett tvifvel. Jag säger med flit liknade. Ty denna förnimmelse var af en mycket obestämd natur, och jag var till den grad bunden af den förtrollning, under hvilken jag lefde, att jag inte ens kom mig för att tänka mina egna tankar till slut. Jag ville icke släppa fram något tvifvel. Jag tror till och med, att jag skulle hafva betraktat ett dylikt, om det fått makt med mig, som ett helgerån. Jag fortfor att lefva, hvad Gertrud kallade för »vårt familjelif», och jag, som i hela mitt lif vant mig att tänka öfver, hvad jag gjorde, kan nu ej minnas, att jag då hade ens den ringaste tanke på framtiden.

Det enda, som under denna tid hände, var mitt uppträde med dig. Jag tyckte då, att jag endast skyddade henne. Nu tror jag, att jag fruktade närvaron af någon, som möjligen kunde kritisera mig själf.

XIII.

För att du lättare skall kunna följa med hvad jag nu ämnar berätta, måste jag erinra dig om en sak, hvilken gripit djupare in i hela mitt lif, än hvad du kanske tänkt dig. Att jag var besluten att ägna hela mitt lif åt vetenskapliga studier, det vet du. Att jag företrädesvis sysslade med kulturhistorien, det vet du också. Att jag städse, från det jag lärde känna mig själf, arbetade med det målet för ögonen, att blifva universitetslärare, kan du icke hafva glömt, lika litet som min fasa vid tanken på möjligheten att byta ut vetenskapsidkarens sträfvan mot skolmannens nötande enahanda. Men hvad du ej kan veta, helt enkelt emedan jag aldrig lät dig eller någon annan förstå det, det var, i *huru hög grad* vetenskapen blifvit hela mitt lifs behärskande lidelse.

Jag skulle kunnat berätta dig mina planer, visa dig mina utkast, samlade under årslånga studier, från långt tidigare år, än hvad andra pläga syssla med eller ens tänka på dylikt. Men det tjänar numera ingenting till. Den saken är död och begrafven. Hvad som är dödt, är dödt, och att tala därom, vore blott att mana ännu flere spöken i dagen.

Allt nog, så länge jag legat vid universitetet, hade jag växt fast vid tanken på de verk, hvilka jag med den tidens fras i mina tankar plägade kalla mitt lifs gärning. Ingen skald, ingen uppfinnare ingen hjälte, kan med mera brinnande håg hafva omfattat hvad han trodde vara sitt lifs mål, än hvad jag hängde fast vid dessa studier, hvilka syntes mig öppna oändliga synvidder öfver världar, dem ingen bok på jorden kunde belysa med den glans, att jag ej tyckte mig ögna en större och klarare. Du kan säga, att det var självöfverskärning. Jag svarar dig djärft: så var det icke. Det var blott känslan af en kraft, om hvilken jag var så viss, att jag hvarken hade behof af att pröfva den i förtid, eller ens att söka den lilla tillfredsställelse, som medelmåttan finner i att aflocka andra sympati för en sträfvan, hvilken hon ännu ej gjort gällande i verkligheten.

Icke ens nu skulle jag hafva vidrört denna sak i mitt samtal med dig, om det ej varit absolut nödvändigt för att du skulle förstå, det som följer. Jag har varit så skygg för att yppa detta, att det kostat mig mera att få dessa ord öfver mina läppar, än att berätta om – allt detta andra, hvilket pressat sig samman inom mig så länge, att jag måste tala för att få luft.

Naturligtvis nämnde jag icke för Gertrud om allt detta, som jag nu vidrört. Men hela tiden hade jag en känsla, som om hon förstod det ändå. Hon hade ett sätt att höra på mig, medan jag talade, följa hvarje mitt minsta ord, liksom återspeglande intrycket däraf i sitt ansiktes växlande uttryck, att det verkligen föreföll mig, som om hon förstått, allt hvad jag tänkte, ville, önskade och drömde, förstått det – utan att jag sade ett enda ord, hvilket egentligen berörde mina hemligaste och bäst förvarade sträfvanden. Och något sådant är det ju, som vi alla drömma oss, när vi för lifvet binda en annans öde vid vårt. Om jag också betviflar, att någon någonsin sett den drömmen realiserad, så tviflar jag å andra sidan icke på, att nog många, de flesta, ja, kanske alla, någon kort tid i sitt lif inbillat sig, att de funnit denna lyckans obefintliga Ariadnetråd, hvilken lär leda ut ur lifvets invecklade labyrinter. Visst är, att jag trodde mig hafva funnit den, och denna tro fyllde mig med en hänryckning, hvilken nu pinar mig bara att minnas.

Jag disputerade för graden, jag fick ett docentstipendium, jag gifte mig. Detta vet du. Men jag kan säga dig, att jag minns ej mera däraf, eller åtminstone föga mer, än hvad jag nu sagt dig. Jag kan ej säga annat, än att jag gick som i ett beständigt rus, och det förefaller mig efteråt, som om ett osynligt, mäktigt öde tvungit mig in i allt detta, hvilket då föreföll mig innebära den största lycka, men som nu synes mig så aflägset, att jag knappt kan fatta, att det verkligen är jag, som upplefvat det.

En enda liten scen minns jag, och jag skall försöka att berätta den, så som jag ser den i minnets halfdager. Men jag kan ändå aldrig berätta dig, hvilket intryck denna lilla händelse gör på mig nu, när jag minns den.

Det var under de sista dagarna före vårt bröllop. Gertrud kom upp till mig strax efter frukosten, en timma, då hon eljes aldrig plägade besöka mig. Hon var i det yttersta uppror, hennes ögon buro spår af tårar, och jag hade ett intryck, som om hela hennes väsen varit i skälfning.

När hon kom in, stannade hon, så fort hon fick se mig, vid dörren, och hennes ansikte fick ett obeskrifligt plågadt uttryck, hvilket ögonblickligen vek för en formlig glans af lycka. Hon kastade sig om min hals och brast i en lång och hejdlös gråt.

När hon lugnat sig, dröjde det länge, innan jag ändtligen kunde förmå henne att tala, och under det att hon teg, bibehöll hennes ansikte ett det mest besynnerliga uttryck af slutenhet, förvirring och på samma gång hängifvenhet för min person. Det var nästan med våld, jag lyckades aftvinga henne bekännelsen, att hon drömt. Och hvad hade hon då drömt? 'Jag drömde,' sade hon, 'att du och jag voro ensamma i ett mörkt rum,

att jag trefvade och trefvade omkring i mörkret för att kunna finna dig. Men det var, som om du icke hade velat låta dig finnas. Du vek ständigt undan mig, och jag tyckte, att du gjorde det med afsikt. Aldrig har jag känt en sådan ångest ...' Det var ej långt borta, att gråten hade brutit fram på nytt. Jag måste åter taga henne i mina armar för att trösta henne öfver denna inbillade sorg.

Och när jag till sist frågade henne, hvarför hon först ej velat berätta sin dröm, svarade hon, att hon fruktat, att jag skulle skratta åt henne.

XIV.

»Kanske tycker du, det är besynnerligt, att ingenting fängslade mig så starkt vid denna flicka, som just hennes tystlåtenhet. Jag kallar henne »flicka», ty hon var en sådan, äfven sedan vi blifvit gifta, och hon hann ingen annan period. Denna tystlåtenhet var så att säga hennes väsen, bildade hela hennes yttre jag, bakom hvilket jag trodde mig kunna skymta det verkliga. Kanske bedårade det mig i så hög grad, just därför att det gaf mig möjlighet att där bakom lägga in allt, hvad jag själf önskade. Och det är säkert, att hennes tystnad gaf vingar åt min anings fantasi.

I de två år, vi efter vårt giftermål tillbragte i Upsala, var det denna hennes tystnad, hvilken drog mig till henne, fängslade mig vid henne, utgjorde rent af kvintessensen i min lycka. Jag menar naturligtvis ej, att hon egentligen var tystlåten. Tvärtom. Hon kvittrade som en fågel, pratade och sjöng dagarna i ända. Hennes tystnad gällde endast hennes innersta känslor – framför allt deltagandet i mitt arbete, och hvad som ifrigast sysselsatte mig. Talade jag om detta, eller sutto ett par vänner i vårt hem, och samtalet lämnade det hvardagliga, flygande ut på de ofödda tankarnas lockande fält, då teg Gertrud och lät oss andra tala. Men jag kände det hela tiden, som hade hennes ögon sagt mig detsamma, hvilket låg gömdt i våra uttalade ord. Och så viss var jag i denna min mening, att det ej gick en dag, då jag ej tackade henne för detta tysta förstående.

Nu efteråt är det denna egenskap eller egenhet i hennes väsen, som allra mest försätter mig i uppror. Det är denna egenskap, som gör, att jag skulle vilja se henne igen, möta henne öga mot öga för att få mitt tvifvel stilladt, veta, hvad denna tystnad innerst gömde.

Kan du säga mig, hur det går till, när en illusion upphör att öfva sitt betagande inflytande öfver oss arma människor? Du kan det icke, jag vet det. Kan jag det väl själf? Kan någon människa det? Och dock borde ju jag kunna det. Ty jag har själf känt det, själf erfarit hvad det vill säga att vakna upp ur en pinsam lyckodröm, hvilken blef pinsammare ännu, när jag ändtligen märkte, att det var min egen lyckotörst, hvilken lät mig ana så mycket bakom denna ljufva oåtkomlighet, som bedårade mig. Men jag vet icke, hur det tillgick. Jag vet blott, att jag småningom vaknade upp, småningom fick upp ögonen, och när detta skedde, slog en förlamande iskyla dödens stelhet i mina leder och tvang mig att veta, huru maktlös jag själf var, huru tom min tillvaro, huru intigt mitt lif.

Jag vet ej, huru länge jag skulle hafva undgått att se allt detta, om vårt lif fått glida fram i samma spår som under de första åren af vårt äktenskap. Men så kom plötsligt den dag, då vårt lif bytte färg. Det var, när jag fick veta, att mitt docentstipendium skulle öfverflyttas på en annan. Du såg det kanske i tidningarna. Och jag kan säga dig motivet. Det var, emedan jag »ingenting hade skrifvit», som det heter. Emedan jag ingenting hade skrifvit! Nej, jag hade ingenting skrifvit, därför att jag dag efter dag ej gjorde annat än samlade på material till det verk, som börjat hägra för mig redan under min studenttid. Det var därför, jag icke hunnit med att skrifva tidskriftsartiklar, små afhandlingar, populära föredrag, med ett ord hela det meningslösa plockarbete, hvilket är nödvändigt för att göra en person bemärkt.

I början träffade mig detta slag så våldsamt, att jag nästan icke kunde göra mig min egen tankegång klar. Men så djupt och fast låg inom mig tanken på det verk, hvilket jag en gång ville utföra, att jag tyckte, ingenting skulle kunna ske, som hindrade mig i att utföra det. Jag visste, att jag kunde vänta. Men för ögonblicket sysselsatte mig blott den tanken, att min hustru och jag måste lefva. Jag tog skeden i vackra hand, som man säger, och begagnande mig af, att jag »gått profår» i god tid, sökte jag ett lektorat i historia, och du vet, att jag fick det.

Det var då, som vårt elände började. Eller rättare – det var då, jag först lärde mig förstå, att hvad jag lefde i var ett elände, så djupt, att jag aldrig anat något dylikt, fastän jag nog begriper, att hvad jag led, hafva tusentals män lidit före mig.

Det var, kan jag säga, egentligen när jag första gången fick klart för mig allt hvad jag offrat, som mitt lidande började. Tänk dig, att aldrig, aldrig ens i mina hemligaste tankar, hade det förut fallit mig in, att om denna lilla flicka ej kommit i min väg, skulle hela mitt lif, hafva varit ett annat. Aldrig ens i mina drömmar hade jag gjort det enkla räkneexperiment, som låg uti att tänka efter, hvad hon vunnit, och hvad jag förlorat genom vårt äktenskap. Det hade aldrig fallit mig in, förrän den dag kom, då vi stodo som främmande för hvarandra och min syn blef klar. Du kan inte tro, hur klar den blef.

I början när vi hade kommit hit ned, märkte jag ingenting. Vi hade ett litet trefligt hem, och vi började så smått att umgås med mina kamrater. Jag trifdes med dem, och jag trifdes med mitt arbete i skolan. Det finns ingenting, hvilket i början känns så välgörande, som ett ordnadt arbete på klockslag känns för den, hvilken hela sitt lif fört den öfverretade existens, som ligger i att syssla med fritt andligt arbete. Jag antager, att du någon gång i ditt lif erfarit detsamma. För mig blef det klart, att i samma nu, som jag fått en verksamhet, måste jag först och främst komma in i den, häfda min plats, där ödet nu en gång ställt mig. Först i andra hand fick jag tänka på att förverkliga de drömmar, hvilka fyllt min ungdom.

Ja, det var mer än så. Ju längre jag lefde i denna omgifning af läxläsning, småförhållanden, lärarekollegier och plugg, desto tydligare blef det mig, att jag hade gått öfver mitt lifs Rubikon. Och här fanns ingen tillbakagång. Jag kunde icke tjäna två herrar. Ett måste jag offra för att ett annat vinna. Det var min ungdoms dröm, hvilken måste vika för det fastslagna arbetet. Och med en underlig känsla af kyla, märkte jag, huru mitt jag började undergå en långsam förvandling, hur hvad som fyllt mig fordom, gled bort, och ur askan af det flydda steg, som en stygg fågel Phœnix, en hårdnad arbetets man, hvilken lefde för sig själf och sin familj.

På ett obeskrifligt plågsamt sätt kände jag då, hur min hustru och jag småningom gledo från hvarandra, och jag märkte det först, när jag kände, hur långsamma våra aftnar blefvo. Som en underlig beklämning fyllde tystnaden våra rum, och medan vi sutto ensamma, föreföll det mig ibland, som om vi ingenting haft att säga hvarandra. Jag grubblade på detta, och jag försökte att tala vid Gertrud om det arbete, som sysselsatte mig i skolan.

Jag skall aldrig glömma den förvånade blick, som mötte min, när jag första gången öppnade detta samtalsämne. Och för första gången i mitt lif slog det mig: Hon förstår icke mig, liksom jag icke henne. Jag märkte tydligt, hur det var, och jag förstod det också. Med barnslig egensinnighet hade hon fäst sig vid den tanken, att jag skulle bli en stor vetenskapsman, och hon insåg icke, att med vår förflyttning allt hade blifvit förändradt. Barnsligt och oreflekteradt, hade hon följt mig hit, därför att jag föreslog det. Men när det väl var skedt, fattade hon icke, att vi båda måste bära konsekvenserna, och att konsekvensen förde dithän, att mitt lif blef ett annat.

Med en våldsam kraftansträngning hade jag ryckt mig lös från allt, som var mitt, och jag hade gjort detta, utan att reflektera öfver, hvarför jag gjorde det. Det hade skett, därför att *jag var gift*, därför att jag icke stod

ensam, och med den paradoxala motsägelse, hvilken lifvet stundom roar sig med att framkalla, blef jag i själfva verket ensam på ett vida kännbarare sätt, än om jag verkligen varit det.

Du kan säga, att jag bort tala vid henne, söka lära henne att förstå! Tror du då icke, att jag försökte? Det blef en formlig kamp oss emellan, en kamp, hvilken naturligtvis icke ledde till något resultat.

När jag såg, att hvad jag talade om, icke intresserade henne, bytte jag för tillfället om samtalsämne. Men jag återkom alltid till detsamma. Jag talade med henne om skolan, om mina elever, om hela den värld, som nu hade blifvit min. Men jag uppnådde därmed ingenting annat, än att hon blef skygg och tillbakadragen. Och en dag minns jag, hur hon sade till mig:

»Hvarför skall du tala så mycket med mig om skolan? Det *kan* ju inte intressera mig.»

Jag kan ej fatta, lika litet som glömma den underliga ton af antipati, med hvilken hon uttalade dessa ord. Det låg i hennes röst ett slags afsky, som om hon satt sig till motvärn mot något ondt. Hon undvek mina blickar, och slutande sig inom sig själf, satt hon tyst, liksom blickande in i ett obekant fjärran.

Hennes ord gingo som svärd igenom mig, och från den stunden lärde jag mig att se klart. Jag vet, att efter detta ögonblick hade min röst icke samma klang, min blick icke samma uttryck, mina läppar icke samma värme, när jag kysste, tilltalade eller såg på min hustru. Jag slöt mig inom mig själf, lika hårdt och obevekligt, som jag en gång stängde min dörr för dig.

Utan att ett ord af bitterhet fallit oss emellan, gingo vi från denna dag våra egna vägar, och jag gjorde ingenting för att kalla henne tillbaka till den väg, som var min, och som bort vara vår gemensamma.

Jag lämnade henne åt hennes tankar, och jag hade rätt. Jag hade tusen gånger rätt. För hennes skull hade jag lämnat mina studier, min vetenskap, allt som skulle bära mig fram genom lifvet. Hvarför hade jag gjort detta? Och hvad fick jag för lön?

Om en människa offrar allt för en annan, om hon så finner, att denna andra ej var offret värd, om man steg för steg märker, att allt hvad man trodde vara lycka, sällhet, finhet och förstående, ingenting är, att det är tomhet och leda, då uppstår ett helvete, som gnager på vår innersta lifstråd, och som lär oss att draga ut facit ur lifvets sammansatta regula de tri. Ty det är mycket sammansatt. Och ve oss, när vi upptäcka, att facit är = 0.

Jag såg detta, och medan jag såg, märkte jag, hur den människa, hvilken dag efter dag förnötte lifvet vid min sida, förändrades. Med förvåning iakttog jag, hur allt i själfva staden, i hela vår omgifning, väckte Gertruds motvilja. Hon var plågad af vårt umgänge, plågad af att promenera, jag tror nästan, att hon led till och med af utsikten från våra fönster. Ständigt talade hon om Upsala, som om det var den naturligaste sak, att vi snart skulle återvända dit. Det var, som om hon ej kunnat lefva utanför dess luft och dess råmärken.

Och hvad var det hon saknade? Ungdomslifvet, konserterna, studentmössorna, första maj – hvad vet jag. Alltnog – hon saknade det, hon gräfde sig in i denna saknad med en intensitet, hvilken på mig verkade som smitta. Jag, hvilken under hela denna tid endast kämpade för att glömma, jag behöfde, att hon hade hjälpt mig, delat denna min sträfvan, tagit saken kallt som jag själf. Men hon kunde ingenting glömma, ingenting försaka. Hon kunde blott klaga, att hon fick sitta ensam de långa förmiddagarna, medan jag var i skolan.

Hon hatade denna skola, jag är fullt öfvertygad därom, och hennes egoism slog emot mig vid hvarje steg på min väg. Den var så stark, att jag i dess ljus blef seende. Jag såg, hur hon var lik alla andra, endast kanske en smula vackrare. Och jag minns, hur jag kunde sitta och betrakta henne i ljuset af denna meningslöshet, hvilken vårt lif rymde, och som fjättrade mig på den plats, där jag till ingen nytta för mig själf skulle göra nytta för andra.

Det ligger icke för mig, att af motgångar låta mig tryckas till jorden. På lif och död vill jag kämpa med lifvets svårigheter. Skall jag döda en dröm, måste det ske utan skoning och fullständigt. Och utan grubbel vill jag lefva det lif, som ödet beskär mig. Bredvid mig såg jag denna veka, svaga kvinna, hvars ögon fylldes af tårar som under grubbel, en tyst, sluten, lidande kvinna, hvilken böjdes ned af att icke lefva i den sfer, dit hon längtade. Hennes svaghet smittade mig. Den angrep min spänstighet som en smitta. Och jag fruktade hennes blotta närhet, därför att bredvid henne tappade jag väldet öfver mig själf och lusten att verka.

Jag minns dessa vinteraftnar. Å, hur väl jag minns dem. Jag satt vid mitt skrifbord, sysselsatt med att förbereda mig till morgondagens lektioner, och från min plats såg jag i skenet från förmakslampan skuggan af hennes gestalt som föll öfver mattan. Jag hade förmått henne – icke utan strid – att afstå från att sitta i mitt rum, när jag arbetade. Men jag kände hennes närhet. Och du kan ej göra dig en föreställning om, hur den irriterade mig. Jag satt inne hos mig, så länge det var mig möjligt, för att undgå den tortyr, som låg uti att tvinga ett samtal oss emellan till stånd. Och när jag ändtligen kom ut till henne, tog jag en bok eller en tidning och läste högt för att slippa tala.

En gång såg hon upp emot mig, när jag kom ut, och sade till mig:

»Hvarför skrifver du icke mera som förr?»

Hvarför jag icke skref som förr! Hon menade på dessa anteckningar, hvilka förberedde mitt verk, och som hon plägat hjälpa mig att ordna. Och hon tillade:

»Jag tyckte, det var så roligt att veta, hur ditt arbete växte.»

Det var hon, som sade mig detta, hon, för hvilkens skull jag kastat alltsammans öfver bord. Det föreföll mig, som om jag hoppat i sjön för att rädda en drunknande, och denna främmande människa grep mig till tack i strupen och pressade mitt hufvud under vattnet för att tvinga mig att dö.

Jag minns ej hvad jag svarade. Men jag minns, att dessa ord förföljde mig i i den grad, att jag nästan tyckte mig se dem lysa som med fosforsken från väggarna i skolsalen. Hade hon förstått, hvad jag måste göra, och hvad detta kostade mig, hade hon åtminstone tegat. Nu förstod hon blott, hvad som varit, men intet af det som var. Och därför uttalade hon dessa ord, hvilka refvo i mig som hvassa sylar. De värkte inom mig som en hemlig böld, och fri som jag kände mig, grubblade jag under deras inverkan på möjligheten att trotsa allt och rymma bort till någon liten tysk småstad, där jag fritt kunde börja mitt ensamma lif på nytt.

XV.

Men märk nu, hur ödet ledde mig, hur allt skulle sammansvärja sig för att öka mitt elände. Just då, när jag som lifligast kände förbannelsen att till ingen nytta vara kedjad fast vid en kvinna, hvilken för hvarje dag visade sig för mig som allt mera ordinär, allt mindre lik den bild af en människa, hvilken jag nu blott allt för väl visste, att jag skapat mig själf, då kom hon en dag med glädjestrålande ögon och berättade mig, att vår lycka skulle bli fullständig, och att vi skulle få ett barn.

Hur denna höst gick och efter den vintern, det kan jag ej säga dig. Det är ju så, att den ene skall böta med sitt lidande för den andres lycka. Det är ju så, att den, som ej förstår att söka och finna lyckan, går den förbi, och han skall endast kunna se, huru andra taga däraf med fulla händer.

Förut hade jag emellertid lyckats att lägga band på mig, och det hade ofta förvånat mig, att Gertrud ingenting syntes märka af min förändrade sinnesstämning. När man offrar för mycket, ser du, så märker man det till sist själf, och naturen, som är sund, säger stopp för offervilligheten. Men den, för hvilken man

offrat, märker ingenting. Hon bara tager emot, tager med fulla händer och drömmer ej om, att hennes rikedom gör en annan fattig.

Detta var, hvad Gertrud gjorde med mig. Jag såg hennes lycka växa med hvarje dag, som gick, och jag tänkte på, hur allt kunde hafva varit, om hon blott med ett ord hade sagt mig, att jag icke var så ensam om mitt lidande, som jag trodde. Men hon tänkte aldrig ditåt. Hon trodde, att allt för mig var, som det skulle vara, endast därför att hon var lycklig. Hon anade ej, att hennes barn ännu fullständigare dödade mitt, min andes barn, mitt lifs förhoppning.

Det värsta var dock, att hon dog. Du kan ej tänka dig detta. Ty jag vet, att man kallar sådant för onaturligt. Hon dog, och barnet med henne. Det skedde en dag i början af april, det är för öfrigt ej långt ifrån att vara jämt en månad i dag sedan det skedde. Jag har ej ännu hunnit glömma den stund, då jag stod vid hennes dödsbädd.

Jag säger dig – det var icke sorg, som fyllde mig då. Det var raseri. Som i en dröm såg jag läkaren och sköterskan gå omkring hvarandra i det skumma rummet, där jag satt på bädden och höll min hustrus hand i min. Hela tiden var jag fylld af den enda, allt uppslukande känslan af, hur meningslöst hela detta uppträde var. Den ohyggliga förlossningsprocessen, efter hvilken barnet framtogs dödt, febern, som följde, den fasansfullt långa natten – allt detta gick mig förbi, som om jag varit långt borta och endast vetat, att nu trodde alla, att det var jag, som led. Min hustru drog mig till sig och hviskade till mig, att jag gjort henne så lycklig. En liten stund därefter var allt slut, och läkaren förde mig bort för att tvinga mig att söka en stunds hvila.

Men då sörjde jag icke henne. Jag sörjde öfver hufvud ingen, icke ens mig själf. Jag lät utan motstånd föra mig bort, och när jag blef ensam, grät jag som ett barn i mörkret, grät af den mest ohyggliga nervositet. Jag tror, att om jag haft ett vapen till hands, skulle jag hafva dödat mig, utan att veta, hvad jag gjorde. Och legenden hade kommit ut, att jag ej kunde öfverlefva min hustru.

Det kan man ju också säga, att jag icke kunnat. Ty det som nu lefver kvar af mig, är icke mycket värdt. Men jag afundas henne, afundas henne med en känsla af förtviflans bitterhet, emedan hon dog i sin illusion, dog, innan hon hann mera än på sin höjd ana, hvad ondt lifvet kan bjuda en människa. Hon dog, innan hon lärt sig se på mig med samma ögon, som jag betraktade henne. Kanske skulle hon på sitt sätt haft lika rätt som jag. Men det hade också varit rättvist. Och denna rättvisa får jag aldrig.

Det är förfärligt att ej kunna vända sig till de lefvande för att få rättvisa. Det är det, som fängslar mig vid den döda, starkare än om jag sörjde henne af hela min själ.»

XVI.

När jag uttalat dessa ord, hörde jag på ett besynnerligt sätt, att det blef tyst omkring mig. Jag kunde på en lång stund icke se upp, satt endast och väntade på, att något skulle komma, något, som afbröt denna ohyggliga tystnad. Jag kände endast en besynnerlig trötthet, som förlamade hela min varelse, och jag minns, att jag tänkte på, att jag någonstädes läst, hur ett slags mattighet plägar öfverfalla vissa brottslingar, sedan de utfört ett dåd, hvarpå de länge rufvat.

Då kände jag en hand på min axel, och jag hörde Kristian säga:

»Stackars vän!»

Jag hörde så att säga endast med mina yttre sinnen dessa ord uttalas. Deras mening blef mig icke klar, lika

litet som jag kunde fatta, att den man, till hvilken jag talat, deltog i min sorg eller ens någonsin hade varit min vän.

Jag hörde honom säga mig farväl och gå, och jag tror, att han gick, därför att jag bad att få vara ensam.

När han gått, satt jag länge i tankar, och för första gången sedan min hustru dött, erfor jag den lättnad, som ligger i att kunna gråta.

XVI.

Hur länge jag sedan satt i mina tankar, vet jag icke. Jag vet blott, att när jag åter kom till mig själf, hade hela min öfverretning försvunnit, och jag erfor en känsla af befrielse och af lättnad, som om något i hela min tillvaro plötsligt och oförberedt hade bytt färg. På samma gång kände jag det, som om något främmande och nytt, på en gång svalkande och starkt, arbetade sig fram inom mig. Jag fick den underliga känslan af att stå inför ett nytt skede i mitt lif; och denna känsla hade icke karakteren af ett afgörande beslut, – det var alls icke något, som jag själf kunde eller ens behöfde göra – utan den var fylld af det dunkla medvetandet, att på något för mig ofattbart sätt en vändning inträdt i hela mitt öde.

Jag hade väntat, att jag efteråt skulle känna mig förbittrad mot den man, hvilken jag gifvit ett så hänsynslöst förtroende och på samma gång satt jag och väntade, att min gamla fruktan skulle återkomma. Men intet af hvad jag väntat, inträffade. I stället greps jag af en underbar ro. Alla föremål omkring mig visade sig med bestämda, säkra konturer, fingo ett utseende, som på ett obeskrifligt välgörande sätt syntes mig naturligare, än hvad som under en hel månad varit fallet. Jag satt i skymningen, men såg min värld klarare än på länge vid dagsljus, jag märkte, att jag längtade efter det fulla dagsljuset, som jag på länge icke hade tålt att se, i mina öron ljödo som ett mildt eko af de ord, hvilka jag nyss hört med en ton af obeskrifligt lågt välljud uttalas öfver mitt hufvud – »stackars vän» – och i min själ steg som en varm våg känslan af tacksamhet mot den man, hvilken uttalat dem.

Plötsligt fick jag den idén, att jag ville se ut. Och gripen af begäret att se något annat än de fyra väggarna i mitt rum, drog jag upp gardinen och märkte att det var fullmåne. Det slog mig, att jag under de föregående aftnarna icke lagt märke därtill, ehuru månen naturligtvis äfven då lyst lika klart som nu, medan jag i min upphetsning ströfvat omkring, slutande mig inom skalet af min egen bitterhet. Någonting hade brutit igenom detta skal, så att jag åter kunde se omkring mig, och med ett nästan nyfiket begär att få se stod jag i fönstret och stirrade ut öfver slätten.

Som om jag upptäckt, att jag i min närhet haft en vän, hvilken ägt outtömliga skatter af godhet och sinnesfrid att bjuda mig, men som jag länge försummat, betraktade jag denna slätt, hvilken sträckte sig så underbart vid i månens bleka majdager. En lätt dimma steg öfver slätten, knappast en aln öfver marken, som ett mjukt flor låg den öfver det korta gräset, ljus, oändligt ljus verkade hela denna yta, så att äfven den mörka skogen fick ett återsken af dess glans, blef mjuk, mildrad, nästan ljus äfven den. Och öfver hela denna tafla hvilade den bleka, klara himmelen, som syntes hämta sitt ljus från denna strålande jord, hvars yta den berörde vid horisonten.

Fåfängt skall jag söka att beskrifva det underbara intryck, hvilket åsynen af denna tafla gjorde på mig, jag, som så länge glömt, att något existerade utanför min egen pinade tillvaro. Jag stod där, till dess att jag tyckte mig blifva till ett med denna natur, smälta samman därmed, som älfven försvinner i hafvet. Och när jag vaknade ur mina drömmar, gick jag helt sakta till skrifbordet och tog fram en packe af bref, som jag hade fått ett efter ett, på resor, under veckor af skilsmässa, men som jag sedan aldrig genomläst. Det var Gertruds bref, och de lågo ordnade i min låda, omknutna med ett band. Det var min hustru, som en gång

gjort det åt mig. Själf hade jag aldrig tänkt därpå, och jag mindes i detta ögonblick, att hon, när det skedde, hade förebrått mig mitt slarf.

Det slog mig nu, att hon kanske menat mera, än hon sade, och jag tyckte, jag ännu kunde se hennes blick, hvilken uttryckte något, som kanske var en besviken förhoppning, när hon först upptäckte, att hennes bref lågo oordnade i min låda, sammanblandade med min öfriga korrespondens. Jäg satt och vände denna lilla packe bref i mina händer, men jag undrade icke öfver, hvad som föranledt mig att just nu söka fram dem ur den gömma, där de så länge legat, olästa och glömda. Det föreföll mig endast helt naturligt, att jag skulle läsa dem just nu, och att de kanske skulle säga mig något, som jag icke vetat. Jag tog fram dem ett efter ett, och jag fann, att de lågo där alla – i kronologisk ordning – från de första fästmösbrefven med sin barnsliga, osäkra handstil till det sista årets bref, när jag lämnat henne ensam under en vecka för en affärsresa. Det var helt kort innan hon dog. Och jag såg på dessa kuvert, hur hennes handstil med åren förändrats. För första gången märkte jag, att den hade ett tycke af min egen.

Jag märkte detta, med en känsla, som på ett obeskrifligt sätt gjorde mig ondt, och jag höll just på att lägga dem undan igen, när min blick föll på ett tjockt kuvert utan poststämpel eller utanskrift. Det låg underst i packen och syntes vara ditlagdt med afsikt. Åtminstone flög den tanken igenom mig, och med en känsla af plötslig förfäran betraktade jag detta hvita kuvert, hvars innehåll jag icke kände.

När jag brutit det, fann jag, att det innehöll ett bref, och att detta bref var till mig. Det var dateradt just under den vecka, då jag sista gången lämnat henne ensam, och kuvertet gömde, utom det bref, som jag ej vågade läsa, en hårlock och ett porträtt, som tydligen var tagit under den allra sista tid, hon lefde.

Dessa båda föremål fyllde mig med den mest obeskrifliga känsla. Hon ville tala till mig ännu en gång, hon ville, att jag skulle minnas henne. Hon hade alltså vetat och dock icke vetat, talat och tegat, tackat mig i dödens ögonblick och dock lidit, innan hon dog.

Jag grep darrande efter det bref, som jag ej vågade läsa och dock måste, och i krampaktig sorg läste jag det från den första raden till den sista.

XVII.

Stockholm i mars 18–

»Min egen, egen Tage!

Du skall inte bli rädd, när du en gång får detta bref. Ty när du får det, vet jag, att du skall glädjas då du läser det. Du skall glädjas af dessa fattiga rader, som är det enda, jag numera kan skänka dig, därför att de aldrig skola komma inför dina ögon, förrän du längtar efter mig och finner dem af dig själf.

Jag vill icke lämna detta bref efter mig, på det sätt som människor göra, hvilka veta, att de skola dö. Ty jag vill ej tvinga mig på dig, och det skulle jag göra, om jag sade dig, att jag skrifvit dig ord, som jag ej kan uthärda, att du skall läsa, medan jag ännu är i lifvet. Men när du själf längtar efter mig, när den stund kommer, då du söker upp mina gamla bref och kanske önskar, att din lilla hustru sutte hos dig igen, när du blifvit mild emot mig i ditt hjärta, som du var förr, men som jag vet, att du icke är nu, då skall du finna detta bref i en ensam stund, och då tror jag, att det kanske skall göra dig godt att ännu en gång höra mig tala. Då skall du tycka om att se mig igen, sådan jag var under den sista tiden, äfven fastän jag vet, att jag nu är både blek och ful, och då skall du inte tycka, att jag är barnslig, därför att jag ger dig en lock af mitt hår, för att du skall gömma den till ett minne af din lilla hustru- flicka, som du en gång kallade mig.

Jag har god tid att skrifva. Ty det dröjer ännu flere dygn, innan du kommer hem. Och det behöfver jag också. Ty jag är så trött, och jag orkar ej skrifva länge för hvar gång. Jag gråter också, när jag skall skrifva, och jag tror därför, att jag aldrig kan få detta bref färdigt. Men jag har ditt porträtt bredvid mig, när jag skrifver, och så ofta jag ser på det, blir jag mera stark. Ty då vet jag, att om jag ej får detta bref färdigt, då får jag aldrig sagdt det, som jag under alla dessa år icke kunnat säga. Och när jag är död, får du ej känna för mig, så som du gör nu. När jag tänker därpå, är det, som om mitt hjärta ville brista af sorg.

Du undrar väl öfver, att jag så säkert kan sitta här och säga, att jag skall dö, och ibland säger jag nog också mig själf, att det kan hända, att jag inbillar mig det, och att mången före mig trott, att de skulle dö, men ändå lefvat. Men jag kan icke bry mig om, hvad som händt andra människor. Det tröstar mig icke, och jag tror icke därpå. Hvad jag nu vet, tycker jag, att någon hviskat i mitt öra, som vet det bättre än jag. På detta tror jag, och gjorde jag icke det, skulle jag aldrig kunna skrifva. Men det är det underliga, att jag vet, att jag aldrig skall nå den lyckan att gifva ditt och mitt barn lifvet.

Kan du förstå mig, när jag säger dig, att jag gläder mig åt, att detta aldrig skall ske? Jag gläder mig däråt, därför, att jag vet, att det aldrig skulle göra dig någon glädje. Du har aldrig sagt mig det, aldrig med ett ord antydt det ens, du har varit så god emot mig, du har varit min sol i lifvet, från första stunden jag såg dig. Ingen är som du, men jag tycker ibland, att det är så tungt att veta, att jag står dig i vägen, och att bland främmande människor, som jag inte känner och aldrig får se, skall du finna allt det, som jag icke kunnat ge dig. Det är så underligt att säga, att jag ingenting kunnat ge dig, jag, som velat gifva dig allt.

Första gången jag fick veta, att vi skulle flytta hit till denna stora stad, där allt är buller, oro och förvirring, då slog det mig som en mörk aning, att jag aldrig här skulle äga dig, som jag gjorde i Upsala i våra små rum, där de stora träden skuggade för våra fönster. Jag var så lycklig där, Tage, min egen Tage. Jag var så lycklig, som du nog aldrig varit i hela ditt lif, så lycklig, som jag icke kunnat göra dig, och som jag gråtit öfver bittert många gånger, när det blifvit mörkt omkring oss, och du inte längre kunde se mig. På de tiden grät jag inte, och aldrig hade jag heller vetat, hvad det var att gråta. Jag grät bara ibland af glädje, när jag var ensam, därför att jag tyckte, jag var så lycklig. Men här och under det sista året har jag lärt mig det.

När jag nu skrifver detta, då tycker jag nästan, att det är grymt af mig att säga dig allt det, som du kanske aldrig eljes skulle ha vetat. Men när man skall dö, vill man så gärna, att de, hvilka man hållit af, skola minnas den, som är borta. Jag har ingen, som jag vill skall minnas mig, ingen på den vida jorden mer än dig. Och om du aldrig läser detta bref, då skall du glömma mig mycket snart. Ty jag har aldrig kunnat lära dig, att älska mig riktigt.

Du tror nog, att jag säger detta, därför att du var så otålig emot mig, när jag ej kunde låta bli att längta till vårt gamla hem och våra gamla vänner. Det är nog inte så. Men ändå vet jag, att jag då gjorde dig mycket ondt. Jag såg, att du gick ifrån mig, och jag såg också, att du var gladare, när du kom hem och hade varit borta utan mig. Du hade så mycket att bestyra, så mycket att tänka på, och allt hvad du företog dig, sade du var för din framtid. Ibland sade du också, att det var för *vår* framtid, och när jag ingenting svarade, trodde du, att jag icke förstod dig. Jag såg så tydligt, att det var det, du trodde, när du sedan drog dig ifrån mig och blef kall och stel och sluten. Och det föll som en tyngd på mitt hjärta, och den går nog aldrig bort, förrän jag får somna riktigt och aldrig vakna igen. Men då ville jag, att du skulle veta, att när jag ser dig, sitta och grubbla för dig själf, då skulle jag vilja sätta mig bredvid dig och få prata med dig som en förståndig och hjälpsam vän. Men med detsamma blir jag så rädd, att hvad jag kom att säga, skulle vara så litet, mot allt, hvad jag ville, och så sitter jag tyst midt emot dig och tänker på dig. Det är som underliga melodier, hvilka jag ibland kan höra tyst för mig själf, men omöjligt kan få fram, fast jag så väl hör hvarenda ton i mitt öra.

Då går du ibland ifrån mig och då tycker jag, att jag hör, hur du suckar för dig själf, när du tror, att jag ej kan höra dig. Jag tror, att du längtar efter mig, och jag tycker, att jag ville dö af sorg, för att jag är så liten

och obetydlig, att du ej ens märker, hur jag håller af dig. Och när du har gått, sitter jag ensam och säger allt det, som jag aldrig kunnat låta dig höra, därför att jag ingenting annat är än en liten kvinna, som älskar dig.

Ibland tyckte jag, att det var som om allt detta ropade inom mig så högt, att du skulle höra det, äfven när jag teg, och när jag då ändtligen visste, att jag ingenting hade att hoppas, då blef jag så olycklig, som jag nu är, och som jag blifvit, därför att jag ej kunnat vara för dig, hvad jag borde. Vet du, när jag visste detta? Ack, nej, det kan du icke veta, ty jag förstår så väl, att du aldrig kommit att tänka därpå. Det var, när jag första gången kom till dig, lade mina armar om din hals, och berättade dig, att vi skulle få ett barn. Om du visste, hur lycklig jag blef, när jag första gången förstod, att det var så. Det blef mörkt för mina ögon, och jag tyckte, att det gnistrade ur mörkret. Jag var som tokig af lycka. I många, många dagar gick jag och bar på min glädje, tyckte att världen blifvit så underligt rik, och att allt hvad jag såg omkring mig var ljust och gladt. Jag sjöng inte, jag talade inte, jag gick bara omkring och fattade inte, att all denna lycka verkligen var min. Ty jag trodde så visst, att nu skulle du hålla af mig igen. Jag var så viss, att när du fick veta det, skulle du sluta mig i dina armar och gråta af glädje. Och sedan skulle du förstå allting, utan att jag sade dig något. Å, Tage, att jag inte dog då, när jag såg hur du tog det. Du strök mig öfver håret, och du såg bort. Du vände dina ögon ifrån mig, därför att du inte ville möta mina, och då förstod jag, att det fanns icke något hopp för mig. Ingenting fanns det – mer än den svarta natten, som jag var så rädd för. Jag är det inte nu längre. Ty sedan jag sett dig se på mig, som du då gjorde, kan jag icke mera blifva rädd för någonting. Du gick ut den kvällen, Tage! Säg, kan du minnas det? Du gick ut. Och när du gått, stod jag i fönstret och såg efter dig. Det blef mörkt omkring mig, när jag icke såg dig längre, och jag gick hela aftonen fram och tillbaka på golfvet, jag kramade mina fingrar mot hvarandra, så att de värkte. Jag kunde hvarken tänka eller gråta, jag visste bara, att det kunde ej göra så ondt att dö.

Därför är jag glad, Tage, att jag vet, att jag skall dö. Ty jag kan icke tänka mig, att jag skulle få se dig vända dina ögon bort från vår lilla gosse, som jag dagligen och stundligen känner inom mig – så som du en gång vände dig bort ifrån mig.

Men när jag nu sitter här och skrifver, försöker jag att tänka på, att jag redan är död, och att du någon gång kommer att tänka på mig så vänligt och godt, att du vill taga mina bref i din hand, och försöka att minnas mig en liten stund, när du är för trött för att arbeta. Då vet jag, att jag ändå gjorde dig något godt, som i tid lämnade dig ensam, och då skall du veta, att jag kände för dig så innerligt, att jag visste och förstod, att du är bland de människor, hvilka det minsta band trycker och för hvilka ensamheten är lyckan. Många, många gånger har jag sagt dig det förr. När jag kom ibland och satte mig bredvid dig och tog din hand i min, då skall du veta, att jag sade dig så mycket, så mycket med det. Då skall du förlåta mig också allt, hvad jag gjort dig ondt, och att jag icke förstod, att om jag vetat ditt bästa, skulle jag hafva sagt nej den gång, då du icke förstod det själf, utan såg dig blind på en liten flicka och frågade, om hon ville blifva din hustru.

Då går du nog en dag, när du har ledigt, ut till min graf och hälsar på mig, så att jag ej skall behöfva tro, att jag alltid skall ligga därute så ensam, som jag nu känner att jag är. Och då skall du veta ännu en sak till: sedan jag skrifvit ned allt detta, är jag icke så olycklig, som jag nyss trodde. Jag gråter inte längre. Jag har glömt alltsammans. Jag minns bara den tid, då jag fick följa dig hem till oss och tända din lampa och satt tyst bredvid dig, medan du arbetade. Då såg du ibland upp, och nickade åt mig, jag kom fram till dig, och du tog mig i dina armar och kysste mig. Det skall du veta, att jag tänker på nu. Det är det enda jag minns och skall minnas. Jag skall minnas det hvarje dag som går, hvarje timma som försvinner. Jag skall minnas det ännu den stund, då du sitter vid min bädd och jag sista gången får tacka dig af hela min själ, för att du gjort mig så mycket lyckligare, än jag fått göra dig.

Och nu skall du inte tycka, att jag är dum, därför att jag säger, att sedan jag skrifvit detta, så blir det mig inte så svårt att dö. Ty jag vet ju, att en gång skall jag få säga dig farväl – när du läser, hvad jag nu sitter och skrifver. Då skall du kanske älska mig en smula igen, och det är så bittert, så bittert att tänka på, att jag då ej

kan få borra mitt hufvud, ned i din famn och känna dig smeka mig. Och ändå är det som den högsta lycka, när jag tänker därpå.

Och om vår lilla gosse får lefva, skall du aldrig låta honom veta, att jag icke kunde göra dig lycklig, blott att jag älskat dig mer än någon annan har älskat dig. Tala med honom ibland och säg honom, när han blir så stor, att han kan förstå det, att hans mamma var en liten svag kvinna, som inte passade någon annan stans i världen än hemma hos dig.

Din egen hustru

Gertrud.»

– – – – – – – – – – –

– – – – – – – – – – –

Efterskrift.

Det har gått lång tid, sedan jag första gången läste detta bref. Åtminstone har denna tid synts lång för mig. Jag vet väl, att vi nu hafva midsommar, nordens vackra midsommar, och att det alltså endast är några fattiga veckor, som gått. Och dock tycker jag, att jag lefvat här ensam i många år med skogen kring min skärgårdsstuga och hafvet, som slår upp mot stenarna under mitt fönster.

De dagar, som gingo sedan jag läst min döda hustrus bref, kan jag nog aldrig komma att minnas. Jag minns blott, att den gamla tjänarinnan en morgon fann mig liggande på golfvet i hennes rum, med hufvudet mot sängkanten, och att ej långt därefter afslutades skolan, och jag reste bort. Det var ingenting som hade händt, ingenting annat, än att jag lärde mig känna, att jag nu var en barnlös änkling, som hållit lyckan i min hand och klämt henne sönder mellan mina ovarsamma händer.

Här ute sjunger hafvet sin sång. Jag går här och tänker om igen hela mitt förflutna lif. Ingenting finner jag att säga, som kan gifva mig ro, och jag har aldrig försökt att försvara mig mot de anklagelser, som ingenting kan få att tystna. Men det känns inom mig, som om någonting veknade och smalt, jag trifs i denna natur, som är så växlande, ombytlig och strålande, jag tycker, att jag trifs med människorna också, och jag finner dem alla så lyckliga.

Hvad jag själf genomlefvat, kan icke berättas med ord. Men som om hvarje dag gåfve mig något nytt, känner jag, att min hustru kommer mig närmare, träder mig nära som aldrig förr, och jag, som aldrig kunnat bedja, har förvandlat hela mitt lif till en tacksägelse, hvilken på samma gång är en bön om förlåtelse. Nu när nätterna äro ljusa, och solen endast på ett par timmar glider bort från den härliga jorden, nu tackar jag henne, för att jag en gång som man kunnat känna lifvets fullhet, för att jag en gång fått lära att lefva. Hvad som skall komma, vet jag icke. Men jag vet, att det gamla är förgånget, och att allting skall för mig blifva nytt.

Hela mitt rum är klädt med löf, och öfver dörren till verandan är böjd en port af två hvitstammiga unga björkar. Hela huset är tyst, ingen är hemma där mera än jag. Från byn, som ligger på andra sidan om sjön, hör jag ljudet af handklaver, ibland smäller ett skott, och öfver den ljusa vattenytan glida löfvade båtar, fulla med unga, glada människor, som skola samlas till fest.

Jag har icke kunnat gå hemifrån, och därför stannade jag här. Ensam lyssnar jag till den tystnad inom mig, hvilken efterträdt stormen, och jag får det besynnerliga intrycket, att inom mig växer en tro – huru eller på hvad vet jag icke – men den på en gång förintar mig och gör mig stark. Långsamt fogas de slitna delarna i

mitt innersta jag samman, och allt mera sällan känner jag den pinande smärtan, som om någonting slete i fogarna.

Men som jag hör på dansens aflägsna toner, vågornas skvalp och måsarnas skrin, smälter allt detta ihop till en underlig harmoni, med hvilken jag känner mig själf höra samman. Långsamt går jag ned till stranden och skjuter min båt från land. Nattbrisen fyller det stora seglet, och sakta glider jag fram på det ljusglänsande vattnet, som speglar solnedgångens rodnande strimma och de drömmande stränderna.

Då stiger för första gången inom mig ett minne från den natt, då jag medvetslöst sjunkit ned, ensam med hufvudet lutadt mot min döda hustrus bädd. Det var, när den gamla tjänarinnan kom in och fann mig på golfvet. Då såg hon på mig och började gråta, när hon sade:

»Nu vet jag då, att lektorn sörjer frun.»

Jag tänker därpå, medan jag sitter ensam vid rodret, och båten glider fram öfver vattnet, som nattbrisen krusar. Långt borta skymtar det öppna hafvet mellan låga skär, och öfver mig tindrar på himmelen en ensam stjärna.

MARGIT.

Det finns en hemlighetsfull känsla, hvilken säkerligen är nedlagd hos de flesta människor, af den innerliga samhörigheten mellan allt det onda och goda, som tillsammans bildar hela summan af deras lif. Jag minns, att jag hört starka och harmoniska människor säga, att om de kunde göra en dålig handling ogjord, om de kunde utplåna, ej blott ur sitt minne, utan genom en öfvernaturlig viljeakt äfven ur själfva verkligheten den djupaste sorg, som tryckt sin stämpel på deras lif, så ville de det icke. De ville ej förlora ett enda minne, icke en enda dag, äfven af sådana som efteråt komma dem att blygas, emedan de då i och med detsamma skulle utplåna något af det, som bidragit *att göra deras jag, till hvad det i dag är*. Denna oerhörda lifskänsla är motsatsen till den fega ånger, som vill slingra sig undan sig själf. Den har något af den stora naturens egen sundhetsförnimmelse, som låter de murkna stammarna långsamt utplåna sig själfva, medan den lefvande skogen obekymrad om grundvalen för sin styrka, skjuter skott på skott och suger sin näring ur själfva förruttnelsen.

Jag har själf alltid trott, att jag hörde till dessa obrutna människor, hvilka hafva makt att taga lifvet på godt och ondt. Jag har trott det ända till för några få dagar sedan. Men dessa få dagar synas mig hafva förändrat hela lifvet, ej blott mitt eget, utan allt hvad som rör sig, lefver och andas inom min synvidd. Det har bredt som en slöja öfver min och andras tillvaro, och genom denna slöja söker jag upptäcka den form, hvilken tingen förut föreföllo mig hafva, höra ljudet af den ström, hvilken en gång dref mig fram, gaf mina tankar innehåll, mina muskler spänstighet och mina kinder färg. Jag ser ingenting, hör ingenting, kan ingenting urskilja. Allt har blifvit kaos inom mig, och jag känner ingenting annat än ett omöjligt, vanvettigt, på en gång vildt och okufligt begär att göra om hela mitt lif, förändra – icke en detalj eller en småsak – utan förändra det hela, från den första dag jag lefvat, till den sista.

Lifvet begynner ju under smärtans vanvettiga ångestrop och slutar i en suck af lättnad. Det synes mig, som skulle mitt eget från början varit dömdt att sluta i ett skri, mera skärande förtvifladt än en födande kvinnas pinande jämmerrop.

Det första jag i detta hemska kaos tycker mig höra är ljudet af skogens stora tystnad som susade kring mitt barndomshem. Jag hör detta stilla, underliga ljud, som renar sinnet och kommer hjärtat att slå med saktare, jämnare slag, hör det så, som jag ofta hört det, liksom en stilla, högtidlig musik, hvilken under lifvets få

stora ögonblick fyllt min själ och kommit mig att glömma nesan af, hvad som under de öfriga synts mig smått och obetydligt.

Det är för öfrigt besynnerligt med oss, hvilka växt upp med skogen kring vårt hem. Och jag tror ej, att jag är ensam om denna känsla. Skogen har följt oss på vandringen genom lifvet, den har så att säga skapat sig ett tyst rum inom oss, där den talar, oberörd af lifvets buller. Det är mycket, vi höra, som är ohörbart för andra öron än dem, hvilka vant sig att lyssna till skogen. Det är mycket vi se, emedan våra ögon vant sig att upptäcka allt det sällsamma, hvilket fyller de stora skogarnas skymning. Det är mycket, vi ana, därför att våra sinnen äro skärpta, våra öron öppna och våra hjärtan troende. Hvart lifvet också för oss, så behålla vi alltid litet af det, vi lärde af skogen, och när allting tystnar omkring oss, talar skogen åter med sin på en gång söfvande och väckande röst.

Det är från detta starka minne af skogen, som jag härleder den egendomlighet, hvilken jag ofta bemärkt hos mig själf, nämligen att jag som i hela mitt lif lefvat i en jäktande storstad, ständigt haft en benägenhet för ensamheten, hvilket gjort, att jag först vid långt framskridna år kom att på allvar fästa mig vid en kvinna. Härur härleder jag äfven något annat, som ej är mindre anmärkningsvärdt. Jag har nämligen alltid tyckt, att jag städse, äfven i ensamheten, liksom lefvat mitt lif på tu man hand. Jag har icke i allmänhet plägat, hvad man kallar tänka, eller hvad jag åtminstone tyckt mig finna, att människor i allmänhet förstå med detta ord. Min tankeverksamhet har så att säga försiggått i dialogform, i det att jag vid allt, som varit af vikt för mig i lifvet, plägat samtala med någon, hvars drag jag visserligen ej sett, och som jag heller aldrig tänkt på, att jag någonsin skulle få se, men hvars ord jag i alla händelser förnummit, så som om han tilltalade mig, väckte mina tankar och äfven svarade direkt på mina egna. Jag har ofta trott, att detta sjette sinne, denna andra personlighet, hvilken således måtte vara mera vaken hos mig än hos andra människor, egentligen leder sitt ursprung från den tid, då jag ännu var barn, och då min största glädje bestod uti att på måfå fördjupa mig så långt in i skogen, att jag rundt omkring mig icke såg annat än de högstammiga träden, hvilkas kronor syntes växa samman vid horisonten, den mjuka, fuktiga mossan, stenarna, lingonriset, fåglarna och ekorrarna. Då gick jag alltid och talade för mig själf, talade om allt, som väckte min barnsliga fantasi. Jag talade med träden, fåglarna, stenarna, blommorna och gräset, och jag försökte låta dem svara mig i ord, som jag längtade efter att böra. På så sätt måtte jag ha väckt en slumrande röst inom mig. Ty hvad jag börjat som barn, fortsatte, när jag blef en man, och djupt inom mig förnam jag denna stämma, hvilken ej längre behöfde hjälpen af mina läppar för att meddela sig med mig, utan ljöd stilla och lugnt, som om jag förnummit en annans tanke, hvilken ohörbart för mina yttre sinnen hviskade till min egen. Denna andres tanke hade dessutom vid alla tillfällen, då jag tvekade i ett beslut, eller vacklade i en sträfvan, rätt emot min egen, och jag vande mig småningom att lyda den alldeles blindt, som om jag varit viss att då aldrig göra ett felsteg eller taga miste hvarken om det rätta eller det nyttiga.

Jag härstammar från en gammal släkt, hvars medlemmar i likhet med mig själf alltid haft ett visst särdrag, hvilket mer eller mindre gjort dem till enstöringar i lifvet. Jag vet icke, om de tagit sin ställning lika lugnt och filosofiskt, som hvad jag länge – ja, ända till det allra sista – gjort och haft anledning att göra med min. Jag vet blott, att jag själf lefde ett fullkomligt lugnt, harmoniskt och bekymmerfritt lif, och när omständigheterna stundom förde mig i beröring med någon af mina släktingar, skedde det egendomliga, att jag alltid tyckte, att mellan mig och dem existerade något, hvilket jag skulle vilja kalla för ett outtaladt frimureri. Det var, som om blodet talat både i dem och i mig, och ofta hade jag på tungan att berätta om mitt eget själslif. Jag kände därvid, som om den andre – rösten inom mig – ingenting hade däremot. Han teg nämligen alltid, hvarken jakade eller nekade. Men just därför, att han aldrig jakade hörbart, stannade det vid min blotta önskan. Att tala till andra än sådana, hvilka jag trodde voro af min egen art, föll mig aldrig in, och så kom det sig, att jag aldrig meddelade mig härom med någon, utan hvar jag också befann mig, under jäktande arbete eller bullrande nöjen, ständigt lefde mitt eget egentliga lif, fjärran från alla människor, så att säga – midt i skogen.

Detta var så mycket mera anmärkningsvärdt som mitt lif ställt mig på en plats, hvilken hos de flesta plägar uttorka och förinta alla möjligheter till ensamhetens tysta enstöringslif. Jag föddes nämligen den tredje af många syskon, och det lilla järnbruk, som min far ägde, räckte ej till att gifva oss alla en vårdad universitetsuppfostran. Vi spriddes tidigt åt olika håll, och jag fick plats på ett grosshandelskontor i rikets andra stad, en plats, hvilken jag behållit, och från hvilken jag stigit, nästan utan att märka det, till att vara en förmögen man.

Allt detta försiggick emellertid, så som jag alltid har tyckt, så att säga på sidan om mig själf, och jag tog ej mera intryck däraf, än att jag fann det helt naturligt och tog emot, hvad som kom, med samma jämvikt, som jag trodde mig i stånd att visa äfven under den mest oväntade motgång. Under hela denna tid lefde jag det slags dubbellif, som för mig var naturligt, men som jag tror måste förefalla alla andra abnormt eller rent af otroligt, och icke en enda gång hände det mig, att jag motsatte mig den inre röst, hvilken fortfarande talade med mig, när jag var ensam, ja, understundom lät höra sin stämma, äfven när jag var omgifven af andra människor.

Jag har under mitt lif haft talrika bevis på, att man i det hela ansåg mig föra en mycket egendomlig tillvaro. Ehuru hela världen visste, att jag ej behöfde neka mig något, sökte jag under mina senare år föga efter nöjen, och jag har i det hela ej haft vänner, åtminstone icke i den mening som jag funnit, att man i allmänhet använder detta ord. Jag umgicks med några af mina bekanta, och jag var glad, när jag kunde göra dem tjänster. Men jag minns ej, att jag någonsin erfor något behof att anförtro dem något om min egen person, och jag tyckte mig för öfrigt märka, att när någon ville tala om sig själf, var han mest nöjd, om jag sysselsatte mig med hans förhållanden, utan att störa honom genom att inblanda något om mina egna. Jag fick på det sättet så många förtroenden, att det till sist blef mig en vana att mottaga sådana, och jag har fört många dialoger i min ensamhet om de människors öden, hvilka jag fått mig anförtrodda och gömde som mina egna.

Om jag undantager den föreställningen, hvilken jag hade som barn, att kvinnor ej hafva ben som andra människor, utan gå i ett stycke, motsvarande klädningens fall – en villfarelse, hvilken i behörig tid skingrades af erfarenheten – kan jag ej påminna mig, att jag under mina ynglingaår något särskildt sysselsatte min fantasi med tanken på kvinnor. Jag har af min mor det ljusa, lugna intrycket af trygghet och omvårdnad, och när hon dog, kände jag det länge, som om det blifvit en tomhet omkring mig. Hennes porträtt är det enda kvinnliga, som ända tills jag blef öfver 40 år, någonsin stått på mitt bord, och af andra kvinnor har jag aldrig erfarit andra intryck än ett ögonblicks rus.

Jag gick genom världen, som om den icke berört mig, och min enda stora glädje var, när jag kunde taga mig en månads ledighet och ensam resa bort, för att i främmande länder tillfredsställa det behof efter ett rikt lif, fullt af underliga tankar och starka intryck, som alltid fyllt mig sedan jag gick ensam under hembygdens granar och önskade mig vingar, för att jag skulle hinna den öppna plats, där skogen tog slut. När jag då från en vandring på Seinens kaj eller i Tyrolens bergstrakter kom hem på mitt rum och händelsevis fick se min bild i spegeln, kunde jag icke afhålla mig från att le. Detta lugna ansikte med sina vårdade, smala whiskers, som hängde samman med mustascherna och lämnade hakan bar, dessa kalla, kanske något vemodiga gråa ögon och denna allvarsamma mun – det syntes mig alltsammans stå i den mest besynnerliga motsats till en människa, hvilken lycklig och fri ströfvade världen rundt, glömsk af kontor och fakturor, endast sökande den stillhet midt i folkvimlet, hvars egendomliga sus städse försatt mitt inre i harmoni. Då log jag i tankar mot mig själf, och det föll mig in, att så gammal jag var, gick jag ännu och väntade på, att lifvet skulle lösa sin gåta inför mina ögon. Jag var icke en åskådare af andras öden, en främling i tillvaron, jag var ute på en lång, lång resa, och min enda reskamrat satt hemlig och dold djupt i mitt bröst, hviskande till min tanke för örat ohörbara ljud, mottagande mina förtroenden och bevarande dem som ingen. Jag klädde af mig i min ensamhet och gick till sängs, och i mitt öra ljöd som ljudet af en stämma, hvilken besvarade mitt godnatt.

Om jag väntade på, att lifvet en gång skulle lösa sin gåta inför mina ögon, så stod detta i samband med en underlig religiös känsla, hvilken alltid fyllt mig vid tanken på döden. Någon fasa har dödskänslan aldrig ingifvit mig, endast varit beledsagad af en allvarlig sinnesstämning, som legat nära, hvad man plägar kalla vetgirighet. Döden skulle egentligen förklara det hela eller afklippa det. Och om jag ej längtade efter detta ögonblick, var det säkert, emedan jag icke visste af några sorger.

Att lifvet skulle kunna lösa sin gåta inför mig redan i lifvet, föll mig icke in, helt enkelt emedan jag aldrig tänkte mig, att jag själf skulle kunna förändras på annat sätt, än hvad som var en naturlig följd af årens och förhållandenas växlingar. Jag hade redan grått hår vid tinningarna och i mitt skägg, och ännu hade jag ej pröfvat något af det, som sätter människors sinnen i rörelse. Jag ryser, när jag nedskrifver dessa ord, och jag tycker mig ana, att det låg en mening i sagan om den man, som kastade sitt käraste smycke i hafvet af fasa öfver, hvad ödet menade, då det aldrig låtit honom känna en sorg.

Ödet hade sin mening för sig och tog icke emot offret. Ringen kom tillbaka, och då förstod den man, hvilken böjdes till jorden af sin lycka, att hans dom var fälld. Darrande väntade han det öde, som kanske säkrast låg gömdt i hans egen skräck.

Nu när allt börjar klarna inom mig med den pinsamt ljusa dager, hvilken om morgonen möter grubblarens utvakade blick, börjar jag se allt, som det var, och jag möter först synen af en gata, belyst af majsolens skimmer, där jag går upp och ned vid en ung kvinnas sida, vänder i hörnet, där fågeln sjöng – jag hör ännu hans drill ljuda i mina öron – vänder vid hennes sida och går å nyo fram utåt den soliga promenaden, som lyser af ljusa vårdräkter under friska nyutspruckna blad.

Hon är ung, denna kvinna, hon har kommit i min väg af en händelse. Det hela kom sig af, att jag en morgon på min väg till kontoret mötte henne, när hon gick sin morgonpromenad. Hon råkade falla, och i fallet vrickade hon sin fot. Jag ropade an en droska och följde henne hem. Det var alltsammans.

Jag kom sedan att umgås i hennes hem: den vänliga lärarefamiljen, hos hvilken jag fann henne, ville på intet sätt släppa mig ifrån sig. Och sedan jag en gång kommit in i denna familj, var det naturligt, att jag skulle återkomma.

Aldrig har jag sett något, som i så hög grad skilde sig från allt, hvad jag förut sett, som detta gamla hem, där jag från första stunden jag trädde innanför de gamlas dörrar, rent af kände mig, som om jag varit hemma hos mig.

Själfva det yttre af huset, den gammaldags, rymliga gårdsplanen, de gamla nötta stentrapporna, som gingo i spiral, den tunga portklappen af arbetadt järn – allt visade, att här var ett hem, där människorna tillhörde liksom en annan tidsålder än vår egen. Ja, man frestades redan från början att tänka, att de kanske också lefde i fred för vimlet af nöjen, jagandet efter penningar, lycka och makt. På gården växte en gammal alm, kring hvars stam gick ett grönt sittbräde och längst in i ett hörn, som bildades af själfva byggnaden och en hög stenmur, låg ett litet öppet lusthus omgifvet af en plantering, hvilken växte på jord, som blifvit förd upp på själfva stengrunden. Man såg, att den var väl omhägnad, och på den lilla platsen, där hvarje tumsbredd jord var använd, växte alla de gammaldags blommor, hvilka börja försvinna ur de moderna trädgårdsanläggningarna. Resedan doftade vid foten af den ljusa provinsrosen, luktärterna slingrade sig kring lusthusets gröna spalier, daliernas mörka blad skuggade öfver astrarna, hvilka skulle blomma när hösten kom, och mörka solrosplantor reste sig på rabatten, där narcisser och pärlhyacinter redan blommat ut, och där vintergrönans ljusblåa klockor tittade fram ur den yfviga grönska, som täckte rabattens kant. På gången låg en stor, grön vattenkanna kvarlämnad, som om den nyss blifvit begagnad.

Våningen, där den lilla familjen bodde, var lik gården eller gjorde åtminstone samma intryck som den. En stor sal med enkla möbler och gångmattor, ett litet förmak, där de hvita öfverdragen täckte de snirklade

stolarna och den långa, raka soffan, mahognybord och atenienner, kopparstick på väggarna, en hög förgylld spegel i roccoco, omgifven af en ljusröd slöja af gaz, en stor krona af glasbitar, som skimrade i solen, hvilken föll öfver golfvet med dess gamla nötta matta, täckt af gångmattor i hvitt. I alla prismats färger glänste solljuset genom de slipade glasen, föll som regn öfver väggarna, darrade öfver den stora Napoleonsbilden med soldater, generaler, hvita hästar och skyar af kanonrök, som hängde öfver soffan, och satte de underligaste färgskiftningar på de knubbiga små änglarna, hvilka tittade fram från nedre kanten af den Sixtinska madonnan i litografi.

Detta var mitt första intryck af den gamle skoladjunktens hem, och jag stod ett ögonblick ensam därinne, fördjupande mig i den egendomliga stämning, som detta hem väckte, redan innan värdfolket kom tillstädes. Jag minns, att jag under de första minuterna hade ett intryck af, att de liksom föreföllo mig förändrade, sedan den dag, då jag första gången trädde inom deras dörrar, hemförande den unga flickan, som vrickat sin fot. De voro då uppskrämda, oroliga, deras gester voro häftiga och deras tal hastigt. Nu smälte intrycket af de båda gamla på ett egendomligt sätt samman med den stämning, som den lilla våningen gjorde, medan julisolen sken in genom de öppna fönstren, och detta intryck växte, när vi slagit oss till ro, och den första tystnaden, afbruten af de sedvanliga höflighetsfraserna, hunnit försvinna, och samtalet kom i gång.

I början var jag alldeles förbryllad öfver de båda gamlas tacksamhet för en i sig själf så obetydlig sak, som att jag hade mött en ung flicka, hvilken skadat sig, och fört henne hem i en vagn. Adjunkten återkom oupphörligt till denna händelse. Han talade kort och i afhuggna satser, nästan som om han varit rädd att yppa sin egen rörelse, och han strök sig gång efter annan öfver sitt gråa, starka skägg, medan ögonen syntes fuktiga på båda sidor om den krökta näsan. Den gamla frun behärskade sig bättre, talade lugnare, såg ut, som om hon från den låga emma, i hvilken hon satt, hade en öfverblick öfver allt hvad som händer och sker, hvilken af intet kunde störas. Men hennes röst var lika vänlig, och hennes ögon mönstrade mig visserligen en smula, men uttryckte det slags välvilja, hvilken man alltid känner så välgörande, när den kommer från en människa, som lefvat länge och lefvat väl.

Det var ett underligt intryck och en underlig dragningskraft, som hela detta hem redan från början utöfvade på mig. Jag minns, att jag först mindre lade märke till den unga flickan, och att det mest var de gamla, som väckte mitt intresse. Själfva syntes de ej kunna förstå detta, och jag kan mycket väl tänka mig, att mitt intresse skulle synas dem sällsamt. De kunde ju ej veta, hur olika jag i själfva verket var mot hela min yttre människa, och att jag *måste* harmoniera med denna omgifning, som var så vidt skild från min öfriga värld. Det var därför med ett slags misstro, de hörde mig säga, att jag trifdes ibland dem. Gubben satt i sitt soffhörn, strök den ena handen öfver den andra och sade: »Här är ju inte mycket att bjuda på. Här är allting så gammaldags.» Och den gamla frun såg upp från sin virkning, medan hon svarade: »Det är litet ombyte kanske för den, som är van vid annat.» Jag smålog och tänkte på, hur föga jag längtade efter något annat.

Jag så att säga sjönk ned i det lugn och den stillhet, som strömmade öfver mig i dessa tysta rum, och i början – innan jag blifvit hemmastadd hos de gamla – hade jag riktigt svårt att afhålla mig från att komma för ofta. Det tilltalade mig genast, att jag där aldrig träffade några andra än familjen. Den blef för mig en afslutad värld, hvilkens dagliga glädje och småbekymmer fyllde mig med ett intresse, som jag förut icke trott, att man kunde hafva för någonting i hela världen. Det var så godt att sitta i en vrå hos dessa gamla och tala om allt, som händt och hände i världen, liksom om detta ej kunde hafva någon betydelse för oss, att *känna* denna stillhet, hvilken ej kunde rubbas, men ändå var så full af tankar, intressen och behag. Det var, som om här funnes ett mål för hela lifvet, en mening i hvarje händelselös dag, som gick förbi. Här var själfva enformigheten icke tryckande, den var endast naturlig, som om den hängde samman med ensligheten och fick sin förklaring af den. I hvarje rum hängde porträtt, bleka daguerrotyper och moderna kabinettsporträtt. »Det är underligt att veta ibland,» sade den gamle, »att så många af ens vänner äro döda.» Och han tillade: »Vid mina år träffar man sällan nya.»

Jag kände mig så besynnerligt berörd af dessa ord, som om de yppat mig en hemlighet, hvilken i hela mitt lif varit mig fördold, och under denna tid kan jag minnas, att jag för första gången kände mig betryckt, orolig och längtande, när jag en afton satt ensam hemma. Men allt som dagarna gingo, vande jag mig vid att finna mina besök i familjen naturliga, jag märkte, att jag var välkommen, och snart kom jag där hvarje dag.

Under hela denna sommar glömde jag att begagna mig af min rättighet till semester och resa utomlands, och jag kan säga, att jag egentligen lefde i det lilla lusthuset på terrassen af den inbyggda gården. Jag såg rosornas blad falla, vissna och dö bort, jag såg penséer och reseda efterträdas af löfkojor och luktärter. Jag såg dessa efterträdas af solrosornas praktfulla blomningstid, följda af astrar och dalier. Äfven dessa såg jag försvinna, då den första frostnatten kom, och det ej längre fanns något mera att glädjas åt än det klara solskenet, som lekte bland den gamla almens fallande blad. Ja, jag minns äfven den dag, då den stod afbladad och kal, och vi af kylan stängdes ute från sommarens älsklingsplats och förvisades till rummen i de gamles hem.

Men det var för mig nästan icke någon saknad, när de kalla höststormarna kommo, och vinden från hafvet hven kring staden och stängde oss inne med hvarandra. Det var icke längre någon saknad. Det var endast ett ombyte af årstid, hvilket kom så omärkligt och tyst, att jag knappast märkte att något i vårt lif hade förändrats. Att sommaren kom efter våren, och hösten följde på sommaren, och vintern skulle hölja sin snö öfver höstens sommarminnen – hvad låg det för underligt i detta, då hvarje dag hade sin betydelse, hvar timme som gick, var fylld af en mening, en tanke, ofta en glädje?

Jag kände nu de gamlas lif ut och in. Jag visste, att det rymde ingenting annat än en mängd små bestyr, att när middagen var öfver, kom eftermiddagen med sin kaffekopp och sin pipa, att när aftonen var inne, skildes man med tanke på att nästa morgon i glädje träffas igen. Det var allt. Resten var en liten plantering, en mängd blommor inomhus, en stor fågelbur, som fyllde entréen med jubel och sång. Det var alltsammans. Åtminstone trodde jag så till en början.

Men jag märkte snart, att det var något annat, som i detta hem betydde mera än de gamla vanorna, de dagliga omsorgerna, stillheten, ja, själfva minnena af döda vänner. Jag förstår efteråt ej, att jag ej märkte det förr. Jag lefde en hel sommar bland dessa människor, utan att jag förstod, hvad det var, som gaf deras lif sin lugna glans och deras hem sin prägel. Men jag såg det ej. Jag såg ej *henne*. Jag trifdes bland dessa stillsamma människor så väl, att jag ej visste, att deras ålders sol hette Margit, den unga flicka, som först fört mig in i detta hem, icke visste det, förrän hösten kom, och jag redan vant mig att vara som en bland deras egna, hvars frånvaro numera skulle märkas, äfven om jag själf försökt att komma bort.

Jag hade kanske icke ens märkt det då, om ej Margit blifvit bjuden bort till släktingar, och det en vacker dag berättades, att hon verkligen skulle resa till Stockholm för att vara borta en hel månad. Jag minns, att det gick som ett styng igenom mig vid denna nyhet, och för första gången i mitt lif såg jag på den unga flickan och såg, att hon var vacker. Lång, smärt, med mjuk, hvit hy och ett uttryck af glädje i hela sitt förväntansfulla, nyfikna ansikte stod hon framför mig. Jag såg hennes fina, smala hand, som grep om karaffen, medan hon frågade, om hon fick servera mig ett litet glas till kaffet. Ögonen tindrade, och de hvita tänderna lyste bakom de leende läpparna. Det låg som en dager af sol öfver hela hennes gestalt. Hon nickade åt mig och sade: »Ja, jag ska resa bort. Kan ni tänka er det?» Jag kunde i själfva verket icke tänka mig det, och när jag gick hem, sysselsatte mig denna nyhet som en sak af den allra största vikt.

Margit reste, och jag blef ensam med de gamla. De bådo mig komma ofta och besöka dem, och jag kände, att jag rodnade som en skolpojke, när den gamla frun sade: »Nu kanske hr German tröttnar på oss båda gamla.» »Det gör han inte,» svarade Margit. »Jag är säker på, att han kommer mycket oftare än förr.» Margit fick naturligtvis rätt. Jag kom ännu oftare, jag kom hvarje dag, understundom två gånger om dagen.

Vårt samlif var under denna tid kanske ännu mera innerligt än någonsin. Ty utan att vi gjorde oss reda därför, hade vi i den frånvarande fått ett gemensamt intresse, som på ett alldeles särskildt sätt bildade föreningspunkten i vår krets. Våra samtal knöto sig kring Margits bref, och då dessa kommo nästan hvarannan dag, gåfvo de oss merendels tillräckligt att tala om, till dess att ett nytt hann anlända och gifva oss nya ämnen för öfverläggningar och samtal. Dessa bref voro för öfrigt verkliga små dagböcker, och hon bad föräldrarna gömma dem noga, så att när hon kom hem, hon skulle kunna återerinra sig allt det härliga hon upplefvat. Hon hade verkligen ej behöft bedja därom. Ty det fanns ingen, som tänkte på att förstöra dessa små bref, hvilka innehöllo hela friskheten hos en ung kvinna, som första gången ser något af världen och känner sig lycklig af allt, hvad hon ser. De berättade om promenader och utflykter, om teaterbesök och musikaftnar. De skildrade intryck från muséer och utställningar. När hon berättade om en afton på Grand Hotell eller en middag på Hasselbacken, fick hon ett visst gäckeri öfver brefvets hela ton, och jag minns, hur det gladde mig, när hon visade sig smått ironisk i sin uppfattning af det yngre manliga släktet. Men när hon talade om sina intryck af konst, blef hon allvarlig, som hade hon skådat in i nya världar af lif, hvilka gåfvo ökad glans åt hennes egen. Aldrig tyckte jag mig hafva sett Stockholm så som nu, aldrig hade jag vetat, att denna stad, där jag var hemvan som i min egen, rymde alla de härligheter, hvilka jag återfann i dessa bref. Jag tyckte, att hufvudstaden fått en helt ny betydelse, som var vida förmer än allt, hvad jag någonsin kunnat ana. Ett litet ord, en vändning i stilen kastade solstrålen af den unga flickans lyckliga leende öfver dessa platser, nöjen och personligheter, hvilka för mig voro gamla bekanta, och detta leende följde mig, så att jag lefde denna månad i och med Margit, lifligare och fullare kanske, än om jag vid hennes sida sett hvad hon såg, och värmts af den lyckliga glansen från hennes unga ögon.

Jag tror, att föräldrarna måtte hafva känt något likartadt. Ty det var påtagligt, att Margits frånvaro icke nedstämde dem, som jag först trodde skulle blifva fallet. Tvärtom voro de båda som föryngrade. De logo vid hvarje minne, som dessa bref väckte hos dem, de berättade om forna hufvudstadsbesök, som de själfva gjort, och det såg ut, som lefde de under denna månad sin egen ungdom om igen. »Hon roar sig,» sade den gamle och gned sina händer. Han lät munter, som om han stode i begrepp att begå dårskaper för egen del, när han uttalade dessa ord, och vi kände oss alla till mods, som om vi deltagit i hennes ungdoms festmånad. Så läste vi om hennes sista bref – det var ofta jag, som fick läsa dem högt för de gamla, och det hände stundom, att de gömdes obrutna, så att vi gemensamt finge njuta den första doften af hennes beskrifningar – vi afbröto läsningen för att anmärka, hur väl hon skref, eller hur fint hon förstod, och jag tror, att vi ömsesidigt icke visste, hvem af oss tre som gick längst i barnslig beundran för vårt förtjusande barn.

Så kände vi oss till mods, och jag minns, att jag blott en enda gång upptäckte ett spår af misstämning hos mig själf. Det var, när hon i sitt sista bref skref: »Ja, nu är alltsammans slut. Och nu kommer jag snart hem igen.» »Alltsammans slut», tänkte jag. »Hon har glömt oss, hon längtar icke ens att se oss igen.» »Det är helt naturligt,» tänkte jag vidare, »hvad ha väl vi gamla att bjuda, som för henne kan uppväga hela den stora vida världen och all dess härlighet?» Men inom mig kände jag som en stor svidande tomhet och det lyckades mig ej att tyda hennes hjärtliga sluthälsningar som annat än ett svagt försök att hålla modet uppe i det sista. Jag tyckte mig se, hur hon grät, när hon sista kvällen satt ensam på sin kammare, grät sig till sömns kanke som ett olyckligt barn, hvilket vaknat ur en vacker dröm och ser sig åter förflyttad midt i den kalla verkligheten. Som om jag haft frossan, gick jag omkring och frös den dag, då jag visste, att hon åter skulle komma hem. Jag tänkte på, att hon kanske var helt annorlunda nu, när hon kom åter. Jag önskade nästan, att hennes hemresa skulle uppskjutas, önskade, att några dagar af det lif, som blifvit mig så dyrbart, ännu måtte stå mig åter. Jag tyckte, att hon själf, när jag åter fick se henne, skulle störa min lycka, ställa mig utanför den glädje, hvilken jag njutit. Ja, jag var rädd för att återse henne själf, rädd som en gosse, hvilken tror, att han skall förefalla ung och barnslig, när han talar med en jämnårig flicka, som fångat hans fantasi.

Allt detta förstod jag ej då, så som det var. Jag endast kände, som om allt hvad jag länge gladt mig att kunna få äga, plötsligt skulle försvinna. Jag var den ende öfverflödige i denna krets, där händelsen gjort mig till en

tolererad medlem, och jag önskade tusen gånger, att jag aldrig låtit narra mig att bryta igenom det skal, som hittills skyddat mig för hvarje beröring med andra människors lif.

Jag hade emellertid så lifligt föreställt mig mina egna känslor, nar jag skulle återse Margit, att själfva mötet föreföll mig helt annorlunda, än hvad jag egentligen hade väntat. Min första känsla var egentligen den, att allt nu var som det varit, att ingenting blifvit annorlunda, och jag delade nästan de gamlas glädje, öfver att vi nu hade henne åter. Jag hade förnimmelsen af, att lifvet, min vilja förutan, gled in i ett nytt spår, och jag följde denna underliga känsla, full af den oförklarliga förnimmelsen, att en obeskriflig lycka väntade mig.

Nu var det, som min gamle vän en afton berättade mig om Margit. »Du tror säkert, att hon är vårt barn,» sade han. »Och det är också helt naturligt, att du icke kan tro annat. Men,» tillade han, »det är den enda lycka, jag icke erfarit af lifvet. Min hustru och jag ha aldrig haft några egna barn.» Jag satt och tänkte på hvad jag hade hört, jag tyckte icke, att det var underligt, att han först nu berättade mig detta, jag tyckte endast, att jag hört det förr, och att det var naturligt. »Jag begriper inte, att jag inte sagt dig detta förr,» tillade han.

Jag tänkte icke på detta. Jag satt ju endast och gladde mig åt, att detta på något underbart sätt hade skett, och att jag fått veta det. Jag förstod det icke, men jag tyckte, att det på ett outransakligt sätt närmade Margit till mig. Under tiden berättade den gamle en romantisk historia om en kvinna, med hvilken han varit på långt håll släkt, och som sändt efter honom i sin dödsstund, sedan hon gifvit lifvet åt en dotter. Af den gamles berättelse fick jag för öfrigt det intrycket, att hon varit en annan kvinna, än hvad han i sin godhet trott. Han sade mig, att hon varit olycklig och öfvergifven, och att hon ingenting annat önskade än att få dö lugn. Han hade fört Margit med sig hem från denna dödsbädd, och han sade mig, att han inbillat sig se ett leende på det nyfödda barnets ansikte, när han första gången lutade sig öfver dess bädd.

Detta allt berättade han mig, och han såg förvånad ut, därför att jag, som intresserade mig för den minsta småsak, hvilken rörde dem eller deras lif, icke tycktes bry mig om att ens svara på detta. Det var också märkbart för mig själf, att jag gjorde ett underligt intryck. Men jag kunde ej rycka mig upp ur de drömmar, som behärskade mig, och öfver hvilka *hon* rådde med en styrka, som nästan vållade mig smärta. Jag var så uppfylld af detta, att jag ej kunde stanna till kvällen som vanligt. Jag sade godnatt och gick hem, och mitt hjärta skalf af jubel.

Att Margit var ensam i lifvet, var allt, hvad jag kunde tänka, ensam som jag själf och mera än det. När de gamla en gång dött, skulle ingen fråga efter, om hon lefde eller dog. Hon skulle då endast hafva mig att lita sig till, jag skulle vara hennes fader, broder och vän. Allt annat försvann inför denna tanke, hvars lycksalighet var så öfverväldigande, att ingen musik någonsin syntes mig hafva klingat så skönt som detta tysta jubel, hvilket fyllde hela min varelse och lockade tårarna fram i mina ögon. »Margit,» sade jag för mig själf. »Margit!» Och jag gick omkring i mitt rum med en känsla af, att hon borde höra min röst och komma, när jag ropade henne.

Hela mitt lif drog mig förbi i denna stund. Naket, tomt, glädjefattigt, mynnande ut i ett ofattbart jubel, skred det förbi mig i minnets och förhoppningarnas vemodiga, skälfvande dager. Jag tänkte på de kvinnor, jag älskat, och dem, jag trott mig älska. Tomma, kalla kvinnor, kvinnor utan hjärta och utan själ, fulla af beräkning, list och förställning, kvinnor, hvilka myntade ut sig själfva, sin skönhet och sin kropp, och hvilkas enda försonande drag var sinnenas oberäkneligt våldsamma nyck. Jag såg dem för mig en efter en, och jag tyckte, att de flydde undan för min blick, flydde långt bort i det töcken, som skymmer det förflutna. Jag tyckte, att jag lefvat, utan att se och utan att förstå. Jag hade ej sett annat än dem i lifvet, och i min upphetsning trodde jag, att det var deras fel, att jag så länge gått liksom på sidan om mitt eget lif, deras fel, att jag var en onyttig människa, som endast lefde för mig själf.

Jag var full af lycka, kände ingen tvekan, ingen fruktan. Ty för Margit kände jag intet af kärlekens begär. Jag skulle hafva lett åt mig själf, om jag kommit på den tanken att kalla den känsla, jag hyste för henne, kärlek. Jag var endast lycklig åt att få vara i hennes närhet, och jag hade icke förmåga att tänka vidare framåt.

Men vintern gick, och våren kom, och hela denna tid lefde jag mitt nya lif samman med dessa tre människor, som voro min lycka och min tillvaros ändamål. Margit blef vackrare med hvarje dag, och jag tyckte, att hon allt mera liksom närmade sig mig. Hon vände sig till mig, när hon talade; det var kanske därför att efter sin resa, var det mycket hon ville veta, om hvilket jag kunde berätta. Jag gjorde det också, och mellan oss blef det som en hel värld af tankar och intressen, hvilka spunno sitt nät kring mina känslor och drogo mig till henne. Öfvergången från vinter till vår märkte vi aldrig, lika litet som jag någonsin märkte, när mina känslor för henne bytte form. Men när våren kom, plägade hon göra promenader med mig ensam, därför att de gamla ej orkade gå så långt, och då sade jag henne en dag, hur innerligt jag höll af henne, och hur rikt hon gjorde hela mitt lif. Jag blef helt bestört, när jag såg henne gråta, och ännu mera grep det mig, när hon tog min hand och utan ett ord höll den i sin. »För Guds skull,» sade jag. »Missförstå mig ej! Ni får ej tro, att jag någonsin begärt något, som ni ej skulle kunna gifva mig. Jag vill blott, att ni skall veta, hur gränslöst lycklig ni gjort mig.» Då grät hon ej längre utan svarade: »Och hvad är det, jag ej skulle kunna gifva er?» Hennes röst, hennes blick, hela hennes gestalt syntes smeka mig. »Margit! Margit!» utbrast jag. »Jag är en gammal man.» »Å!» Hon skrattade åt mig, skrattade som ett barn. Och vi vandrade vår vanda väg med armarna om hvarandras lif, medan den lilla fågeln kvittrade öfver våra hufvuden. – –

Denna stund är det, som jag skulle vilja rifva bort ur mitt lif, och när jag tänker på, hur lycklig jag då var, pressar sig mitt hjärta samman i kramp. Men jag var lycklig då, lyckligare än människor äro, och inom mig var himmelen högre, än jordens himmel är, och solen och stjärnorna bytte där plats, så lätt som timmarna skifta för jordens barn. Ack, jag gick omkring som en dåraktig människa. Jag hade velat kyssa stoftet under hennes fötter, fållen af hennes klädning, jag ville bära henne på mina armar, lyfta henne högt upp, dit jordens ve icke kunde nå. Jag minns allt från denna tid, och ändå tycker jag mig icke kunna minnas något. Det är som minnet af stor musik. Jag minns allt, och så komma takter, hvilka jag kan gnola, så försvinna de åter, och i minnet står en enda darrande känsla, hvilken gråter och jublar, klagar och ler, men är fylld af lif liksom kärlekens omfamning.

Genom denna lycka gled jag fram, glömsk af mina år, glömsk af allt, hvad jag lefvat, och så kom den dag, då klockorna ringde i kyrkan, och jag skulle möta min brud i det lilla förmaket, där vi nästan lefvat ett helt år med hvarandra, och där Napoleon och hans generaler ströddes af skiftande solprickar, medan på väggen midt emot ljuset bröts i kronans glasprismer emot madonnan med barnet, där hon stiger på himmelens skyar, omjublad af jordens och himmelens helige.

Men före denna dag upplefde jag en natt, hvilken på ett sällsamt sätt stod i motsats mot hela det lif, som så stilla och oväntadt hade blifvit mitt eget. Det var natten före mitt bröllop, jag gick ensam i mina rum, som jag nu skulle lämna, och vemodigt dröjde mina tankar vid det förflutna. Det var i slutet af augusti, föga mera än ett år efter den dag, hvilken hade begynt att förändra hela mitt öde. Ljus och klar lyste augustimånen utanför mina fönster, det var tyst på gatan, och sakta gick jag fram och åter på golfvet, sägande farväl till mitt gamla lif. Som om mina tankar och minnen fäst sig i möblerna, tapeterna, väggarna, ja, i självfva atmosferen i dessa rum, där jag bott under så många år, föreföll det mig, som om alla de tankar, jag förr tänkt, alla de obetydliga minnen, som mitt gamla lif gömde, hviskade till mig sitt tysta språk och vaggade mig in i obestämda drömmar, hvilka syntes mig fyllda af aningar om framtiden. Jag var så vek om hjärtat, som när man känner sig tacksam och liksom går och söker någon, hvilken man kunde få visa detta. Och jag tänkte på det som varit, i väntan på det, som skulle komma.

Då slog mig plötsligt den tanken, att jag under hela detta år ej lefvat som förr, jag hade blifvit en annan, och

jag hade glömt mitt forna jag, som man glömmer en klädnad, hvilken man upphör att begagna. Allt hvad jag varit, och allt som varit, steg upp ur skuggan af det förflutna, reste sig liksom hotande emot mig ur självfva tillvarons dunkel, och jag kom för första gången ihåg, att jag ej längre talade med *den andre*, när jag var ensam. Denna upptäckt kom mig först att småle som åt en underlig barnslighet, men på samma gång kände jag mig på ett egendomligt sätt ängslig. Det var, som om jag glömt något, hvilket jag ej haft rätt att glömma, som om lyckan gjort mig orättvis, försumlig. Det var nästan, som om jag uraktlåtit en plikt. Och medan jag tänkte härpå, ryckte jag plötsligt till. Den stämma, hvilken jag så ofta förr hade hört ljuda inom mig, talade för första gången på hela detta sista år. Tydligt och klart, som om jag ej varit ensam i mitt rum, hörde jag denna röst säga: »Gör det icke! Gör det icke! Gör det icke!»

Det kom öfver mig en känsla af namnlös förskräckelse. Hvad ville han mig? Hvad ville denna röst? Hvarför lät den höra sin stämma just nu, när det förflutna var begrafvet, och jag knappt hunnit blifva lycklig? Som om jag våldsamt vändt tillbaka till det förgångna, började jag tänka eller tala som förr och jag tänkte: »Hvad vill du mig?» »Jag vill rädda dig,» svarade rösten. »Hvarför har du icke talat förr?» sade jag vidare. »Jag har talat och talat. Men du har icke hört mig,» ljöd svaret. »Nu är det för sent,» genmälde jag. »Det är för sent.» »Icke i dag, men i morgon,» svarade åter samma röst. »Res, res. Försumma icke en minut.»

Så gick jag länge fram och åter, talande med mig själf utan ord. Jag kan icke förklara hur detta var möjligt, vet blott, att det var så. Rundt omkring mig växte skymningen, och månen gick i moln. Jag tände lampan, det blef ljust, men stämman inom mig ville icke tystna. Den talade så högt, att jag nästan tyckte, jag kunde höra rösten med mina yttre öron. Jag vred mina händer i ångest, utan att tröttna gick jag, som om jag varit dömd att just denna natt ej finna hvila, timme efter timme fram och åter i mina rum. Jag gick och stred emot mina egna känslor. Men jag behärskade dem icke, och när jag ändtligen låg i min bädd, kämpande med de krafter, som sletos om herraväldet öfver min själ, liknade jag icke en man, som skulle vakna upp för att stå brudgum.

När jag om morgonen steg upp, var jag uttröttad som efter en lång sjukdom, jag var blek, och i det uppror, hvari jag befann mig, tyckte jag, att jag blifvit gammal på de få timmar, som förflutit, sedan jag sade min brud godnatt. Men allt som jag klädde mig, sjönko nattens tankar åter tillbaka i glömskan, och när jag såg ut, låg solljuset öfver gatan. Jag öppnade fönstret och lät den varma sommarluften strömma in. Som om en helt ny människa vaknat inom mig, kände jag åter glädjen stiga i mitt bröst. Det slog mig, att jag aldrig mer skulle behöfva vara ensam, aldrig mer känna denna ångest, som heter panisk förskräckelse, och som någon därför velat kalla en fruktan för vår egen natur. Jag tyckte, att jag hela natten gått i en ond dröm, vakande eller sofvande eller bådadera. Men nu var jag åter vaken, nu väntade mig lyckan, aldrig mera skall jag sofva ensam, aldrig mera höra denna röst tala, hvilken icke var min egen. Jag glömde den, som man glömmer sjukdomen, när man åter tror sig vara frisk. Full af otålighet gick jag ut, köpte en stor bukett af rosor och gick mot allt skick och bruk på förmiddagen hem till mina svärföräldrar endast för att få se Margit.

Hon gaf till ett utrop, när jag trädde in. Ty brudgummen skall ju på bröllopsdagen icke få se bruden före vigseln, emedan sådant betyder olycka. Men jag kysste bort hennes motvilja, som för öfrigt endast var låtsad, jag stannade där hela förmiddagen, och jag var hela tiden i ett sinnestillstånd, som icke kan beskrifvas. Om det nu var lycka eller olycka som rådde inom mig, visste jag icke. Men oupphörligt kände jag tårarna stiga i mina ögon, och när jag gick hem för att kläda om mig, var jag lugn och tillfreds som under alla de föregående dagarna.

Det är besynnerligt, hur jag minns alla de enskildheter, hvilka fyllde timmarna under hela denna dag. Jag erinrar mig, att en knapp gick ur min skjorta, och att jag måste sy i den igen, att jag tappade mina hvita handskar, när jag tog fram dem ur lådan, att jag läste tidningen spalt efter spalt, när jag var färdigklädd, endast för att få tiden att gå. Jag minns allt detta. Men jag minns det ej, som man vanligen erinrar sig alldagliga saker. Jag minns det med en skärpa, som ställer dessa obetydliga händelser i en onaturlig dager,

där föremålen synas mig sakna skugga. I minnet ser jag hela tiden mig själf. Det är, som om jag kunnat blicka in genom mitt eget fönster och betrakta allt, hvad jag själf tog mig för. Jag kan ännu se, hur jag tog min rock på armen, satte hatten på mitt hufvud, jag kan uppfånga ljudet, när jag stängde dörren efter mig, och jag hör ännu mina egna steg, när jag gick utför trappan och smällen af porten, som föll i lås.

Sedan minns jag ingenting, förrän jag stod framför prästen i det lilla förmaket, där öfverdragen voro borttagna, och solen genom kronans prismer kastade knippen af färgglans öfver brudens krona och hår. Hvitklädd och smärt, ung och skär, stod hon vid min sida, och jag satte min ring på hennes finger. I mina öron hörde jag prästens ord: »Taga henne till din äkta maka och älska henne i nöd och lust,» och jag stod och väntade på, att få känna, hur lyckan fyllde mitt bröst. Men jag kände ingenting, jag endast väntade, och jag förnam som sus af stora vingar, hvilka omhvärfde mig. Jag trodde, att det var lyckans högtid, som fyllde mig med andakt. Föga visste jag då, att hvad som hände var motsatsen af allt det, hvad jag såg, tänkte och anade, motsatsen till just den heliga akt, som lockade tårar ur allas ögon, blott icke ur mina.

Det var aftaladt, att vi under ett par dagar skulle bo på ett af stadens hotell, och därefter ämnade jag föra Margit med mig för att få visa henne, hur härlig jorden var, om igen besöka de platser, där jag i min enslighet förr känt mig hemma, och njuta deras skönhet å nyo, därför att jag såg den speglad i hennes ungdoms mottaglighet. Margit hade önskat det så för att ej genast behöfva lämna de gamla ensamma, och jag hade fogat mig däri, därför att hon önskade det. Och följda af de gamlas tysta välsignelser, åkte vi, när aftonen var inne, hem till våra rum.

Hur väl jag minns denna korta tur! Hur väl jag minns, hur Margit lutade sig emot mig, hur hon grät och log, som man säger, att hvarje kvinna gör på sin bröllopsdag, hur vi ändtligen blefvo ensamma, och hur jag tyckte, att jag nu skulle blifva alla plågsamma tankar kvitt.

Jag blef det också. Store gud, jag blef kvitt all sorg, all tvekan, jag tyckte att åren, som skilde oss åt, försvunno och plånades ut af den stora rättvisan, som ändtligen skänkte mig, hvad jag aldrig ens hoppats af lifvet. Fastän jag var man, ville jag själf gråta af glädje, och jag tror, att jag gjorde det. Men först när morgonen kom med sin klara sol, kände jag mig så lycklig, som jag önskat, att jag hade varit under den dag, som gått. Och när jag blef klädd, längtade jag efter Margit, längtade, som om jag varit skild från henne under veckor och månader. Jag måste se henne igen, och jag gick å nyo in i sofrummet.

Hon satt framför spegeln, och genom de åtdragna jalusierna öfvergöt solskenet hela hennes gestalt med en flod af dämpadt ljus. Det stod som en gloria omkring hennes hår, som hon vred mellan sina händer och fästade i nacken. Hennes blottade armar och rygg tycktes rodna i denna underbara dager, och nar jag närmade mig henne, vände hon sig om, medan hela hennes ansikte log emot mig af lycka. Aldrig hade hon synts mig så strålande, så ung, aldrig hade jag känt vissheten att hon var min fylla mig med ett så onämnbart jubel. Jag vågade icke gå henne nära, jag stod endast stilla bredvid henne och såg in i dessa ögon, som utan att hon talade, mötte mina, till dess att hon sträckte ut sina armar emot mig, och jag böjde mig ned för att möta hennes kyss.

Då blef det plötsligt svart för mina ögon, och jag reste mig upp med en känsla, som om jorden hade vikit undan mina fötter. Ty på hennes hals, under linnets spets, såg jag ett litet rödt märke i en underlig strimmig form. Jag stod stilla och såg därpå, och jag vet, att färgen vek från mitt ansikte. *Ty jag kände igen detta märke*. Jag hade sett det en gång förr. Ett halfglömdt minne jagade som en blixt genom min själ, och lik en drunknande arbetade jag för att få luft. Jag såg en annan kvinna framför mig, en mogen trettiofemårs kvinna. Jag såg mig själf som en ung man, liggande på knä vid hennes fötter med armarna om hennes hals och tryckande mina läppar på lek mot detta samma röda märke. Jag såg det så tydligt, som om jag upplefvat det å nyo, och jag väcktes ur min syn af en ängslig fråga, om jag var sjuk.

Jag svarade Margit, så godt jag kunde. Jag föregaf, att det var ett plötsligt illabefinnande, hvaraf jag ofta led, men som ingenting betydde, sade, att jag behöfde en halftimmes luft. Hvad vet jag? Jag minns ej hvad jag sade henne, förstod ej, om hon trodde mig. Men som en drucken man stapplade jag ut ur hennes rum och störtade ut.

Hvad är det mera att berätta? Hvad är det mera, än att allt hvad lifvet gjort med mig, ville jag göra om igen, allt, från första dagen till den sista. En enda människa har jag älskat, och från henne har jag stulit lifvets egen värmande sol. Ty aldrig skall hon glömma detta minne, att den man, hon skänkte sin tro, flydde henne dagen efter den natt, då hon i kärlek blef hans.

Jag gick hem till den gamle, och jag fann honom ensam. Hans hustru hade ännu ej stigit upp, trött som hon var efter gårdagens sinnesrörelser. Jag fann honom som sagdt ensam, och vi talade samman länge. Jag frågade honom om allt, och jag tror ej, att han såg min ångest. Till det yttre var jag kall och lugn, och jag kände, att jag till hvarje pris, måste hålla min energi uppe, för att ej röja mig själf. Ty gaf jag vika för det uppror, som under hvarje ögonblick var nära att bryta ut, skulle jag ej längre vara herre hvarken öfver mina handlingar eller mitt tal. Och jag måste veta, måste veta allt, för att fasan i mitt lif ej skulle skapa mera ondt omkring sig, än hvad den redan gjort! Jag hade för öfrigt ingen annan plan med mina handlingar, än att jag måste *veta*, och jag fick också veta namnet på den kvinna, som var min hustrus mor. Hela tiden talade jag med fattning, och jag förrådde icke min hemlighet med ett ord.

Aldrig skall dock någon kunna säga mig, hvarför denna kvinna, som jag känt under ett par flyktiga veckor af mitt lif, undandrog mig den hemlighet, som jag icke fick dela med henne. Aldrig skall jag få veta något, af hvad som vållade hennes tystnad. Ingenting, ingenting mer, än att jag förbröt mig den stund, då jag icke förstod, att Margit var min dotter.

Jag höll mig borta denna dag, då olyckan drabbade mig. Jag fann en förevändning, och samma afton reste jag bort, lämnande Margit i hennes hem. Jag for genom dag och natt, tills jag kom långt bort från mitt hem, och mitt land. Jag tyckte, att världen var ej nog stor för det afstånd, jag ville lägga mellan henne och mig.

Här sitter jag nu och långsamt rinna timmarna, långsamt, som sandkornen falla ur de gamla timglasen, hvilka man kan vända och vända, medan i evighet sanden rinner genom dess spets. Vet ni, lyckliga människor, hvad det vill säga att önska en gärning ogjord och icke kunna göra något godt igen? Jag har lärt mig det, jag, som för hennes skull ville lefva om hela mitt lif, och blott vet, att jag är gammal, att på de få dagar som gått, har min kind fårats och mitt hår blifvit grått. Fasan af hvad jag upplefvat, har stämplat mitt lif, och det återstår mig nu ej mycket, endast det att sluta. Innan dess ville jag blott få skrifva och säga Margit farväl. Men jag kan det ju icke. Ty hvad skulle jag väl säga henne?

Men här i främmande land, där ingen känner mig och jag känner ingen, där vill jag dö ensam en dag, och jag skall icke lida för länge. Jag skall göra det snart, och Margit skall tro, att när det skedde, hade jag mistat mitt förstånd, eller hon skall tänka, att jag dött för att skona henne. Någonting annat skall hon aldrig få veta, och därför skall hon begråta mig länge. Men hennes ungdom skall en dag besegra hennes sorg och då skall hon åter kunna bli lycklig, därför att hon ingenting vet.

Men nu är det icke längre min egen gåta, som sysselsätter mig mest; den synes mig betyda mindre än intet. Men till Margit ville jag kunna hviska, hvad ödet menat med att kasta denna skugga öfver hennes oskyldiga lif. För att kunna göra det skulle jag önska, att det funnes en ande, god eller ond, som jag kunde fråga, och som kunde säga mig det.

Ville han i byte taga min själ, skulle jag gärna bära evighetens smärta om jag blott kunde skänka Margit det ord, som drefve bort skuggan, hvilken jag lagt öfver hennes lif. I stället kan jag nu endast dö, och jag vet, att jag ej skall darra på handen, när min stund kommer.

Men att dö för någon är en ringa sak. Det är tyngre för mig att i tanken se dem för mig alla dessa tre, hvilka jag älskat i lifvet, Margit och de båda gamla, hvilka kallade mig sin son. De skola sitta samman i förmaket, där de hvita öfverdragen åter kommit på stolarna, och där skola de mottaga brefvet, hvilket jag skrifvit till de gamla – icke till Margit – för att förklara min död. De båda gamla skola sitta stela af fasa, ingen skall finna ord. De skola kanske förbanna den främling, som en gång bröt in i deras hem och lade det öde. Men Margit! Jag vågar ej tänka på Margit. – – –

Jag känner blott den tunga hand som trycker vapnet i min, jag hör knallen af ett skott, som ger eko inom mig själf, och när jag slocknar, vet jag blott, att jag i samma ögonblick dör, och att Margit aldrig skall kunna fråga mig mera.

Jag vet, att detta är allt, och hvad öfrigt är, det är intet. – – – – – – – – – – – – – – – – –

FRU GERDAS HEMLIGHET.

I.

Paris.

Den kommer att vara förbi en gång liksom alla andra, den sommar på hvilken jag väntar, och det skall åter bli höst. Så otroligt det nu låter, så skall detta dock en gång ske, och då skall jag åter kunna känna, som vore det vår inom mig. Allt skall då åter bli annorlunda. Allt. Ja, kan detta verkligen vara möjligt? Är icke hvarje sådan förhoppning endast en tom illusion? Hvem kan säga mig det? Hvem? Det sägs ju, att tiden läker alla sår. Ack, hur tomma, hur fattiga synas oss icke egentligen alla dylika visdomsord, när vi skola försöka att tillämpa dem på oss självfva, blödande af de sår, hvilka vi vilja inbilla oss, att tiden skall läka? Ett sådant ord säger mig nu ingenting alls. Det låter löjligt och hånfullt i mina öron, och jag begriper icke, hur jag egentligen kom att tänka därpå.

Jag hörde en gång historien om en kvinna, öfver hvilkens öde jag ofta grubblat. Jag minns, att jag en gång talade därom med min man, och han sade, att han kunde mycket väl förstå det. Han såg allvarlig, nästan drömmande ut, när han sade detta, och han satt efteråt och klappade tankfull min hand. Det flög en isande känsla af lycka igenom mig. Det var nästan, som om jag förtrott honom allt, som om han slutit mig i sin famn och sagt, att han förstod också mig. Jag slog min arm om hans hals och kysste honom så varmt, att jag tyckte han bort känna, att jag biktade för honom. I samma ögonblick blef jag rädd, och jag tyckte, att mitt hjärta klappade ända uppe vid halslinningen. Men han satt blott lugn och lycklig vid min sida, och hans ögon blefvo fuktiga af lycka, därför att han endast tänkte på, hur innerligt jag höll af honom.

Historien var denna:

Det var en ung kvinna, som hvarken var rik eller vacker, och som aldrig i sitt lif hade varit älskad, aldrig föremål för den hyllning, hvilken männen ägna de kvinnor, som de söka till hustrur eller älskarinnor. Hon saknade väl behofvet af att själf älska och veta sig älskad af en man. Hon var likgiltig för kärleken, och hon hade aldrig drömt om en man, aldrig drömt sig berusad af den lycka, som heter att hängifva sig. Men djupt i sin natur gömde hon en annan lidelse. Hon drömde dag och natt om ett barn, som hon kunde vagga på sitt knä, som hon fick älska moderligt och varmt, som hon skulle se växa upp, och som hon fick skänka all den ömhet, hvilken hon trånade efter att skänka. Hon var så underlig denna kvinna, att hon ville vara mor, utan att älska, och hon plägade tillbringa dagar med att på de allmänna promenaderna betrakta de barn, som gingo omkring, ledda af mor eller sköterska. Men hon lekte aldrig med andras barn, tilltalade dem icke ens. Hon var skygg inför dem, som en god kvinna kan vara skygg för att stjäla en annan kvinnas älskade. Hon

gick dem förbi med sina drömmar.

Å, hvad hon måtte hafva drömt denna kvinna, och hur djupt hon måtte ha lidit. Ty så mycket kvinna var hon, att hon ville icke taga en annans barn, innan hon visste, om naturen nekat henne möjligheten att få ett eget. Hon hade nog tänkt på, att taga en annans barn och göra det till sitt eget, men alltid hade hon stött den tanken ifrån sig, som om den inneburit något vämjeligt, något så ringa och fattigt, att det gjorde hennes dröm till en fåfäng lek med tomma känslor. Det var för henne, har jag trott, nästan som att begå något onaturligt.

Och så blef denna kvinna plötsligt rik. Hon fick ärfva en aflägsen släkting, och hela hennes lif bytte färg, som väl alltid blir fallet, när rikedomen plötsligt lyfter en fattig människa upp till frihet och oberoende. I och med detsamma blef hon firad och eftersökt. Hennes släktingar började erinra sig, att de städse visat henne välvilja, och männen upptäckte, att hon ägde kvinnliga behag och säkert skulle blifva en utmärkt hustru.

Då fick hon hat till sin omgifning, hat till sitt eget lif, och det blef henne naturligt att förakta hvarje känsla som drog en man till en kvinna. Hon hatade allt detta så våldsamt, att hon ville blifva det kvitt, till hvad pris som helst. Hon ville göra ett dåd, som skulle ställa henne utanför all den falska ömhet, hvilken hon kände bjuda sig Judaskyssar. Hon ville undgå sin släkt och hålla männen på afstånd. Hon reste till Paris för att få lugn, och där mognade hennes plan.

Hvad gagnade henne väl denna rikedom, hvilken endast skulle vara ett medel att göra henne lycklig? Hon var icke njutningslysten, icke flärdfull, hade ingen begåfning, som kunde tvinga henne att gå sin egen väg. Hon var icke egenkär, och hon visste, att det enda, hon begärde af lifvet, var att få offra sin fulla modersömhet på en varelse, som skulle älska henne, hylla sig till henne, hafva henne att tacka för allt. Jag tycker, att denna känsla måtte hafva slagit upp i henne med en styrka, som när en man begår hvilket dåd som helst, för att få vinna den tillfredsställelse, han söker i att fullborda ett storverk. Hon tog det enda medel, hon kunde finna. Hon såg icke, att det var styggt och oskönt, endast att det skulle fylla hennes dröm.

Därför gick hon omkring bland arbetarekvarteren och på fabrikerna i Paris, gick där lugn och behärskad af denna dröm, som hon ej kunde släppa – och *valde*. Hon såg ut en ung, vacker arbetare, som ingenting annat var för henne, än en frisk och kraftig man. Hon talade vid honom, och sedan hon bundit för hans ögon, förde hon honom i en vagn till sitt hem. Hon behöll honom hos sig, till dess att morgonen grydde. Då band hon åter för hans ögon och lät honom fara bort.

Aldrig såg hon honom mer. Ingenting annat ville hon honom, än att han skulle skänka henne ett barn. Hon var ensam om att glädjas åt denna dröm, som hon gjort till verklighet, och utan att yppa sin hemlighet för världen, visade hon sig en dag öppet för alla med sitt barn vid handen. Hon var nu fri från dem, hvilka sökte hennes rikedom och hennes gunst. Hon var fri från männen, hvilka i henne sågo en tvetydig kvinna. Hon var fri från kvinnorna, hvilka blygdes för hennes sällskap. Hela lifvet var endast hennes och hennes barns. Och hon var lyckligare, sägs det, än människor äro.

Pierre smålog, när jag berättade honom historien och sade, att denna kvinna på sitt sätt var ett geni.

»Ett geni?» svarade jag.

»Ja,» sade han leende. »Som kvinna.»

Han hade rätt, och jag kände hans ord som en svidande förebråelse mot mig själf. Jag blef i denna stund så liten och obetydlig i mina egna ögon, att jag kände hur gråten steg mig i halsen, och jag måste vända mig bort, för att han ingenting skulle märka. Men han märkte det ändå, vände mitt hufvud och drog mig till sig.

Han var förvånad och frågade mig, »om han gjort mig ledsen». Jag kunde ingenting svara, skakade blott på hufvudet. Men jag kände, hur tårarna föllo från mina ögon, utan att jag kunde hejda dem, och jag tyckte, jag såg som en skugga af en misstanke glida öfver hans ansikte. Men den försvann genast, och i stället sade han:

»Hvad ni kvinnor äro underliga! Aldrig kan man bli klok på er.»

Ack, jag skulle hafva velat gifva allt i världen, för att kunna förklara mig själf för honom, och det fanns ej heller en vrå, jag dolde – utom just *detta enda*, som jag ej längre kunde yppa.

Och jag kunde ej återhålla orden, som halkade öfver mina läppar:

»Du säger, att du förstår henne. Jag tycker, att det är afskyvärdt.»

Han log och tog henne i försvar med en särskild lugn ton, hvilken hos mig alltid väcker en besynnerlig känsla af på en gång vrede och beundran. Det är, som om han genomskådade allt och ej ville döma någon. Och det retar mig, emedan det är just det, som jag själf aldrig kan.

»Ville du, att jag skulle hafva gjort som hon?» sade jag.

»Du?» svarade han i samma ton. »Det är inte fråga om dig, utan om henne.»

Hvad tänkte han, när han svarade mig så? Jag vet det ju icke. Trodde han, att jag kunnat göra något sådant, eller menade han ingenting mera än det, som direkt låg i hans ord?

Jag förstod det icke. Men jag förstod, att jag ljög, när jag kallade denna kvinnas beteende afskyvärdt. Jag beundrade henne tvärtom, och jag afundades hennes mod. När jag tänker på henne – och hon kommer ofta i mina tankar – krymper jag ihop i mina egna ögon till något mindre än intet.

Hon var hundra gånger bättre än jag.

II.

Alltsammans kom däraf, att Pierre och jag vaknade en morgon, när aprilsolen sken in genom våra fönster, som stodo halföppna bakom de fördragna gardinerna, vaknade vid doften af kastanjernas blommor, hvilken trängde in från boulevarden, glömde, att vi varit gifta i nära tio år, och kände oss unga.

Jag kände mig så lycklig, när jag vaknade denna morgon, att jag måste hålla handen för mina ögon en stund för att riktigt komma underfund med, hur lycklig jag var. Och det gick som en ilning af fröjd igenom mig, när jag kände Pierres hand, som tog undan min egen, medan han frågade:

»Hvad tänker du på?»

Han hade också vaknat, och jag förstod, att han länge legat och betraktat mig tyst. Jag svarade ingenting, men han måtte hafva känt något af hvad som fyllde mig själf. Ty han log öfver hela ansiktet och frågade, om jag ville följa honom till Meudon.

Nu var det en särskild historia med Meudon. Ty när vi först lärde känna hvarandra – det var också på våren, när kastanjerna stodo i blom, och hela Paris låg som en omätlig, ljus ram kring vår första lycka, då hade vi brukat sätta oss på den lilla ångbåten, som gick till Meudon, äta frukost därute, promenera vid flodens brädd under de gamla träden, som bredde sitt ljusa löfverk ut öfver våra hufvuden. Vi gingo då så tysta, som om vi fruktat att störa hvarandra och oss själfva med ett hårdt steg eller ljudet af våra ord, och vi kände blott, hur

vi värmdes af den rika grönskan, som beströddes af solljusets fläckar vid hvarje steg på den slingrande gångstigen.

Allt detta såg jag, när Pierre nämnde Meudon. Jag såg det så tydligt, som jag kan göra, när jag sitter ensam och minns allt, hvad som gjort mitt lif lyckligt och rikt. Jag tyckte att åren veko undan för min blick, och jag förstod genast, att vi skulle fara ensamma, han och jag, lämna barnen hemma och inbilla oss, att de år, vi lefvat tillsammans, aldrig funnits till.

Det var, som om vi burits af något osynligt, underbart, som skulle gifva oss en oändlig lycka. Och utan att vi märkte det, flyttade vi ut ur alla våra dagliga tankar, in i nya, ljusa, vårliga. Jag blef så glad öfver hans förslag, att jag nästan ville skrika af lycka, och när vi gingo tillsammans på gatan, tyckte jag, att de förbigående betraktade mig, så att jag borde rodna.

Hvilken dag det var, hvilken dag! Jag är lycklig öfver att vara gift med Pierre, lycklig åt mina små barn, lycklig öfver all beskrifning. Men ibland öfverfaller mig en längtan efter de dagar, hvilka aldrig komma igen. Kanske också, att det är en längtan efter något, som aldrig har funnits och aldrig skall komma att finnas. Jag kan icke säga, hur det är. Men ibland skulle jag vilja rycka upp hela mitt lif till något starkt, skönt och outhärdligt berusande. Jag skulle vilja, att jag alls icke vore gift, att Pierre och jag vore unga, att vi först nu hade lärt känna hvarandra. Bara för ett ögonblick skulle jag vilja känna denna ilning af salighet, som föll öfver mig förr, bara han nalkades mig, bara jag rörde vid hans hand, en salighet, hvilken tvang mig att blunda för att icke röja mig själf.

Jag trodde icke, att jag åter skulle kunna känna allt detta. Men det kom öfver mig denna dag, kom öfver mig så starkt och så berusande, som om jag sofvit i tio år och vaknat upp till en dag af ungdom. Det lät som sång i mitt hjärta, en mild, ljuf, glädtig och drillande sång, hvilken steg med lärkorna i fullt solsken öfver gröna ängar och blommande fält. Jag kände mig äfventyrslysten som en liten flicka, och jag kände också, att Pierre förstod det.

I vår gamla berså åto vi frukost. Pierre kom ihåg vår gamla matsedel, jag vet, att jag fick tårarna i ögonen, medan han räknade upp rätterna, och på samma gång blef jag så öfverdådigt uppsluppen, att jag behöll handsken på vänstra handen, för att uppassaren icke skulle se min ring. Det gick ett jubel igenom oss båda, det var som ett rusande bad af lycka, och när eftermiddagen kom, gingo vi som förr tysta under de gamla träden, hvilkas grenar skugga öfver Seine. Det var ju som förr, alldeles som förr. De år, hvilka gått, *voro* icke till för oss. Ingenting hade vi upplefvat, först nu hade vi funnit hvarandra. Smygande oss tätt intill hvarandra, gingo vi fram på den smala gångstigen, och vi talade knappast ett ord, men mellan oss flögo känslor och stämningar, som fjärilar fladdra från blomma till blomma och bära kärlekens bud på sina brokiga vingar. Jag tänkte på, hur jag hade känt det för Pierre först, och hur jag kände det nu. Jag fick en sådan oändlig tacksamhetskänsla mot denne man, som gjort mig till sin lyckliga hustru och gjort mitt lif ljust, att jag måste taga hans hand och kyssa den, medan jag tänkte på, hvad jag allt skulle vilja göra för honom, om han behöfde det. Jag tyckte, att jag velat dö i denna stund, då lifvet var så härligt, och mitt hjärta spratt inom mig, när jag kom ihåg, att vi icke voro ensamma på jorden, utan att våra barn skulle ligga i sina bäddar, och vi fingo se dem, när vi kommo hem.

Vi stannade kvar äfven öfver middagen, och dagen syntes oss ändå för kort. Sist när kvällen kom, sutto vi åter på den lilla båten, som förde oss tillbaka till Paris. Rundt omkring oss sorlade röster af människor, som varit ute och roat sig, på afstånd hörde vi det obestämda bullret af Paris, som börjat nattens sprittande fest, och när vi kommit i land, ljöd omkring oss bruset af spårvagnsklockor, hästars tramp, människors tal, höga rop och ångpipors hvisslande. Men vi hörde egentligen ingenting af allt detta, det hade blifvit så tyst och stilla inom oss, tror jag, att intet yttre ljud kunde tränga in i den helgedom, som vi under hela dagen badat i vårens sol och prydt med minnenas rosor. Meudons gamla träd och den tysta Seinens vatten följde oss midt

igenom gatubullret i Paris, som beredde sig till nattens nöjen.

Hvad jag minns allt detta! Jag minns hvarje detalj, som om den varit ritad i sten, och jag darrar ännu, när jag tänker på, hvad som följde. Pierre var upprörd som jag, upprörd och lycklig. Kanske hade han känt mot mig, litet af hvad jag kände för honom. Ja, han hade känt det. Ty han sade mig det ju själf. När vi nalkades hemmet, stannade han och sade som ett uttryck för alla de känslor, hvilka under hela dagen fyllt hans röst: »Jag ville visa dig på något sätt, hur mycket jag håller af dig. Jag är så underlig till mods i dag. Jag ville göra dig riktigt glad.»

Jag vet inte hvarför jag vid dessa ord med ens kände mig så beklämd, att jag nästan fruktade, hvad han ämnade säga, innan han sagt det. Och så kom hans förslag. Han frågade mig, om jag ej ville bjuda min väninna Elsa och hennes barn att tillbringa ett par månader hos oss på landet. Vi hade ju vårt lilla landställe i trakten af Fontainebleau. Han beskref hur vi skulle inrätta oss, berättade för mig, hur han tänkt sig det. Han var glad öfver sitt påhitt, full af känslan, att han gjorde mig en glädje, och jag gick vid hans sida och vågade icke svara honom. Det blef svart för mina ögon, och jag tyckte, att jag ville skrika högt, för att min smärta skulle få luft.

När vi kommo hem, såg Pierre på mig och frågade, om jag var trött.

»Ja,» sade jag. »Jag är verkligen en smula trött.»

Det gled en skugga öfver hans ansikte, och jag kastade mig om hans hals för att smeka den bort. Men han såg fortfarande vemodig ut, och jag försökte nu att göra invändningar mot hans förslag. Jag sade, att jag helst ville vara ensam med honom, att jag ingenting annat önskade, att jag skulle längta att bli ensam med honom redan den första dagen de kommit. Men han log, som om han ej trodde mig, och jag vågade icke säga honom emot. Jag vågade icke. Jag sade blott en gång till, att jag var trött. Och då såg jag åter, hur skuggan kom på hans ansikte.

Pierre har sedan berättat mig, hvarför han blef mulen vid mina ord. Det var alls icke, hvad jag trodde. Det var ingen misstanke mot mig. Nej, nej. Pierre har aldrig misstänkt mig. Det var blott en känsla, som han ej kunde behärska. Han tyckte, att mina ord om trötthet dödade den stämning af ungdom, som hela dagen skänkt oss. När jag talade därom, tyckte han, att vi voro gamla, att våren ej var för oss, att det gled som ett sorgflor öfver vårdagens jubel, att jag påminde honom om, att åren gått. Han kände sig visst till mods ungefär, som jag när jag första gången såg ett grått hårstrå i min spegel. Han sade mig, att han njutit så våldsamt af att känna bådas vår ungdom, att han var nära att gråta vid denna lilla påminnelse om, hur åren gått.

Ack, Pierre, Pierre! Hvarför är du så god emot mig! Hvarför älskar jag dig så högt! Och hvarför har jag icke alltid gjort det! Hvarför teg jag, när jag bort tala, och hvarför kan jag icke tala nu?

Det är fråga på fråga, som hopar sig öfver mig, och hvarje fråga bränner mig som ett glödande järn. Jag låg vaken den natten, och vid nattlampans matta låga såg jag ofta på Pierre. Han sof så lugnt som ett barn, och han vaknade blott ett ögonblick för att fråga, om jag var vaken. Jag kunde ingenting annat svara honom, än att jag var för trött för att sofva. Då hörde jag honom sucka så tungt, som om all jordens smärta legat öfver hans bröst. Men det var endast öfver, att han kände afbrottet i den stämning, som föds af vår lycka. Han visste icke, hvad det var, som höll mig vaken, han anade ingenting. Om en stund hörde jag å nyo att han sof. Med lakanet pressadt mot min mun grät jag tyst, för att icke Pierre skulle höra mig, och i denna natt tyckte jag, att hela mitt lif gled i spöksyner förbi mig i mörkret.

III.

Det kom, som när steg, dem vi höra midt emellan dröm och vaka, tassa omkring vår säng. Det kom, som när minnet kommer och plågar oss med sin smärta. Det kom, som när lifvet självt kränger sig ut och in och visar oss sin afvigsida, full af alla de stoppar och lappar, tråckeltrådar och falska styng, hvilka vi dölja för världen, när klädningen är tillknäppt upp i halsen, men som plågar oss, när vi gå, och knappt vill försvinna, när vi i ensamheten kläda oss nakna.

Jag kunde denna natt icke förstå, att hvad jag hade att minnas verkligen var sant. Jag hade lefvat mig in i, att det var en dröm. Jag hade lefvat mig in i det så starkt och så häftigt, att jag aldrig kunde tro, att någonting kunde blifva annorlunda. Jag såg åter på Pierre, och jag kände, att jag var rädd. Icke för honom. Men för att allt hvad som var min lycka, skulle brista sönder och krossa både honom och mig. Jag kände, hur jag frös, och hur mina tänder slogo mot hvarandra. Det var ett ögonblick, när jag inbillade mig, att han visste allt, och när morgonen kom, skulle han säga mig det midt i ansiktet, jaga mig ur sitt hus för att aldrig behöfva återse mig. Jag fick pressa fram allt hvad jag ägde af mod, för att åter blifva lugn, och midt i natten var jag så vaken, att jag tyckte, jag aldrig i den grad hade *känt* hur mina tankar arbetade.

Jag var så ung, när det skedde. Och jag kom från ett hem, där jag aldrig vetat, hvad det ville säga, att vara glad. Allting, hos oss var smått, gnagande, pinsamt och outhärdligt. Inkomsterna voro små – min far var en ämbetsman, som aldrig kunde komma till de högre lönerna – rummen voro små, nästan så att man icke kunde undgå hvarandra, tyckte jag ibland, mamma pinade pappa och pappa mamma. Jag kan icke minnas, att jag hörde dem tala om annat än pengar och hushållsbekymmer. Min mor sparade och slet, gick på torget och stod i köket. Min far var icke glad oftare, än när han kunde komma ut, syskonen kifvades om platsen att kunna läsa sina läxor och om möjligheten till ett nöje. Jag minns allt detta med samma intryck, som när jag hörde sagan om den stackars askungen, hvilken satt ensam i en vrå och grät öfver sina fula kläder. Allt som var styggt, fult och smått stod länge för mig i förbindelse med tanken på ett hem, och jag minns, hur jag grät om jularna, därför att jag alltid hade hört, hur pappa grälade öfver julklapparna och konfekten.

Det enda jag njöt af, när jag blef äldre, var min frihet. Ty mamma frågade mig aldrig hvart jag gick, och pappa brydde sig visst icke om det. Han begärde ingenting annat af oss barn, än att vi ej skulle plåga honom med att tala om pengar. Efteråt har jag undrat öfver, hur det var möjligt, att ingen höll uppsikt med en ung flicka sådan som jag, och jag har tänkt ibland, att det kanske kom af, att stackars mamma var så utpinad af allt, hvad *hon* hade att dragas med, att hon liksom aldrig fick tid att tänka på sina barn. Hon trodde väl, att unga flickor voro som i hennes ungdom, och hon kunde aldrig tänka sig, att det skulle hända mig något ondt.

Under tiden njöt jag af min frihet, och jag träffade umgänge, som passade mig. Unga familjer, unga män och kvinnor, konstnärer och skriftställare, hela den krets af människor, hvilka samlas kring dessa, som icke känna hvardagslifvets plikter och band, och som sprida denna känsla till alla, med hvilka de komma i beröring. I denna krets tyckte jag mig andas ut efter allt hvad som tryckt mig under hela min sorgliga barndom. Här tyckte jag, att jag första gången lärde mig, hvad det ville säga att vara ung. Här träffade jag också för första gången *honom*.

Jag kan icke längre minnas denna tid, så som den en gång var. Jag kan nog icke ens se den i det ljus, hvari jag då såg allt, hvad som hände mig, allt hvad jag upplefde. Men om jag lider nu, vet jag dock, att det icke är för den kärlek, som då gjorde mig lycklig, det är för den feghet, som kommit mig att förneka, hvad som en gång var min stolthet, mitt lif.

Och ändå syns det mig som en dröm, att jag någonsin älskat honom. När jag nu ser på Pierre, när jag tänker på honom, känner jag det, som om jag ville sjunka ihop och dö vid hans fötter, för att göra det som varit

godt igen. Jag kan se mig själf från denna tid, hur jag gick vid hans sida, den andres, och jag förstår icke, att jag någonsin älskat honom. Jag har icke älskat honom. Jag har ingen älskat mer än Pierre. Det var glädjen, friheten, ungdomen, lifvets egen berusning, som lockade mig. Rundt omkring mig såg jag män, hvilka älskade kvinnor, och kvinnor, som älskade män. Gifta och förlofvade bytte handtryckningar, ömma ögonkast, kyssar inför mina ögon. Det var vår som nu, och jag var så ensam. Jag var så ensam, när jag kom hem på min lilla kammare där min syster redan låg och sof. Jag minns, hur ofta jag satt uppe och grät, grät så att mitt hjärta ville brista, öfver att ingenting af allt detta, som fyllde hela världen med jubel, någonsin kunde blifva mitt.

Då kom han en dag, när vi träffats hos en bekant familj, och erbjöd sig att följa mig hem. Länge hade jag märkt, att det flög som en stråle af lif öfver hans ansikte, när han mötte min blick. När jag kom i hans närhet, gick det som eld genom hvar lem, och när han nu kom, blef jag rädd. Vid hans arm gick jag genom de tysta gatorna, och hvad vi talade om, har jag glömt. Jag tror, att vi knappast talade, endast utbytte, hastiga, förstulna ord. Men plötsligt märkte jag, att jag grät. Utan att jag kunde hjälpa det, droppade tårarna ur mina ögon och föllo en efter en utför mina kinder. Jag visste inte om det, eller jag tänkte knappast därpå, förrän jag hörde hans röst, som nämnde mitt namn, jag kände hans arm omkring mig, och innan jag kunde hindra det, hade han kysst mig. Jag ville rycka mig lös och springa bort. Men jag kunde icke, jag tyckte, att jag då skulle vara lika ensam som förut, att jag skulle stöta bort den enda människa, som brydde sig om mig, jag tog emot hans kyssar, jag skälfde som i ångest, öfver att jag kände mig så lycklig, och jag kysste honom tillbaka, medan jag öfverljudt grät.

Aldrig skall jag glömma den förskräckelse, som öfverföll mig, när jag denna afton blef ensam. Jag tyckte, att jorden skalf under mina fötter och på samma gång var jag som berusad af stolthet och fröjd. Jag tyckte, att alla borde kunna se på mig, hvad som händt, se det på mig och förstå alltsammans. Jag längtade, att det skulle bli dager, att jag skulle få se honom igen, och på samma gång var jag rädd, att jag aldrig skulle få se honom. Hur kunde jag veta, om han inte tyckte, att jag bara var en tanklös flicka, som han kunde få kyssa, därför att hon tillät det. Han hade ju ingenting sagt – inte ens så mycket som att han älskade mig.

Och så kom den underliga sommar af ungdom och lycka, som jag får betala med en annan sommar, hvilken också en gång skall vara förbi. Högt öfver alla sorger och tankar på framtiden bars jag vid hans sida, och jag var så stolt öfver min hemlighet, att jag nästan såg ned på andra kvinnor, hvilka ingenting offrat för sin lycka. Jag tänkte icke, grubblade aldrig, sköt liksom ifrån mig hvarje tanke på framtiden. Ja, jag inbillade mig nästan, att jag bars af ett förunderligt öde, hvars makt var större, än tankar kunde ana och drömmar nå. Jag tyckte mig sväfva öfver jorden, och aldrig har jag trampat lättare fjät.

Men hösten kom, och när jag visste, att ett barn skulle födas af mig, då grät jag icke, och jag blef icke förtviflad. Jag visste ju, att *han* kunde icke hjälpa mig. Han hade ingenting – hur ofta hade han icke sagt mig det, och hur ofta hade jag icke lett åt hans ord – vi kunde ej gifta oss, och jag tror nästan, att jag icke heller skulle önskat att blifva hans hustru. Jag vet ju nu, att om det skett, hade jag aldrig blifvit lycklig. Kanske visste jag det redan då eller anade det åtminstone. Men när nöden kom, kände jag mig med ens så förtvifladt stark. Det kom öfver mig en spänstighet, som måtte vakna i människor, när de tvingas att kämpa för sitt lif, och en dag kom jag ihåg, att jag ägde en väninna, hvilken var mig som en syster. Till henne gick jag och berättade henne allt. Hon var gift, och hon hade icke något barn. Vi talade och talade. Gud vet, hvad vi sade hvarandra, men på aftonen kom hennes man hem, och sedan de båda talat länge i enrum, kom han med tårar i ögonen och frågade mig, om jag ville anförtro åt dem det barn, som snart skulle bli mitt. Hur lycklig gjorde de mig icke, genom att jag *såg* hur de sörjde för min skull. Som föräldrar, som syskon voro de emot mig! Jag hade varit rädd för hennes man, och jag hade sagt henne det. Men när han kom, gjorde han mig inga förebråelser, icke ens några frågor, talade blott om, hur allt skulle ordnas, och begärde mitt svar. Det var, som om en tyngd, hvilken hållit på att kväfva mig, plötsligt blifvit lyft från mitt bröst. Jag lutade mig mot

honom som mot en bror, grät och tackade honom på samma gång, och jag tror, att jag aldrig förr eller sedan haft den känslan för en människa. Jag tyckte, att han var ett högre väsen, som lyfte mig upp till sig. Jag tyckte, att jag förr aldrig känt hvarken Elsa eller honom, och att om jag det gjort, skulle detta aldrig händt.

Men som jag nu låg vaken om natten och tänkte på detta, så blef mitt hjärta mig så fullt. Jag såg åter på Pierre, och stönande af smärta, reste jag mig upp, slog en filt om mina axlar och började gå fram och åter på golfvet, sakta och ljudlöst, för att icke väcka honom. Jag tordes ej stanna i sängkammaren. Jag tyckte, att jag skulle kväfvas, bara af att jag andades samma luft som han. Han visste ju ingenting, hade ingenting anat, och jag kom ut i ateliern, som hängde full af hans taflor. Jag mindes när jag träffade honom första gången. Allt var öfver, jag var frisk, och all sorg tycktes mig borta. Jag hade rest till Paris, där ingen kände mig och där min hemlighet var okänd. Återigen var det Elsa och hennes man, som tänkt för mig och sändt mig hit ut. Det föreföll mig då, som om allt hvad jag upplefvat var borta, och att lifvet skulle börja å nyo. Och aldrig tänkte jag, att hvad jag en gång lefvat, som jag då tyckte, så härligt och rikt, skulle kunna hända mig en gång till, upprepas, förnyas. Jag trodde, att jag var färdig med lifvet, och jag var stolt, att jag själf kunde förtjäna mitt bröd genom att arbeta i en blomsterbutik. Jag hoppades öfverhufvud icke mera än att jag en gång skulle få bli så lycklig, att jag fick berätta min gosse, som inte ens kunde minnas mig, – något af allt det, som jag nu måste förtiga.

Då kom Pierre i min väg. Jag vet ej, hvad som drog honom till mig, jag har aldrig kunnat förstå det. Det var kanske min skygghet, som han själf har sagt, min förvirring, när jag märkte, att han älskade mig, min ångest, när han till sist talade, när jag icke kunde undkomma, när jag nästan skrek af förskräckelse och bad honom låta mig gå.

Skall jag säga honom det? ljöd det inom mig. Som en förfärlig olycka, hvilken kunde slå mig sönder och samman, plågade mig denna tanke. Veckor gingo, veckor och månader, och jag kunde icke bli den kvitt. Jag skref hem och frågade de enda människor, som kände mitt lif. Jag ville att de skulle välja för mig. Jag hoppades, att de skulle skrifva och *befalla* mig att tala. Men det skedde icke. De svarade mig, att här kunde endast min egen känsla råda, här kunde jag endast besluta för mig själf. Och i ångest förstod jag, att jag hade icke längre någon makt öfver mig själf, icke längre makt att hejda mitt eget öde. Jag var som fjättrad af osynliga band. Hur ofta hade jag icke beslutat mig för att tala! Hur ofta hade jag icke tänkt öfver, att det skulle ske. Det behöfdes blott några ord, så var det sagdt, blott ett ögonblick, som jag grep i flykten, så kunde jag vara min ångest kvitt. Hända sedan, hvad hända ville! Men så ofta jag mötte Pierres vemodiga, strålande ögon, som tycktes smeka mig, när de glänste emot mina, då var det, som om orden stockade sig i min hals, och jag frös af rädsla, att jag skulle mista honom. Jag försökte att skrifva. Gång på gång satt jag och skref, ref sönder hvad jag skrifvit, och grät öfver min egen svaghet. En gång stod jag vid breflådan med ett bref i min hand. Men jag drog tillbaka handen igen och sprang hem. Det var, som om någon hade hviskat i mitt öra: »Nej och nej och nej». Och jag gaf mig ingen ro, förrän jag sett mitt bref brinna i kaminen.

Å, hur länge vankade jag icke denna natt omkring i hans atelier och tänkte på allt detta, medan jag såg, hur den lilla lampans matta sken lyste genom den öppna dörren som ett allseende öga ut i mörkret. Jag mindes vårt bröllop, hur jag gladdes, och hur jag led, hur jag darrade af ångest, att han skulle se min hemlighet på min kropp ... Å, jag kunde dö af blygsel, när jag hörde honom hviska mitt namn, när jag ... Å, jag kan icke tänka därpå. Ännu i denna stund vill jag blott gråta, gråta af ånger, öfver att jag varit så svag och så feg. Ty Pierre älskade mig allt för mycket. Han kunde ingenting se, intet. Om min kropp varit bemängd med gift, han skulle icke hafva märkt det. Så högt älskade han mig.

Som jag tänkte härpå, kom jag att stanna vid balkongdörren. Den vetter ut öfver en vy af Seinen, och jag mindes, hur ofta jag stått där vid Pierres sida. Jag förstod ej, hur denna tanke i detta ögonblick kunde falla lugnande öfver min själ, som en svalkande hand, hvilken lägges öfver en feberhet panna. Men det kom en känsla öfver mig, hur lycklig jag blifvit genom Pierre. Det föreföll mig, som om ingenting kunde rubba

denna lycka. Det var någonting inom mig, som sade, att allt endast berodde på mig själf. Jag tyckte mig höra det som en aflägsen hviskning, på hvilken jag ville tro, men icke kunde. Och som en stor välsignelse, hvilken jag aldrig kunde återgällda, föreföll det mig, att jag funnit en man, som lärt mig, hvad lifvet är värdt. Hvad var allt det andra? Hvad var det väl värdt? Och hvad hade det varit? Det var ingenting. Det hade fallit bort dag efter dag. Jag hade lefvat mig så lycklig, att det plånats ut ur mitt lif, nästan ur mitt minne. Jag kom att tänka på den dag, då Pierres och mitt första barn föddes. Jag mindes hur Pierre då satt vid min säng och lindrade mina plågor, bara genom att han satt där. Jag tyckte, att han burit mig genom lifvet, så att jag aldrig behöft känna dess tyngd. Hvart jag såg, upptäckte jag ingenting annat än Pierre och Pierre och Pierre. Jag *kunde* icke annat än glömma, jag *måste* glömma, hvad som ingenting varit, när jag nu tänkte på hvad som var. Inom mig steg något af samma förtviflans kraftkänsla, som ville jag kämpa om min lycka med lifvet för att få behålla den, våga allt för att icke mista Pierre.

Jag kände mig med ens så stark, som om ingenting kunde hända mig, och ljudlöst smög jag mig in i vårt rum och gick frysande till sängs, utan att han märkte mig.

Men när jag åter var i hans närhet, då svek mig styrkan. Jag måste hindra mig själf med våld, för att jag ej skulle kyssa honom vaken, ropa till honom, hvad jag förtegat så länge, kasta mig på knä och tigga honom, att han icke skulle förskjuta mig. Jag låg vaken, till dess att solen sken på de tunga gardinerna, och när den första strålen kom, var det, som om små osynliga väsen tassat öfver golfvet och försvunnit åt alla håll. Då ändtligen somnade jag och drömde, att jag satt i mitt föräldrahem. Det var julafton, och jag grät, öfver att jag ej hade pengar för att köpa syskonen presenter. Dessa tårar väckte mig med känslan af, att det var något sorgligt, som väntade en gammal kvinna.

IV.

Hur skulle jag ha kunnat vägra att mottaga Pierres anbud och skrifva bjudningen till Elsa och hennes barn? Hur skulle jag kunna förklara för honom, att det icke gjorde mig någon glädje att träffa denna väninna, som han visste, att jag höll innerligt af? Hur skulle allting hafva kunnat vara annorlunda, än hvad det var?

Jag gjorde hvad jag måste, därför att ingenting annat var mig möjligt, och jag gick omkring i en känsla, som var fatalistisk, att rundt om mig gick lifvet sin gilla gång, medan stilla och säkert mitt eget öde utvecklades till undergång och förintelse. Jag tyckte, att allting, som skedde, på något underligt sätt angick mig, hände för min skull, hade gemenskap med min person och mitt öde. Men när jag sändt af mitt bref, fick jag en fantastisk föreställning, att det kunde alls icke ske, något så förfärligt kunde icke inträffa, som att jag skulle gå dag efter dag, vecka efter vecka hos Pierre och mina barn, att jag skulle se min gosse bland dem, min gosse, som jag hade glömt, som jag tyckte, jag aldrig hade sett, aldrig känt. Jag trodde, att jag hade drömt, och att det aldrig, aldrig, skulle kunna ske. Elsa skulle förhindra det, hon skulle aldrig tillåta, att det skedde. Hon skulle veta, hvad hon lät mig lida, och skona mig – äfven fastän jag i mitt bref sagt henne, att det måste så vara, att Pierre ville det, att hon icke skulle bry sig om mig, och att jag skulle vara tapper och munter som en liten fågelhona, när hon värjer sitt eget bo. Jag gick och tänkte härpå i dagar, och det föll mig icke in, att en enda rad ifrån mig – som Pierre aldrig behöfde få läsa – skulle ha gjort hela saken om intet. Jag kom icke ihåg det, förrän en dag, när det var för sent och jag höll i min hand Elsas bref, som berättade, att de skulle komma.

Pierre och jag läste detta bref tillsammans. Det vill säga han hörde på, och jag öfversatte. Där stod icke ett ord, som jag ej kunde läsa för honom, alldeles så som det stod skrifvet. Det hade jag bedt Elsa om, därför att det plågade mig så mycket, när jag behöfde förtiga eller dölja det allra minsta för Pierre. Det stod i brefvet: »Du skulle se Erik nu. Han har blifvit så stor och duktig. Han är utom sig af glädje öfver att få komma till

Frankrike, och han hälsar dig redan, fastän han förstås ej kan komma ihåg, att han sett dig.» Hur många gånger hade jag förr läst upp dylika meddelanden! Hur många gånger hade jag ej gjort det, utan att Pierre hade märkt det ringaste! Jag hade i den grad lefvat mig in i den tanken, att denna sak var *min* hemlighet, att jag nästan trodde mig ha kommit öfver känslan af att det ens var ett bedrägeri, men nu kände jag plötsligt, hur färgen vek från mitt ansikte, och tårarna trängde sig fram i mina ögon. Jag satt där så rädd, att Pierre skulle märka något, att jag icke vågade se upp. Jag försökte läsa vidare. Men rösten svek mig, det blef svart för mina ögon, jag var viss, att nu var allt hopp ute, nu skulle upptäckten komma. Utan att jag kunde hindra det, skulle bekännelsen undslippa mina läppar, och sedan ... sedan ...

Men ingenting af allt detta hände. I stället reste sig Pierre upp och sade med en röst, som jag så väl kände igen – ett ömt tonfall, som kommer, när han känner riktigt djupt –: »Jag måtte vara bra egoistisk, som icke förr förstått, hur du måtte ha längtat efter att se någon från ditt eget land.»

Han såg en smula grubblande ut, när han sade detta, som om han nästan känt sig besviken i sin tro, att jag ingenting behöfde mer än honom, och han lämnade mig snart ensam. Om han då slagit mig, gifvit mig de gröfsta namn, skymfat mig – jag skulle icke hafva känt mig så olycklig som nu, när jag visste, att han gjorde sig förebråelser för min skull.

Det var en lång, lång månad, som gick, innan Elsa kom. Hon kom först i juni, och under denna månad lämnade vi Paris och flyttade till landet. Detta var eljes min lyckligaste tid under hela året. Vi plägade nämligen flytta ut, just när salongen var slut, och allt börjat återgå i sina vanliga gängor inom vår värld. Skandinaverna reste hem, det blef varmt i Paris, och efter allt stoj och all oro vände vi åter till vårt hem vid stranden af den lilla ån, som flyter genom ett landskap, mjukt, lugnt, förnämt och ljufligt på samma gång. Raka popplar växa vid horisonten, som tätnar af den blåa slöjan, hvilken jag alltid älskat på de franska slätterna, fruktträden blommade, rosor och vallmo stodo i sitt flor. Barnen fingo släppas lösa i trädgården, leka fria ute på ängar och fält, Pierre började måla, sittande ute under sin stora hvita parasoll, och själf gick jag emellan dem och gladde mig åt hvarje timme, som jag fick lefva.

Denna gång återfann jag intet af allt detta. Den lilla byggnaden hade ett kallt, besynnerligt utseende, som skrämde mig, och vinrankan, hvilken klängde omkring verandan, träden, som skuggade våra fönster, den lilla ån, som flöt mellan de låga stränderna, ja, till och med de gröna fälten, blommorna, de praktfulla rosorna – allt syntes mig hafva bytt färg, förändrats, blifvit trångt och smått. Det liksom samlade sig till ett enda intryck, som klämde mig om strupen, när den hastiga skymningen föll, det blef mörkt, och grodorna kväkte i kärret. Förr hade jag alltid älskat dessa milda sommarnätter, då luften var fylld af doft, och det blef så tyst, att man kunde höra sig själf andas. Nu fruktade jag dem som något hemskt, och hela dagarna kunde jag gå och tänka på hur förfärligt det var, att aftonen skulle komma med mörker.

Och så en kväll, när solen just höll på att gå ned, foro vi till den lilla stationen för att hämta våra gäster. Jag hade användt alla möjliga finter för att förmå Pierre att icke följa med. Men det hade icke lyckats mig. Glad, upprymd och strålande satt han bredvid mig i den rymliga vagnen, log och skämtade öfver min längtan, som gjorde honom svartsjuk. Han tog min hand och påstod att jag frös. Den måtte ha varit kall, fast jag icke visste det. Ty han släppte den, såg betänksam ut, rörde vid min kind och sade, att jag hade feber. Jag minns, att jag smålog, att jag svarade honom på allt hvad han sade, att jag till och med fann samtalsämnen själf. Men jag tyckte, att alltsammans försiggick, utan att jag själf var med. Det föreföll mig, som om jag drömde, och oupphörligt sjöng det för mina öron: »Nu vaknar du snart. Nu vaknar du. Nu måste du nödvändigt vakna.»

Vi kommo fram till stationen, och jag steg af, stödd på Pierres hand. Hela tiden var jag förvånad, helt simpelt och enkelt förvånad, öfver att ingenting märkvärdigt inträffade. Jag öfverfölls så häftigt af den känslan, att det hela egentligen var ytterligt löjligt, att jag nästan måste lägga band på mig för att icke skratta

högt. Då kom stationsinspektoren, liten och beskäftig, hälsade på oss och ställde sig med sin ämbetsmannamin och väntade på tåget, medan han då och då yttrade ett par intetsägande ord. Hvad ville han mig egentligen? Hvad ville alla människor mig? Jag tyckte, att jag velat göra perrongen tom på folk, om jag endast kunnat, och jag undrade öfver, att ingen såg hur hotfullt jag betraktade dem. »Nu kommer tåget,» sade Pierre. Hvarför skulle han också säga det? Tåget, ja tåget. Det kom som en jätteorm, ringlande fram öfver de platta skenorna. Om jag skulle kasta mig ned på banan, just som det svarta odjuret hväste förbi mig! Då vore allt slut, då skulle allt tystna inom mig med ett krossande ljud, som om man tystade en surrande flugsvärm, instängd i en glaskupa genom att slå sönder kupan. Jag tänkte på detta, eller det hvirflade genom min hjärna. Men jag visste på samma gång, att det var nonsens, och att jag aldrig skulle göra det. Leende, viftande, förtviflad öfver att se mina egna åtbörder, känna minspelet i mitt eget ansikte lika tydligt, som om jag sett mig i spegeln, stod jag och såg hur vagnarna gledo mig förbi – utan att jag kunde se mer än ett enda fönster, där jag upptäckte Elsas ansikte och bredvid hennes ett undrande, förläget gossansikte, som jag aldrig visste mig hafva sett.

Spänningen gaf icke vika, förrän jag kände Eriks lilla hand fatta min och såg ett par stora blåa ögon möta mina. Då böjde jag mig ned och tänkte kyssa honom. Men jag kunde det icke. Jag vände bort mina läppar och smekte honom endast sakta på kinden, släppte honom och kastande mina armar om Elsas hals, brast jag i en gråt, som jag ej kunde behärska.

När jag åter blef lugn, såg jag barnets stora, blåa ögon, som undrande betraktade mig.

V.

Mina egna barn ha bruna, blanka, lifliga ögon. Men Eriks äro drömmande, stora och blå. De påminna mig om allt, som jag lämnat, allt som varit. De draga mig till sig, och jag förstår icke, hvarför jag alltid tycker, att de se ut, som om de gömde en sorg, hvilken icke är barnets, utan den brådmogne ynglingens.

Det är min inbillning som regerar mig. Han anar ju ingenting, han kan icke ens ana något. Och dock kan jag ej blifva denna tanke kvitt, hvilken följer mig som ett samvetsagg.

Hur ofta satt jag icke under denna sommar och såg på mina fyra barn, som lekte på trädgårdsgången utanför verandan. Erik är den äldste och mest förståndige. Jag ser ännu, hur han följer mina båda flickor, medan lille Pierre, som är den minsta, tultar efter och inte får vara med. Erik går där som en kavaljer, han visar sig uppmärksam, han plockar blommor åt sina kamrater, han låter dem åka i sin vagn, och de små försöka tala med hvarandra. Jag sitter och ser på dem och tänker på den dag, då de blifvit vuxna. Nej, nej! Jag vill inte tänka vidare på min roman. Jag vill inte. Men jag kan dock ej hjälpa, att tankarna gå, och denna onaturliga okunnighet, som döljer deras blodsband, pressar samman mitt hjärta. Jag tycker, att jag kan förstå, hur det skulle vara att hafva begått ett brott, se brottets följder och vara tvungen att tiga för att själf undgå straffet.

Det är naturligtvis därför att jag knappast sett Erik, aldrig lagt honom till mitt bröst, icke sett honom växa upp, icke hört hans första, stammande ord, som jag så sällan tänkt mig honom som mitt barn. Men icke ens nu när jag ser honom, är det mig möjligt. För Pierres skull kan jag det icke. Jag tar Eriks hand och följer honom ned till stranden. Där står en båt. Han är tolf år, och han berättar mig med stolthet, att han kan ro. Vi stiga i båten, och han ror mig ut på den lilla ån, där stränderna äro så låga och vassen så hög, att när vi kommit några årtag bort, kan ingen se oss från stränderna. Så ro vi vidare under tystnad, ensamma, omgifna af den höga grönskan, vattnet och den klarblåa himmelen. Till sist stanna vi för att hvila, och Erik börjar att prata. Jag hör, att han talar om allt, som faller honom in, om skolan, om kamraterna, om somrarna, hvilka han plägat tillbringa ute i skärgården. Han berättar om allt detta så frimodigt och lätt, som om han talade till

sin egen mor. Med hjärtat fylldt af en underlig känsla, som jag aldrig kan beskrifva, sitter jag och betraktar honom. Han har ett drag öfver ögonen, som liknar mig själf, och jag ler mot honom.

»Tycker du om mig en smula?» säger jag.

»Ja visst,» svarar gossen förvånad. »Mycket!»

Jag känner, att jag rodnar, som om jag sagt något opassande, och i det jag böjer mig fram, tar jag hans solbrända hand, hvilken redan börjat få en viss manlig form, och kysser den. Han ser ännu mera förvånad ut, och emedan jag ej längre vet, hvad jag skall säga honom, uppmanar jag honom att ro hem.

Han gör det, men hela tiden ser han tankfull och undrande ut. Han pratar inte längre. När vi lägga intill den lilla gråa bryggan, stiger han ur, håller båten, medan jag går i land, och sedan han gjort fast den, kommer han efter mig på sandgången och tager, utan att säga ett ord, min hand. Han höll den fast i sin, som om han velat visa mig en stor vänlighet, och jag tyckte hela tiden, att han talade till mig vänliga och tröstande ord. Naturligtvis förstod han ingenting af allt, som fyllde mina tankar. Men jag kunde inte låta bli att tro, att han på sitt vis åtminstone anade, att det fanns en särskild orsak, som gjorde, att jag höll mycket af honom, och för första gången i mitt lif kände jag det som en saknad, att jag ingenting lidit, ingenting offrat för hans skull.

VI.

När vi kommo fram till verandan, stod Pierre och betraktade oss. Han väntade på frukosten, och när han fick se oss, nickade han emot oss och log.

»Det var en vacker tafla,» sade han och plirade med ögonen, som han gör, när han betraktar ett motiv.

Instinktmässigt släppte jag gossens hand och vände mig om som för att ordna min klädning.

»Nej nej,» ropade Pierre. »Stå stilla, som du stod. Det var alldeles ypperligt.»

Han tvang mig att åter taga Erik vid handen, och han lät oss stanna på gången i samma ställning som då vi kommo. Solen silade ned genom de gamla trädens blad och jag tyckte mig kunna se, hur den strödde oss med solfläckar, lyste bakom oss, som om vi aftecknat oss mot en guldgrund. Jag såg, att gossen smålog af både nöje och förlägenhet och jag hörde som genom ett töcken Pierres röst:

»Moderslycka! Det är något, jag har tänkt på. Det vill jag måla.»

Jag vet ej, hvad som föll mig in i detta ögonblick. Men jag kunde ej stå stilla längre. Jag släppte Eriks hand och sprang fram till Pierre. Jag pratade och jag log, berättade om vår färd, tog det första bästa absurda skämt jag kunde finna, sade, att han borde vara svartsjuk på Erik, som nästan gjorde kur för hans hustru. Hvarje ord, jag själf sade, skar som knifvar genom mitt hjärta, och jag talade med flit franskan så fort, att åtminstone gossen ej skulle förstå mina ord. Pierre gick in på skämtet, han kallade Erik en skälm och ropade ut Elsa, för att hon skulle få höra, hvad jag sade.

Därefter ville han tvinga oss att ännu en gång intaga vår plats på sandgången. Men jag tog honom under armen, vände honom helt om, sade, att vi skulle äta frukost, och att det var fult af en man att exponera sin hustru. Så gingo vi in alla fyra, och efter oss kommo Pierres och mina barn, rödkindade och glada, frågande hvar mamma hade varit hela morgonen.

VII.

Jag kämpar en daglig kamp för att hålla lif i mig själf, och jag känner mig, som om jag varit otrogen emot Pierre för hvarje gång jag talar med gossen, i synnerhet när jag ett par timmar varit ensam med honom. Hela mitt jag är som slitet i tu, och jag måste arbeta med mig själf för att icke se Erik för mycket. Det är icke min känsla för gossen, som är så stark, att den blir mig öfvermäktig. Det är det förfärliga, att *han är här*, att jag icke kan blifva de tankar kvitt, som äro fästa vid honom. Det är dessa tankar, som resa sig mellan Pierre och mig. Ännu har knappast en vecka gått, och redan tycker jag, att jag varit borta från honom ett år.

Det är ej heller mina plikter som värdinna, det är icke de timmar, då Pierre och jag äro åtskilda, hvilka jag fruktar mest. Då känner jag mig nästan lätt om hjärtat. Då kan jag till och med vara glad, prata, skratta och ej blott synas lycklig, utan själf tro, att jag är det. Det kan nog komma öfver mig en längtan att söka upp Pierre vid hans arbete, som jag alltid plägat göra under de somrar, som gått, gå till honom, sätta mig tyst vid hans sida, se på, hur han arbetar, och vara lycklig af att veta mig vara i hans närhet. Jag kunde ju också göra detta så ofta jag själf ville. Ingen skulle hindra mig, Elsa skulle visst icke känna sig sårad, om jag ibland lämnade henne ensam. Men jag kan icke förmå mig därtill. Jag går här dag ut och dag in och längtar efter Pierre, som om han vore långt borta ifrån mig, och jag nästan kunde frukta att jag aldrig skulle få se honom igen. Men det är just det förfärliga, att aldrig känner jag mig så hemsk till mods, som när han träder in genom dörren, eller när jag blott på afstånd hör hans stämma eller ljudet af hans steg. Jag springer emot honom, som jag brukade göra förr, jag går ensam med honom, och jag hviskar till honom ord hvilka ingen mera än han skall kunna höra. Men allt hvad jag gör eller säger, som rör honom, till och med mina egna blickar, uttrycket i mitt ansikte – alltsammans smärtar mig, som gömde jag en ond afsikt bakom den minsta handling eller det oskyldigaste ord. Jag gör det ju också. Jag vet ju, att allt hvad jag företager mig eller säger, är endast till, för att han intet skall ana. Därför undviker jag honom, när jag kan, och när jag inte längre kan det eller tror mig kunna det, då uppsöker jag honom, blott för att han icke skall draga misstankar.

Elsa tog mig om lifvet här om dagen och sade till mig:

»Du är märkvärdig, Gerda.»

»Jag?» svarade jag och försökte le. Jag kände, att det endast till hälften lyckades mig.

»Du går här med oss dag ut och dag in,» fortfor hon. »Du är den muntraste af oss alla. Du skämtar, du skrattar, du har tusen påhitt. Jag förstår dig inte. Du måste ju lida förfärligt.»

»Du misstar dig,» svarade jag. »Jag lider icke.»

Hon skakade på hufvudet.

»Jag kan icke tro dig,» sade hon. »Jag minns ju dina bref ... Kan du ej längre tala öppet med mig?»

Jag blef allvarsam, och jag svarade henne vänligt och varmt, som om jag biktat för henne hela mitt lif:

»Tror du ej, jag skulle kunna tala öppet med dig, om jag hade något att säga. Men det finns ingenting. Jag har lefvat mig in i det lif, jag för, så starkt, att det finns intet, som kan rubba min lycka. Du menar, att jag skulle lida af, att Erik är här. Vet du, jag kan ej ens få i min tanke, att han är något annat än din gosse, din och endast din. Jag ser honom hälsa god morgon och säga god natt lika lugnt, som om han verkligen vore din och – ingen annans. Han är det också – för mig som för alla andra. Jag kan icke förklara det för dig, lika litet som jag kan förklara det för mig själf. Ty jag förstår det icke. Men jag tror, det kommer af, att jag håller så gränslöst af Pierre, han är för mig allt på jorden, han har gifvit mig allt, han har gjort mig så innerligt

lycklig, att jag för hans skull kan glömma. Så är det.»

När jag sade de sista orden, fick jag tårarna i ögonen, därför att jag tänkte på Pierre.

»Det är underligt,» sade Elsa.

Och jag såg, att hon trodde mig.

Jag var också nöjd, att hon gjorde det, och jag kände den lilla rysning, man erfar, när man upptäcker sin egen styrka i en lögn. Ty icke för allt i världen ville jag anförtro henne, hvad jag måste förtiga för Pierre. Icke för något pris skulle en annan med mig kunna få dela det lidande, som jag ville och måste bära ensam. Jag tyckte, att jag minskade min skuld till Pierre, genom att jag kunde säga för mig själf: *en* gång har jag förrådt dig till andra, en enda gång. Men aldrig skall det ske mera. Nej, ensam vill jag bära, hvad som är mitt, och ingen skall äga rätt att få se in i ett lidande, som jag icke kan dela med dig.

VIII.

Jag har kommit långt i att ljuga. Jag har kommit så långt däri, att det skrämmer mig själf. Förr skulle den minsta osanning hafva gjort mig orolig och illa till mods. Men under de veckor, som gått, har lögnen blifvit min naturliga lifsluft, den är min enda bundsförvant, utom min kärlek, och den halkar öfver mina läppar med ett mästerskap, som gör mig outtömlig på uppfinningar. Det är icke nog med att den halkar öfver mina läppar. Den har tagit säte i mitt ansiktes uttryck, mina ögons språk, tonfallet i min röst; jag har drifvit upp min färdighet så långt, att den blifvit mig vana och natur, jag kan icke undvara den, och på samma gång längtar jag som till en befrielse efter den dag, då jag skall känna detta olidliga tvång försvinna.

Jag kan icke föreställa mig, att denna dag skall komma. Jag kan icke tänka mig, att jag någonsin mera skall kunna bli så lycklig. Hvarje morgon när jag vaknar och möter Pierres blick, när han säger mig god morgon, känner jag det, som om en brännande rodnad skulle betäcka mig från hufvud till fot. Jag sluter min blick för hans och låtsar mig vara sömnig. Med slutna ögon ligger jag stilla, till dess att han är klädd. Jag lyssnar till hvarje ljud, utom mig af fruktan, att han skall börja tala till mig och tvinga mig att svara. Innan jag hinner hämta mig, få vara ensam en stund med mina tankar, å nyo ordna masken, som täcker mitt ansikte och allt, som fordom var mitt, fruktar jag, att jag skall röja mig. Det har ju nu gått en lång tid, vi äro midt inne i sommaren, dagarna bli kortare, och drufvorna i vingårdarna ha börjat att mjukna. Jag borde ha haft god tid att vänja mig. Men det har icke lyckats. Med slutna ögon ligger jag stilla i min bädd, och när jag ej hör, att Pierre rör sig, kommer den inbillningen öfver mig, att han stannat framför min bädd och betraktar mig. Jag vågar då ej öppna mina ögon för att se efter, om denna inbillning är en villa eller ej, jag tycker, att mina lemmar blifva kalla, och att jag domnar bort ifrån lifvet. Medan jag ligger där, tror jag hela tiden, att Pierre betraktar mig, till sist tycker jag, att hans blick blir frågande, misstänksam, ond. Han *anar*. Han böjer sig ned öfver mig, lägger sin hand på min axel, säger med den kyliga röst, som jag vet mig hafva hört, när vreden jäser inom honom, att jag skall vakna. Han tvingar mig att slå upp ögonen. Och då ser jag, att han vet allt. Utan att jag kan ana huru, begriper han det alltsammans. Han lyfter sin hand, och jag känner slagen som hämnande rättvisa falla öfver min kropp. De vålla mig ingen fysisk smärta, de träffa liksom icke min kropp, men jag känner dem falla, och jag vet, att det är Pierres hand som slår. Hela lifvet brister omkring mig, och med alla mina sinnen i den yttersta spänning lyssnar jag i min fantasi, om jag ej skall kunna höra den första knäppningen i låset, när hans hand fattar om dörrvredet för att vrida det upp och gå ut.

Då hör jag i stället plötsligt hans röst, som frågar mig, om jag ej tänker vakna. »Jag är så sömnig i dag, låt mig morna mig litet,» svarar jag, och på samma gång undrar jag öfver, hur det är mig möjligt att gifva min

röst denna naturligt jämrande ton, hvilken låter på en gång skämtsam och sömndrucken. Jag känner som ett styng inom mig, när jag hör, huru väl jag bedrager honom. Ty han skrattar, i det han går. »Sjusofverska,» säger han, i det han stänger dörren efter sig.

Men i samma ögonblick jag hör dörren stängas i lås, äro mina ögon öppna, och stirrande omkring mig, reser jag mig upp i bädden. Tyst, ljudlöst och lyssnande efter hvarje ljud, smyger jag mig fram till dörren, lägger sakta på haken, och när jag vet, att ingen kan komma in, sjunker jag i blotta linnet ihop på chäslongen, döljer ansiktet i mina händer, och hela min kropp skakar, som hade jag frossa.

Å, hade jag endast ett ensamt sofrum där jag kunde stänga mig inne, när kvällen kom, veta, att intet öga kunde se, intet öra höra mig. Dag och natt skall jag kämpa denna förfärliga kamp, för att icke förråda mina tankar. Dag och natt skall jag vara på vakt mot mig själf. Icke en timmes ensamhet, icke en natts ro. När jag sluter mina ögon till sömn, rycker jag till vid tanken, att jag skall komma att yppa min hemlighet under sömnen, att jag sofvande skall tala ord, hvilka göra hela min kamp, allt hvad jag lidit, om intet. Jag ligger vaken och kämpar mot sömnen, som vill smyga sig öfver mina ögonlock, och jag kan icke blifva denna ångest kvitt. På samma gång vill jag sofva, ty jag behöfver sömn för att icke mina nerver skola svika mig under dagens lopp. Men ångesten släpper mig hvarken sofvande eller vaken, och hvarje morgon är min första tanke: »Hvad har jag sagt, medan jag sof? Har jag talat? Har Pierre hört det? Och hvad tänker han om mig?»

En natt väckte Pierre mig, och när jag vaknade, kände jag, att jag gråtit i sömnen. Pierre var ängslig, trodde jag var sjuk, och öfverhopade mig med ömhetsbetygelser.

»Hvarför grät du?» sade han.

»Jag vet inte,» svarade jag.

Jag låg stilla, och jag vet, att jag spelade rollen af en människa, som icke kan hämta sig efter den förskräckelse, hvilken kommer vid det häftiga uppvaknandet efter en ond dröm. Jag höll till och med min ena arm öfver mina ögon som om jag behöft samla mina tankar.

»Har du drömt?» sade Pierre åter.

Och jag svarade:

»Jag minns icke.»

Jag hade drömt, att Erik var död, och min gråt var ett utbrott af lättnad, en fasansfullt blandad känsla af på en gång sorg och befrielse.

Då sade Pierre till mig:

»Du ropade Eriks namn, när jag väckte dig.»

Jag visste, att jag hade gjort det. Jag tyckte, att jag hört det själf, jag hade legat stilla och knappt vågat andas, emedan jag ju ej *kunde* fråga Pierre, om han hört det. Nu sade han det själf lugnt, liksom för att leda mina tankar på rätt spår. Han hade alltså åter ingenting förstått. Det föll som en sten från mitt bröst, och i det jag slog mina armar om hans hals, hviskade jag:

»Pierre, Pierre! Jag blef så rädd.»

Men äfven när jag sade detta, kände jag, att jag bedrog honom. Min kraft var som uttömd, och jag förstod knappast hvad han menade, när jag hörde honom säga:

»Sof nu barn! Jag skall ligga vaken, till dess jag ser, att du somnat.»

Jag slöt ögonen, emedan jag ej kunde uthärda hans blick. Jag drog långa, djupa andedrag för att öfvertyga Pierre, att jag sof. Och jag gjorde det för att slippa veta, att hans ögon betraktade mig.

När jag sedan hörde, att han somnat, slog jag å nyo upp mina och försökte tänka på, hvad som skett. Jag var så svag, att jag tackade Gud, därför att han beskyddat mig från en öfverhängande fara. Men på samma gång kände jag, att denna bön var en hädelse. Och tills morgonen grydde, låg jag vaken, tänkande på, hvad ondt hädelsen skulle draga öfver mitt hufvud.

IX.

Hvarje morgon, när jag tror mig ensam, går jag fram till mitt skrifbord, tager fram min almanacka och stryker med en blyertspenna ett streck öfver den dag som gått. Det käns för hvarje gång, som om jag med detsamma droge ett andedrag af lättnad, och på samma gång stirrar jag med förtviflan framåt och grubblar öfver de många namnen och siffrorna, som efter hvarandra fylla sida efter sida, och hvilka ännu stå orörda, som om de hotade mig med det okända öde, de gömma i sitt sköte. Hur ofta har jag icke suttit så under de somrar som gått. Då strök jag också Öfver den dag som gått, och med vemod såg jag, hur allt färre och färre dagar voro kvar, innan den dag skulle komma, då jag fick stänga dörren till vårt tysta sommarhem, återvända till den stora staden och icke längre vara ensam med barnen och Pierre. Nu darrar jag af längtan, att de gråa strecken skola blifva så många som möjligt. Jag känner feber i blodet, och jag blir oroligare för hvarje dag som går. Det är, som om hvarje morgon jag vaknar upp tanken: »ännu har ingenting händt,» ökade den fasa, som de följande dagarna gömma, och jag glömmer aldrig att räkna de dagar, hvilka jag ännu icke har sett.

Jag sitter och betraktar bladen i min almanacka, och jag tycker, att de små tryckta typerna på dessa hvita sidor i osynliga tecken gömma de viktigaste oskrifna sidorna i min lefnads bok. Jag tycker, att om jag blott vågade fråga dem, skulle de kunna svara mig, säga mig, hvad som skall ske, och jag brinner af begär att kunna slita dessa blad bort, utplåna dem ur mitt lif. Jag tycker, att ingen lycka skulle vara större, än om jag kunde slumra in och icke vakna, förrän en mild hand åter hölle denna bok för mina ögon och visade mig, att öfverallt där sidorna nu äro blanka funnes endast korta, gråa streck, som berättade, att allt vore förbi.

Som jag sitter där, känner jag, att Pierre står bakom mig. Jag har icke hört hans steg, men jag vet, att han står där, och jag vänder mig icke om, när jag känner hans hand hvila på min skuldra. Han lutar sig fram och ser ned i boken, som jag håller öppen.

»Hvad gör du?» säger han. »Sitter du och drömmer?»

Jag blir så förskräckt, att han skall fråga vidare, att jag ej hinner att tänka. Jag lutar mitt hufvud emot hans arm och säger:

»Jag sitter och ser efter, hur länge det kan dröja, innan jag åter får vara ensam med dig.»

Men i samma ögonblick slår det mig, att jag sagt för mycket. Jag känner, hur jag bleknar vid mina egna ord, och ett ögonblick skymmer det för mina ögon. I detsamma ser jag upp och möter Pierres blick. Jag vill se hvad han tänker, se, om han genomskådat mig. Till hvad pris som helst måste jag veta, om han förstått den dolda meningen i mina ord.

Då möter jag hans blick och ser, att den är öm, djup och fuktig. Det ligger en lycklig glans öfver hela hans ansikte, och han småler emot mig.

»Håller du så mycket af mig?» säger han.

Vid dessa ord känner jag en brännhet rodnad af blygsel täcka mina kinder och min hals, och jag sänker min blick inför denna öppna ömhet, som är min lycka och min plåga. Han höljer mitt ansikte med kyssar, bekänner att han varit svartsjuk, att han också önskar de främmande lång väg, säger mig, att jag gjort honom lycklig med mina ord, och att han nu blygs öfver sin småsinthet och sin egoism. Jag mottager allt, jag återgäldar hans smekningar, jag känner mig lyftad öfver allt, som synes mig outhärdligt och mörkt, och på samma gång breder sig öfver hela min kropp en känsla af kyla, hvilken drager ihop sig i hjärtat som vid stygnet af ett kallt, hvasst järn.

X.

Pierre måste dock ana något. Han misstänker mig. Jag kan se det på hans sätt emot mig, på hans min, på hela hans väsen. Jag känner det, när han smeker mig, ser det, när mina ögon möta hans, märker det på hvarje drag i hans ansikte, när jag betraktar honom, och han tror sig ensam.

I synnerhet kan jag se det därpå, att han ej längre arbetar som förr. Han går och grubblar. Jag kan se det på honom, när vi varit skilda åt ett par timmar, och han tillfälligtvis kommer in. Han kastar en blick på mig, som han tror, att jag icke märker. Hans blick hvilar på mitt ansikte, som om han hoppades, att det skulle säga honom något af det, som mina ord förtiga. Så sitter han en stund, samtalande om likgiltiga saker. Därefter går han igen, och jag tycker mig känna, hur hans tvifvel växer. Jag tror ej, att han misstänker något direkt. Men han känner, att det finns något, som han ej vet, hvad det är, att något honom ovetande passerar, som rör honom själf. Han kan ej förklara det. Han söker öfvertyga sig själf, att det är en inbillning. Men det kommer åter, det växer inom honom, en dag kan han icke behärska sig längre. Och då skall han säga mig det.

Jag vet detta, så säkert, att hela min energi spännes af denna tanke, blir vaken och lefvande. Jag glömmer nästan att tänka på mig själf. I stället kretsa mina tankar om Pierre, och jag vill finna ett medel att åter få hans blick ljus och hans tankar lugna. Jag är fylld med en fruktan, hvilken är af helt annat slag än den föregående. Jag fruktar nu att lämna honom ensam, jag ville städse hafva honom i min närhet, och jag skulle vilja tala till honom, om jag ej fruktade att blott göra det onda värre. Vi träffas ju aldrig ensamma förrän om aftnarna, och då säger Pierre ingenting. Han är vänlig, men hans vänlighet har något liflöst öfver sig, som om någonting inom honom slocknat, och när han försöker vara munter, märker jag att han egentligen söker öfverdöfva den stämma, som icke vill tystna, och som hela tiden plågar honom själf.

Jag blef viss på min sak i går, när Elsa och jag sutto bakom soltältet på verandan, och Pierre kom hem från sitt arbete. Han gick uppför gången, och när han fick se byggningen, stannade han och betraktade den. Jag satt hela tiden och berättade för Elsa om något, som hade passerat i våras i Paris, och jag fortsatte med min berättelse, när Pierre kom, för att han ingenting skulle märka. Men genom ett litet hål, som barnen rifvit på tältduken, kunde jag se Pierre. Han stod först stilla, som om han betänkt sig, vände två gånger om för att gå upp till byggningen, men slutligen vek han in i en liten berså, från hvilken man kunde se rätt upp till byggningens fönster. Där satt han en stund och stirrade upp mot vårt hem, och jag skall aldrig glömma det uttryck, jag såg i hans ansikte. Det var hopplöst och undrande, nästan bedjande som ett barns och dock bittert som en mans, hvilken känner sig sviken. Utan att han visste det, berättade han mig då, att han gick ensam och stred med sig själf likasom jag, fastän på annat sätt. Och jag förstod med ens, att när han frågat mig, hvad jag tänkte på den morgon, då jag räknade dagarna i min almanacka, hade han icke trott på mitt svar. Eller han hade trott på det först. När han talade om hvad han kallade sin egoism och sitt småsinne, lättade han sitt hjärta för alla de känslor, hvilka han burit på, kanske lika länge som jag burit på mina. Men

efteråt har tviflet kommit tillbaka, han har vägt mitt svar på misstrons våg, han har ej varit nöjd med resultatet, och nu tänker han därpå, tänker på alltsammans – tänker, tänker och kan icke blifva sina tankar kvitt.

Jag satt länge och såg på Pierre. Min tunga talade om Vernissagedagen och feststämningen i Champs Elysées. Men i mina tankar betraktade jag allt, som varit, i en ny dager, och som i en hallucination tyckte jag mig se, att allt icke var, som jag trott. Ingenting hade varit, som jag trott. Utan att jag kunnat se dem, utan att jag kunnat ana något, hade alla de osynliga krafter, som arbeta i de lönligaste djupen af människors själar, utfört sitt långsamma förstörelseverk, hade gnagt på bandet mellan Pierre och mig, gjort trasigt hvad som var helt, fläckat det som var rent, söndrat det som växt samman. Jag såg detta ansikte med dess bleka hy och brinnande ögon, de långa, smala händerna, lutningen på hufvudet – jag såg det alltsammans, som om det kommit mig närmare, och förklarat mig allt. Det var, som om allting gled undan för mig, och jag minns blott, att jag undrade öfver, hur det var mig möjligt att plötsligt kunna se så klart, utan att ens försöka att motsäga mig själf, utan en tanke på att skjuta verkligheten ifrån mig. Det var, som om jag suttit där frisk och sund och utan att blinka mottagit underrättelsen att jag skulle dö. Jag tyckte i denna stund, att allting brast, och jag fattar ej, att jag, när Pierre ändtligen kom upp till oss, kunde besvara hans hälsning utan att darra på rösten.

XI.

Hvarför skulle detta hända just nu? Hvarför skulle jag just nu behöfva se så klart, då jag ingenting sett förr? Dagarna hade ju gått. Den timme, som skall skilja mig från min ångest, nalkas allt mera. Det är blott några få dagar kvar, några få fattiga dagar. Hvarför skulle det hända just nu?

Jag är så full af dessa tankar, att allt hvad som förut sysselsatt mig, plågar mig så djupt, att jag tycker ingenting mera skall kunna hända mig i detta lif, det har nu vikit undan, blifvit till ingenting mot den allt uppslukande känslan, att Pierre vet min hemlighet, anar den eller förstår den. Allt annat blir mig så likgiltigt och så smått. Det glider undan, som om det ej kunde träffa mig längre, och jag går blott och grubblar på, hvad jag, när den förfärliga stunden kommer, skall kunna säga åt Pierre. Allt annat skulle jag kunna fördraga, jag vet det nu, allt, blott icke att se honom domna bort i detta förfärliga grubbel, som behärskar hans själ. Men jag vågar ju icke tala. Jag kan icke bryta min tystnad. Jag kan blott vänta och räkna de dagar som gå, och dem, som äro kvar.

Då kommer Pierre en afton när vi äro ensamma och lägger sin arm om min skuldra. Jag känner, att han har något på hjärtat, som han vill säga mig, och när jag ser upp, äro hans ögon fulla af tårar. Jag vet nu, att det skall komma, och jag väntar på hans ord, medan jag böjer mitt hufvud mot hans arm och håller tillbaka den gråt, som pressar samman mitt hjärta.

»Jag har så svårt att säga dig det,» börjar Pierre. Hans röst darrar, och jag håller andan, eller jag kan ej andas. Allting synes mig så stilla inom mig, och jag hör blott Pierres röst, som synes mig skälfva af undertryckt lidelse.

»Jag har gjort förluster på sista tiden,» fortsätter han. »Jag visste det redan i början på sommaren. En bankir, som var min vän, har rymt ... Det blir oss tyvärr nödvändigt att för en tid alldeles förändra vårt lefnadssätt ... Men jag kan arbeta och jag hoppas ...»

Resten hörde jag icke. Ty spänningen hade varit för stark, jag svimmade, och när jag åter kom till mig själf, låg jag på soffan, medan Pierre stod lutad öfver mig och baddade mina tinningar.

XII.

Det var ingenting annat, som hade gjort honom grubblande. Jag kan icke förstå att det verkligen är sant. Det var ingenting annat än en penningfråga, som gjort, att han hela denna sommar icke varit sig lik. Grubblande öfver att behöfva göra mig sorg, har han slutit sig inom sig själf med sina tankar. Fyllda af hvar sina bekymmer, hafva vi gått om hvarandra, ingenting sett och ingenting förstått. Det går rundt i mitt hufvud, när jag försöker tänka därpå. Det svider i mitt hjärta. Jag kan icke ens tänka. Jag vet blott detta enda, att jag tagit fel, att Pierre ingenting sett, ingenting anat, att min hemlighet är väl bevarad.

När jag vaknade ur min svimning, tänkte jag på detta. Det fyllde mig först med jubel, så att jag kunnat skrika af glädje. Därefter kände jag mig pinad af en oerhörd blygsel. Hvad skulle Pierre tro om mig? Hvad skulle han tänka? Skulle han tro om mig, att jag för hans skull ingenting kunde bära, ingenting kunde försaka? Jag hade ju svimmat, när han berättade mig, att han förlorat penningar. Å, om han visste, om han bara visste! Känslorna stormade igenom min själ, så att jag tyckte, jag ville kväfvas. Jag tänkte blott på ett, frågade inte efter mer än en sak i hela världen: att jag älskade Pierre öfver allting, och att jag till hvad pris som helst måste säga honom det. Jag föll på knä framför honom, jag grät och jag skrattade om hvartannat. Jag bar mig åt, som om jag varit tokig.

»Jag förstår dig inte,» sade Pierre.

»Nej nej,» sade jag. »Du kan inte heller förstå mig. Du har gått hela sommaren och varit så underlig. Jag har ingenting vetat, ingenting kunnat ana. Det var, som om jag icke kunnat fråga dig ens. Jag trodde – å Pierre – jag trodde, att du icke höll af mig längre, att du tröttnat på mig, att jag blifvit dig likgiltig. Å, Pierre! Jag har varit så olycklig, att jag många gånger trodde, att jag skulle dö. Men nu är jag bara lycklig, lycklig, lycklig!»

Jag vet ej, hur jag kunde säga detta. Jag vet blott, att det kom öfver mig som en ingifvelse. När jag sade det, tyckte jag, att allt hvad jag sade, skett just så, som jag sade det. Jag vet knappast efteråt, om hvad jag sade, var sanning eller lögn. Men om det var lögn, så har jag aldrig så helt lagt in hela min själ i något af allt hvad jag talat, tänkt eller gjort, som var sanning.

XIII.

Dagen är inne, när Elsa och Erik skola resa, och för första gången känner jag med en öfverraskning, hvilken har hela karakteren af fruktan, att jag kan komma att sakna Erik, min gosse. Jag, som glömt honom under hela denna sommar, liksom jag glömt honom under hela det lif, som skilt honom från mig och mig från honom, jag, som icke tänkt på annat än Pierre, lefvat för Pierre, vaken och sofvande drömt om Pierre – jag känner nu, att jag skall sakna Erik. Eller jag känner det icke, som man klart och tydligt förnimmer någonting. Tanken ilar endast igenom själen, liksom född af en obeskriflig förtviflan, hvilken jag vill glömma, och som i nästa minut också verkligen försvinner.

Allt hvad som sker i dag, synes mig nämligen overkligt. Så var det ju också den dag, på hvilken Elsa och Erik kommo. Äfven då syntes mig allt, hvilket omgaf mig, som om det icke funnits till. Det är så lika nu och dock så olika. Ty i mitt hjärta bäfvar den känslan, att det kan icke vara möjligt, det kan icke tänkas, en sådan lycka kan icke hända mig. Hela denna sommars ångest och tyngd kan icke vara borta i ett nu. Den kan icke. Jag kan icke tänka mig det. Det är omöjligt. Jag fullkomligt kämpar med mig själf, så att icke en känsla af lycka, hvilken jag icke kan motstå, skall blifva mig öfvermäktig. Jag måste vara på min vakt in i det sista.

Jag får ju icke visa, hvad jag känner.

Stilla och mildt stiger inom mig en känsla af tacksamhet, hvilken jag måste gifva ett uttryck. Jag går omkring i trädgården, samlar de vackraste blommor jag kan finna, ordnar dem på långa stänglar till en melodi af färger, hvilken synes mig tolka allt, hvad som fyller mitt bröst. Jag ger dem till Elsa, faller henne om halsen och hviskar ur djupet af mitt hjärta ett tack för allt hvad hon gjort mig. Hon är rörd som jag, och på hennes blick ser jag, att hon förstått, mera än hvad jag velat. Nu gör det mig ingenting, nu glider det bort. Nu må hon veta och förstå, det gör mig alldeles detsamma. Jag går ut och söker barnen. De stå nedanför verandan, tysta och allvarsamma. Erik och Suzanne – min äldsta flicka – tala som två fullväxta människor med hvarandra. De lofva att skrifva bref till hvarandra under vintern, och de taga hvarandra i hand för att bekräfta löftet. Erik har lärt sig en del under sommaren, han reder sig inte illa med franskan. Jag känner mig stolt på hans vägnar. Och jag tar barnen med mig ned i trädgården, plockar ned frukter åt dem, och därpå sätta vi oss nere vid stranden för att äta upp dem och prata. Det blir ett litet rätt besynnerligt samtal om ditt och datt. Men vi äro alla en smula högtidliga, barnen lika väl som jag, och jag ber dem att inte glömma hvarandra, utan vara vänner och goda kamrater genom lifvet. Hela tiden känner jag mig tacksam mot någon, tacksam öfver min lycka, och jag måste visa det mot alla, som komma i min väg.

Pierre kommer fram till oss, sitter hos oss en stund och deltar i samtalet. Så följas vi åt uppför sandgången och fram mot verandan. Pierre går först och leder Erik vid handen. På ett besynnerligt sätt känner jag, som om hans vänlighet mot gossen gjorde mig godt, och när vi komma in, griper jag i smyg hans hand och kysser den hastigt. Han ser på mig till svar, men jag ler mot honom utan tvekan eller ängslan, frimodigt och öppet. Med en ilning af fröjd kommer jag ihåg, att vi drabbats af en olycka, som jag får hjälpa Pierre att bära. Jag känner, att han fattat min ömhetsbetygelse som ett tack för hela sommaren, och jag letar inom mig själf liksom för att finna den ömma punkt, hvilken förut värkt vid minsta beröring. Men jag finner den icke. Jag känner ingenting, och utan att ens söka en förklaring, låter jag mig gripas af stundens stämning och ser blott som i en dröm, huru allting omkring mig börjar att förändras.

Jag kan ännu se oss alla, huru vi för sista gången sitta omkring bordet vid denna korta afskedsmåltid, hvilken skall skilja oss för alltid. Det synes mig nämligen, att det är för alltid. Framtiden har försvunnit för det *nu*, som tagit mig fången. Jag ser Pierre lyfta sitt glas, och jag slår i vin åt barnen. Allas hufvuden lutas framåt, jag ser tårar i de andras ögon, Suzanne ser tankfull och allvarlig ut, och hon klingar med Erik, som försöker hålla sig tapper. Så sitta vi åter i den stora öppna vagnen, barnen få icke rum, utan måste stanna hemma – Pierre och jag skola följa våra gäster till stationen.

Jag kan icke förstå, att det blott är två månader som gått. Två månader! Jag förstår ej, att jag icke blifvit gammal under den tid, som nu är förbi. Jag har känt mig så gammal som om jag varit mor åt dem alla, en gammal mor, hvilken upphört att tänka på sig själf. Ofta har jag stått framför spegeln och spanat efter de första gråa håren i mitt bruna hår. Men nu brusar något igenom mig, som sorlet af en musik, hvilken jag hört förr. Det klingar inom mig med jublet af ungdom och hopp, vårlängtan och lycka. Jag tystar på mig själf. Jag måste kväfva denna känsla, nu när jag skall säga farväl.

Och så stå vi åter på perrongen. Hvad den är ljus och treflig, solig och öppen! Jag ser tåget komma. Med bud om långa sommarfärder, äfventyr och främmande land, frihet och reslust kommer det in på perrongen. Vi säga farväl, de resande stiga upp, jag hör ångpipans hvissling, lokomotivets stönande – hvad det dröjer länge, hvad det går evigt långsamt – så möter jag Eriks stora blåa ögon, och det far som en slöja öfver min egen blick. Så är allt försvunnet, och vid Pierres arm går jag tillbaka till vagnen, som väntar.

En känsla af oändligt vemod fyller mig, och när vi komma ut i den långa poppelallén lutar jag mitt hufvud mot Pierres axel. Jag kan icke fatta det hela, jag förstår ingenting, jag kryper ihop i hans famn, som om han skulle kunna skydda mig för allt ondt i världen och full af denna underliga tacksamhet, hvilken jag icke kan

förklara, känner jag den sakta tryckningen af hans hand mot min arm.

Så sitta vi stilla, till dess att vagnen åter nalkas byn. Det är afton nu, och solens strålar falla snedt öfver den rika slätten, som längst borta förtonar i blått. Vi köra in på gården, och när jag åter står på trappan till vårt hem och ser barnen, som komma emot oss, då märker jag, att jag förut ingenting sett af allt detta, som varit och är mig så kärt. Med en blick, som jag tycker vidga sig för att omfamna alltsammans, ser jag de gröna valnötsträden, de mörka popplarna, den ljusa trädgården med sin långa hvita mur, träden, som bära frukter, ån, hvilken glider så stilla förbi våra fönster. Jag ser barnen, så som jag ej sett dem under hela denna långa sommar. Och jag ser Pierre. Han är hos mig igen och jag hos honom.

Det blef afton, och det blef mörkt. På verandan brann lampan, och det var icke så mycket vind ute, att den kunde få dess gula låga att flämta. Vi sutto bredvid hvarandra, och på Pierres hand, som höll min, kände jag, hur lycklig han var, att vi åter sutto allena. Då bröts plötsligt hela den underliga stämning, som förut behärskat mig, och en förfärlig beklämning tryckte mig om hjärtat, som om den ännu en gång velat spränga sönder mitt bröst. Hur ofta hade vi icke suttit som nu, tysta, utan att tala, endast hållande hvarandras händer, och emellan oss gingo som fläktar af tankar och aningar. Emellan oss växte den stora känslan af lycka, som ingenting kunde störa, ingenting förinta! Jag visste så väl, hvad Pierre kände nu. Ty han kände, hvad jag så ofta känt själf, endast att han aldrig, aldrig kunde dyrka mig så öfver alla gränser, som jag dyrkade honom. Men på ett underligt, kyligt och stilla sätt förstod jag, att medan han var lycklig, kunde min känsla aldrig som förr möta hans. Det var ett tomrum därinne i mig själf, och där fanns det något, som vred sig, slet, pinades och våndades i tyst jämmer. Det var som en osalig ande, hvilken icke kunde få ro i mitt bröst, och med en smärta, som fick växt af hela denna sommars ångest, kände jag, att nu när jag var ensam med Pierre, nu började något nytt, något, som jag aldrig anat, något, som långsamt skulle smyga sig öfver mig under ljusa vårdagar och stilla nätter. Det skulle kämpa inom mig och aldrig gifva mig ro.

Jag slöt ögonen och lutade mig närmare intill Pierre. Jag kände det, som om hela mitt lif tärts bort och förkolnat. Jag såg upp igen, och mina ögon mötte mörkret, som mot lampans gula sken syntes packa sig samman omkring verandan, rysande betraktade jag detta mörker, och jag tyckte, att det var något där inne, som skulle träda fram och närma sig mig.

Då hörde jag Pierres röst, som sade:

»Hvad du är blek!»

Jag blef förskräckt vid hans ord. Jag hade nästan glömt, att han satt där, och jag pinades af, att nu, när den stund kommit, efter hvilken jag trott mig längta, hade jag ingenting att säga honom.

»Jag fryser,» sade jag och reste mig upp. Jag visste ej, hvad jag sade, kunde blott ej uthärda denna kärlek, hvilken sökte min, och som jag ej utan smärta kunde besvara.

Så stego vi upp och gingo in, och Pierre höll sin hand om min axel. Jag kände det som om han, utan att veta det, omfamnat ett lik.

XIV.

Paris i september.

Det går nog icke så lätt att stryka ett minne bort, som att stryka det lilla korta strecket öfver en dag i almanackan. Det går icke så lätt. Jag känner det väl. Ty det kan komma öfver mig, när jag är ensam, eller när Pierre är hos mig. Det kan komma mig att spritta till, om jag går ute på gatan eller sitter bland andra

människor, omgifven af glädje och glam. Det är samma lilla punkt, som förr brukade värka, och som jag känner igen.

När jag nu tänker på den sommar som gått, vet jag icke, hur jag kunde härda ut. Och när jag tänker på, hur orätt jag gjort emot Pierre, då tänker jag ibland, att en gång skall jag säga honom det. När vi båda blifvit mycket gamla, och allt som är ungdom hos oss blott lefver i minnet, då skall jag välja en afton, när vi sitta allena i skymningen och elden i vår brasa kolnat ut. Då skall jag säga honom allt och fråga, om han kan förlåta mig, därför att jag älskat honom så högt, att själfva kärleken band min tunga till tystnad.

Men jag vet också, att när jag blir gammal, skall jag lika litet kunna tala som nu. Då skall allt, som bundit samman mellan Pierre och mig, vara mig så dyrbart att jag då skall frukta att förlora, hvad vi gemensamt äga af minnen, lika mycket som jag nu fruktar att mista, hvad som binder oss samman af lycka och lif. Ty allt som sker, och allt som är, fogar en ny länk i den kedja, som vi båda flätat samman i lifvet, jag kan icke tåla, att den minsta bit däraf skulle gå förlorad, och därför kommer jag att behålla min hemlighet, som jag nu har gjort, och hvar kväll, innan jag somnar, kommer jag att tyst bedja Pierre om förlåtelse.

Som minnet af en underlig dröm besöker mig understundom tanken på den kvinna, hvilken aldrig älskade en man, men sökte ett barn, som blef hennes rikedom. När det händer, tänker jag alltid på Erik, och jag undrar, hvad han skulle säga, om han visste ... Jag tycker, att denna kvinna skulle ha något att säga mig, om jag finge se henne, men jag förstår henne icke. Jag minns Pierres ord, att det alltid är ett fel hos en människa, om hon möter något i lifvet, som hon inte förstår. Men skulle väl han kunna förlåta mig, om han visste alla mina tankar? Jag tror det icke. Kanske är det detta tvifvel, som från början varit hela min olycka.

Emellertid äro vi nu hemma igen, och allt är som förr. Pierre är i arbetstagen i dag, jag hör det på hans röst, när han ibland hvisslar ute i ateliern. Jag sitter ensam – det är endast ett rum som skiljer mig ifrån honom – jag är icke längre rädd för att gå in, när jag längtar efter att vara i hans närhet, och jag slår icke längre ned min blick, när jag möter hans. Det är ett jubel i denna känsla, som är utan gräns. Och ibland känner jag en vild, obetvinglig, oresonlig och oförnuftig stolthet öfver allt, hvad jag lidit för min kärlek till honom. Jag tycker, att mitt lidande gifvit mig rätt att vara lycklig, och jag känner mig stark, därför att jag kan lita på mig själf.

Men det finns också andra ögonblick, och då smyger sig öfver mig en fruktan, som jag icke kan betvinga, att hvad som en gång händt, skall kunna upprepas. Jag fruktar, att jag då ej skall äga samma styrka att stå emot. Världen synes mig så ohyggligt liten, och jag tycker, att jag ville lägga världsrymden mellan mig och allt som kan skilja mig från Pierre.

Ty jag har kämpat om Pierre, icke med döden, utan med lifvet självt. Och ingen kan frukta döden så, som jag en gång fasat inför lifvet. Det är minnet af denna fasa, som ännu kan komma öfver mig och göra mig rädd. Men den kan aldrig göra mig olycklig. Ty jag älskar Pierre, älskar honom mera än ord kunna uttala, mera än jag själf vet. – – –

Men tänker jag på allt detta, då blir det mig något så underligt, att jag tycker mig aldrig kunna förstå det minsta af mitt eget lif. Och ändå vet jag, att hvarje annan skulle förstå det ännu mindre än jag.

DET GULA HUSET.

Le ciel est pardessus le toit si bleu, si calme. Un arbre pardessus le toit berce sa palme. La cloche dans le ciel qu’on voit doucement tinte. Un oiseau sur l’arbre chante sa plainte.

Mon Dieu, mon Dieu la vie est là simple et tranquille. Cette paisible rumeur-là vient de la ville. Qu'as-tu fait, o toi que voilà Pleurant sans cesse, Dis, qu'as-tu fait, toi que voilà de ta jeunesse? De ta jeunesse? *Paul Verlaine*.

I.

Vilse har jag gått, vilse genom lifvet, och som ett slag, hvilket drabbar mig på en gång i hjärna och hjärta, känner jag denna upptäckt genomströmma hela min varelse och förvandla allt det, som jag en gång trott mig se ordnadt och klart, till det vildaste kaos. Vilse har jag gått. Jag har irrat som i cirkel i mina egna spår, finner mig icke till rätta, står endast stilla och ser mig omkring i lifvets skogsdunkel, undrande hur det kan vara, att jag icke sett allt detta förr.

Ur denna kretsgång har jag kommit tillbaka till den punkt, från hvilken jag utgått. Jag vet, att en gång stod jag just här, där jag nu befinner mig. Vägen låg så tydlig och klar, som den ännu ligger framför mig, belyst af en vemodig stråle från något, som kan vara sol eller måne, men kanske endast är min egen förhoppning, som lefver – trots allt. Och dock tog jag miste. Det behöfdes blott ett litet förrädiskt skimmer, som lockade mig på sidan om min väg, endast ett litet irrbloss, som förde mig ut på gungflyn. Det var kanske ingenting annat, än att jag gick till höger om ett tätt snår, i stället att jag borde ha gått till vänster. Och genast svek mig instinkten. Jag gick och gick, besynnerligt nog hela tiden med den vissa förnimmelsen, att min väg var den rätta, och att jag aldrig gått säkrare fram. Är jag svagare än andra människor? Eller äro alla människor lika svaga som jag?

Nu står jag åter på samma ställe, där jag då stod. Nu lyser som ett kallt, klart ljus öfver den plats, där jag först steg miste. Det lyser som fosfor eller elektricitet och detta ljus är kanske ingenting annat än mitt eget jag, som vaknat upp och blifvit herre öfver sig själf.

Hvilka onyttiga fjät, hvilken lång, gagnlös möda, hvilken tyngd och hvilken förtviflan! Hvilken dödens trötthet i känslan att behöfva börja å nyo, hvilken dödens ångest, hvilken blygsel i själfva ångern, hvilket vanvett blott i den tanken: Allt som har varit är sken. Allt som händt var en villa. Allt som skall hända är pina, skam och fattigdom.

Och åter går den tanken som en skärande blixt genom min själ. Du har gått vilse och icke ens vetat det. Du skall vända tillbaka, och den väg du finner skall vara en annan, än den du en gång trodde vara din.

Jag tycker, på samma gång, att jag gått vilse icke blott nu. Hela lifvet tycker jag, att jag irrat omkring mig själf. Jag står och ser in i, hvad som varit, med samma förnimmelse, som stirrade jag in i en djup svart, kokande hvirfvel, hvilken snurrat mitt lif rundt, och ur hvilken jag på ett underbart sätt blifvit räddad. Jag hör den brusa, känner ännu hur den vill rycka mig nedåt, ser dess böljor, hvilka tyckas i evighet gripa och släppa hvarandra. Och jag förstår ej, hur jag blifvit räddad. Fattar ej, att det är jag, som står och *ser* allt detta. Känner mig blott som i svindel efter en gungande storm, vill springa bort för att komma i säkerhet, men måste stå kvar och se in i denna hvirfvel, hvilken tyckes mig hafva gräfts ned i marken på samma plats, där jag först tog miste om vägen.

II.

Just nu har det icke händt något annat, än att min hustru och jag gingo ensamma genom dessa öde rum, där gardinerna voro nedtagna, gingo som på afsked ur rum i rum och sågo den nedgående solens strålar falla genom almarnas gulnade blad. Vi gingo ur mitt rum in i salen, från salen ut i förmaket, från förmaket in i

sängkammaren. Så gingo vi samma väg tillbaka igen, och på vår vandring följdes vi som af osynliga väsen, hvilka vi nu skulle lämna kvar, och från hvilka vi togo farväl. Vi stannade vid fönstret i förmaket, där vi suttit så ofta, och fyllda af detta underliga vemod, som kommer oss att minnas vissa ögonblick af vårt lif, liksom rymde de mera än lifvet själft, stodo vi där tysta och sågo ut öfver terrassen.

Det var en af dessa milda höstaftnar, då bladen falla ett efter ett, sakta och darrande, som ville förintelsen obemärkt och stilla smyga sig öfver naturen. Det ligger något smeksamt i den milda ton, hvilken då breder sig öfver blommor och blad. Det är nästan, som om hösten icke nändes att med tung hand röra vid sommarens prakt. Med något af den lugna resignationens milda kyla breder den täcket af fallande blad öfver den alstringströtta jorden. Och när solens sista strimma glider öfver markens gräs och försvinner i trädens toppar, glider in i och smälter samman med det stora glödklot, som slocknar i väster – då lämnar den kvar en tankfull, tigande stämning, hvilken hvarken är smärta eller oro, hvarken uppror eller sorg, utan går öfver i den stilla fridkänslan: nu är hösten inne, och nu måste jorden få sofva.

Så sof allt omkring oss, när vi i skymningen gingo ut och från den gamla förfallna terrassen, hvilken låg nedanför den plats, där nu Skansen blifvit byggd, sista gången vände våra blickar tillbaka till det gula huset. Ljus brunno i ett par af fönstren, de blänkte emot oss som två ögon, två underliga talande ögon, hvilka på sitt stumma språk sade oss allt, hvad vi genomlefvat under de två år, som vi bott här. Dessa ögon tycktes hafva sett allt och förstått allt. De sade kanske icke detsamma till oss båda. Säkert var det en stor skillnad på det språk, som de talade till Olga och det, som jag tyckte dem tala till mig. Men hur fjärran hennes tankar än i detta ögonblick voro från mina, så fanns det dock i dessa stumma ljus, hvilka lyste ut från det hem, hvars dörrar snart skulle stängas efter oss båda, ett föreningsband, som drog oss till hvarandra och verkade som minnen, hvilka fånga tankar och öppna hjärtan. Och när vi till sist vände oss om och sakta gingo vidare, trampande torra grenar, som bräcktes under våra steg, då märkte jag, att min hustru böjde sitt hufvud ned, och jag förstod, att hon grät.

Så främmande hade vi länge varit inför hvarandra, att jag med förvåning märkte, att hon inför mig gaf sina känslor luft. Utan att tala gingo vi vidare under de gamla träden, hvilkas grenar flätats ihop till ett hvalf öfver våra hufvuden. Därinunder var mörkt, men när vi kommo fram till barrieren, strålade emot oss de tusentals ljusen från Stockholm, som i en fantastisk båge bredde sig under våra fötter.

Jag hade ej vågat fråga Olga, hvad hon tänkte. Jag hade ingenting sagt, som kunnat framkalla ett svar eller tolkas som nyfikenhet. Under ett halft år, hade vi lefvat som främlingar för hvarandra, och jag hade gräft mig in i den tanken, att ingenting skulle blifva annorlunda. Men här i ljuset, som slog oss till möte från den stora stadens nattliga festskrud, såg jag åter, hur tårarna föllo från hennes ögon, jag såg en darrning i hennes ansikte, hvilken jag kände från den tid, då den minsta rörelse i dessa drag gaf genljud inom mig själf, och jag greps af medlidande. Jag tyckte, att hon vid min arm stod så ensam, som om hon varit skjuten undan af hela världen. Och i minnet af den känsla, med hvilken vi en gång mött hvarandra, böjde jag mig ned och kysste utan ett ord tårarna bort från hennes kinder.

Så stodo vi länge och sågo ut mot staden, hvilken vi en gång flytt af fruktan att lockas med i den vilda ringdansen kring den gyllne kalf, som är världens konung. Minnet af hvad vi sökte, när vi flyttade bort från gatornas larm, lifvets hetsjakt och nöjenas karneval, drog med en ton af djup smärta genom min själ. Och som gripna af samma känsla, vände vi oss om och gingo åter upp mot det gula huset, där de båda upplysta fönstren lyste emot oss som outgrundliga ögon.

När vi kommo in, stannade Olga i mitt rum, och för första gången på öfver ett halft år talade vi med hvarandra. Det var Olga, som talade, och jag hade intet att svara henne. Men med hvarje ord hon sade, växte min ångest öfver att märka, huru vilse jag gått.

III.

Det finns tider i vårt lif, då det ser ut som om onda andar jagade oss fram till olycka och fördärf. Ur djupet af vår själ dyka makter upp, hvilka vi aldrig hafva märkt, eller hvilkas tillvaro vi ej velat erkänna ens inför oss själfva. Det är som trolldom i vårt blod, som gycklande spegelbilder för vår syn. Våra ögon se icke, våra öron äro döfva, vårt förstånd sofver, vår känsla är död. Hela lifvet blir ett djäfvulskt fata morgana, hvars bländverk eggar oss till onaturliga handlingar, och hvars falska bilder taga den plats, där förut lifvets verkligheter härskat.

Jag sof icke den natten, då min hustru talat vid mig, och när jag tog hennes hand till godnatt, visste jag icke, hvad jag sade. Men när jag blef ensam, sjönk jag ned i stolen framför mitt skrifbord, och i ett nu tyckte jag mig se allt, som varit, hela det underliga öde, hvilket hållit mig fången, se det i ett nytt ljus, som ingaf mig fasa, icke blott för mig själf, utan för hela lifvet, och allt hvad i lifvet fanns.

Långsamt försvann detta intryck. Långsamt arbetade sig en tanke fram ur kaos. Denna tanke spred sig vidare, som ett ljus tränger till de dunklaste hörnen af ett mörkt rum, och sakta gled det sista årets historia förbi min syn, visande mig mitt eget jag med denna pinsamma obarmhärtighet, som när man kommer att sitta framför en spegel och fascinerad af sig själf, tvingas att följa sina egna rörelser, sitt minspel, det minsta drag, som skiftar i det ansikte, hvilket man icke mäktar vända bort.

IV.

Den första tid jag mindes, var den, då vi först flyttade hitut. Jag hade sedan några år varit anställd som verkställande direktör i ett bolag, och mitt arbete var af den art, som gaf mig aftnarna lediga, men sysselsatte mig ungefär hela förmiddagarna. Bolagets affärer voro ganska vidtomfattande, och emedan jag under denna tid kom i liflig beröring med en massa människor, var det naturligt, att jag också rycktes med i det umgängeslif, som karakteriserar Stockholm, och hvars tyngdpunkt allt mera förlägges från hemmen till restauranterna. Det var tider, när min hustru och jag knappast sågo hvarandra oftare, än när jag kom hem för att hämta henne ut, och icke träffades på tu man hand, förrän vi vid tolf- eller ett-tiden stodo ensamma på gatan, sökande en droska, som skulle föra oss hem.

Det var jakten i detta lif, som första gången vållade liksom en förstämning mellan oss båda. Jag kan ännu minnas, hur vi, ifall vi händelsevis en afton sutto ensamma hemma, kunde känna oss oroliga, som om vi saknat något eller önskat, att något skulle inträffa, som kunde fylla upp de timmar, hvilka ej voro upptagna af arbete eller nöjen. Vi voro liksom brydda öfver denna ovana tête-à-tête, kunde icke finna någon anledning att afbryta den, lika litet som någon sysselsättning för att få tiden att gå. När aftonen kom, blef denna oro outhärdlig. Behofvet efter att se människor, höra buller, kanske också begäret efter förfriskningarnas stimulus – allt detta förenade sig till en feber, som ej gaf oss någon ro. Som om vi fruktat, att i ensamheten tankarna skulle tränga för djupt och visa oss den afgrund, vid hvilken vi firade fester, började vi söka en anledning att afbryta detta på tu man hand, hvilket väckte vår oro. I den vanvettiga hvirfvel, hvari vi lefde, som för öfrigt ej var annorlunda, än hvad mängden af de människor, som »lefva med», år efter år uthärda, glömde vi liksom förmågan att lefva med hvarandra, och vi återfunno den först när sommaren kom, och vi drogo oss tillbaka till vår villa i skärgården. Den enda rest efter ett behof att lefva ett lugnt och lyckligt lif, som ännu fanns kvar hos oss, yttrade sig däri, att vi under sommarens månader gärna flyttade så långt ut som möjligt för att åtminstone då få vara allena. Här lefde vi med hvarandra och med våra barn. Och här hämtade vi krafter för att under den vinter som kom, kunna fortsätta med samma dåraktiga lefnadssätt, från

hvilket vi på våren hade längtat.

Hur många gånger minns jag icke från denna tid, att vi från en uppsluppen fest, där champagnen flödat och stämningen varit hög, tysta och förstämda följdes åt genom de folktomma gatorna för att återvända till vårt hem. Vi voro båda lika trötta, lika fulla af leda vid det lif, som förstörde oss genom öfveransträngande arbete och lika öfveransträngande förströelse. Jag öppnade porten till vår boning, vi gingo uppför trapporna, och så fort vi tagit af oss ytterplaggen, tände Olga ett ljus och gick in i barnkammaren. Jag följde henne på tå för att ej väcka barnen, och vid deras bäddar stannade vi, sågo på deras friska anleten och lyssnade till de lugna ljuden från deras jämna andetag. Det for som samvetsagg igenom oss, medan vi stodo där, och vi lutade oss tigande mot hvarandra, när vi gingo ut. Dessa aftnar kunde vi sitta länge uppe och känna, hur vi drogos allt djupare ned i det mörker, som är tomhet. Hvad gagnade det oss, om vi med åren blefvo förmögna? Hvad gagnade det oss, om vi ännu voro unga och till och med kunde vara lyckliga? Vi rycktes med i hvirfveln som spånor, hvilka kastas omkring utan uppehåll eller mål, hela vårt lif blef ingenting annat än ett meningslöst jagande efter tomma skal, som det ej lönade mödan att knäcka. Vid sådana tillfällen lofvade vi stundom hvarandra, att vi skulle börja ett annat lif. Under ett par dagar höllo vi också ord – till dess att den fysiska tröttheten var öfvervunnen.

Det finns ej ord för att skildra den meningslösa pina, som ett dylikt lif medför. Vi hade en lifskraft, som tillät oss att njuta, vi voro tillräckligt unga för att kunna glädjas åt lifvet, vi hade den lyckan att mestadels sammanträffa med människor, hvilka ej gjorde våra dagar alltför innehållslösa. Men denna ständiga växling mellan trötthet och feber håller fast de själar, hvilka den en gång gripit, lika säkert som prostitutionen behåller de kvinnor, hvilkas kroppar en gång kommit inom trollkretsen, där det svarta spöket härskar öfver de stora städernas nätter.

Jag vet ej, om andra i min belägenhet gjort samma erfarenheter som jag. Men jag har skäl att tro, att vi ej varit de enda, som känt hela vårt förhållande på väg att slitas i tu af denna öfverretning, som ligger i öfvermåttet af förströelser. Det var nästan, som om vi blygts inför hvarandra öfver detta lefnadssätt, hvars enda ursäkt var den, att det i ingen mån skilde sig ifrån alla andras. Vi blefvo nervösa och öfverspända. Den minsta motgång var tillräcklig för att sätta oss i olag. En småsak kunde framkalla vredesutbrott, hvilkas brutalitet kom oss att blygas, på samma gång vi vid lugnare eftertanke måste le åt den öfverdrift, som låg både i våra handlingar och i våra ord. Ett litet meningsutbyte om den obetydligaste sak kunde skapa en misstämning, hvilken varade i hela dagar. Under dessa dagar undveko vi hvarandra, det fanns oss emellan som ett hemligt groll, hvilket blott behöfde en ringa anledning för att bryta ut. Detta groll var på en gång smygande och öppet. Jag vet ej, hur jag skall karakterisera det. Men jag tror, att det hade någon gemenskap med det lurande hat, som finnes mellan två människor, hvilka i hemlighet äro förenade i det gemensamma medvetandet om ett gemensamt brott.

Och var det icke i själfva verket så emellan oss? Visste vi icke, att med hvar dag som gick, nötte vi bort något af den ömma känsla, hvilken en gång bundit oss samman? Var det oss främmande eller obekant, att vi försummade allt det, som gör lifvet rikt och varmt, och endast sökte allt sådant, som splittrar och förstör? Visste vi icke, att den kult, vi drefvo, var den barbarernas gudstjänst, där pukornas och tamburinernas dån öfverdöfvade barnajämmern från de olyckliga, som offrades i den glödande Molochs ugn? Visste vi icke, att vi dagligen offrade vårt hem, vår lycka, våra barn, och att den städade orgiens rus dref lifvets andakt bort ur våra hjärtan?

Det var denna andakt, som mer än något annat dog bort ur vårt lif. Det var bristen därpå, som skapade hela den jagande, hetsiga känsla af disharmoni, hvilken i hvarje ögonblick narrade oss att söka nya bedöfningsmedel för att förtaga verkan af de föregående. Det var den fruktansvärda känslan af att vara kastade ut ur all jämvikt, hvilken kom oss att ännu ytterligare öka omöjligheten att stanna eller vända om. Och aldrig kan den malström, hvilken griper en passionerad spelare, verka mera djupt förödande än vårt

ömsesidiga lyckobegär, som dag för dag obevekligt hos oss dödade lyckan.

Det var en juni månad, när vi nyss flyttat ut på landet, som vi först fingo denna sanning klar. Hur väl minns jag icke denna stilla junikväll, när vi gingo utmed sjöstranden och sågo ut öfver det klara, lugna vattnet, i hvars djup de nyutspruckna björkarna speglade sina ljusa knoppar. En ångbåt gick förbi. Den kastade svallvågorna upp mot stranden. De suckade under våra fötter, stänkte upp på sandvägen framför oss, sjönko tillbaka igen, till dess fjärden åter låg lugn och klar, endast med en lätt gungning. Rundt omkring oss kretsade fåglarna, en fiskmåses gälla skri skar genom tystnaden, och långt bort flögo några änder tungt öfver den låga vassen.

Vi gingo och sågo på allt detta, som om vi långsamt vaknade upp till att känna och förstå hvarandra. Men det var, som om febern och oron gjort oss slöa. Tanketomma gingo vi där, och vi kunde ej återfinna den känsla af hänryckning, hvilken fordom behärskat oss, så fort vi lämnat stadens buller och åter stodo ansikte mot ansikte med naturen. Vi kunde ej som förr känna en lättnad öfver att hvilan ändtligen kom. Vi kunde öfverhufvud icke längre känna, hvad vi visste, att vi borde känna, och det var intet tvifvel, att ej samma stämning behärskade oss båda och att vi båda voro medvetna därom. Det var dödens förtviflan, som låg i denna känsla. För första gången erforo vi den, och som sjuka, hvilka länge märkt sjukdomen, men af oaktsamhet låtit den taga öfverhanden, erforo vi den isande fruktan, som ligger i den föreställningen, att sjukdomen skulle vara obotlig, förebråelsen, att icke hafva sökt läkemedel i tid. Och med ångest märkte vi, att vi voro främmande inför den omgifning, till hvilken vi längtat med den vilda otålighet, som städse utmärkte alla våra känslor. Vi voro främmande för naturen, för tystnaden, för lifvet, för hvarandra, och nästan med undran hörde vi, att allt omkring oss var stilla, förstodo på samma gång med förskräckelse, att om vi endast gingo ett litet steg längre, om vi blott fortsatte ett, två år – hvad vet jag – så skulle vi vara dömda att aldrig kunna vända om. Ensamheten skulle bli oss olidlig, tystnaden skulle verka skrämmande, vi skulle båda fasa för de dagar, då ensamheten visade oss tomhetens Medusahufvud, och i obotligt förstörelsebegär skulle vi å nyo låta oss rycka vidare för att på en gång glömma den fasa, hvilken denna stund innebar – och göra själfva fasan evig. Det var maran från storstadslifvet, som förföljde oss i vår ensamhet, hotande oss med helvetets valspråk: *Lasciate ogni speranza voi q'entrate.*

Det var icke ett lugnt beslut, som vi nu fattade. Det var en plötslig, oemotståndlig dödsångest, hvilken kastade oss i hvarandras armar. Behofvet af räddning var så skriande starkt, att vi knappast behöfde tala därom, och först gjorde vi det ej heller helt enkelt emedan vi icke kunde det. Som människor, hvilka vant sig vid narkotiske medel, behöfde vi tid och ro för att komma bort från det inflytande, som dessa medel utöfva. Vi behöfde tid, för att våra känslor, som varit bedöfvade, skulle återfå förmågan att tala, vi behöfde tid, för att allt, som blifvit förvridet inom oss själfva, åter skulle kunna dragas rätt och komma i läge.

Vi talade icke härom den afton, då vi tysta gingo samman vid stranden under björkarnas ljusa blad. Men jag vet, att den kvällen spirade inom oss båda, hvad som sedan blef vårt beslut. Det var då vi första gången tänkte på *det*, som sedan kom oss att hyra det gula huset, hvilket ligger på backen, från hvilken man ser Stockholm som en underbar festad, badande i solsken, glittrande i gasens och elektricitetens bjärta ljus, hvari vattnet skär små mörka fåror, insvept i dimma, täckt af hvit bländande snö eller omgifvet af regndusk, mörkt, smutsigt och oformligt i alla linier.

Hit var det också vi efter denna sommar af samvetsagg flyttade, sedan vi kastat loss från allt hvad som band oss i staden, och här lyckades vi till en början att genomföra, hvad vi tänkt, återfinna oss själfva och lefva ett lif, som var skildt, från hvad vi förut genomgått. Hur jag minns detta första år, och den sommar som föregick inflyttningen! Vi voro som barnen, hvilka varit fångna hos jätten och ängsligt trefvade oss tillbaka på de kända stigarna, som vi visste leda till hemmet. Vi voro glada och dock ängsliga. Vi njöto vår frihet, men vi hyste en hemlig fruktan att blifva ertappade på vår flykt från trollen och tvungna att återvända i deras krets. Vi voro på vår vakt för hvarje steg vi togo, vi stredo för att skydda våra lif, och inom oss märkte

vi nya krafter vakna, nya möjligheter öppna nya vägar. Stilla och säkert återvände hos oss hela den känsla för lifvet, ur hvilken all lycka kommer. Välgörande som hvila och eftertanke kände vi dagarnas enahanda glida oss förbi och stämma våra sinnen till samklang med lifvets eviga gång, och när vi flyttade in i det gamla huset, utanför hvilket träden stodo i höstprakt och några strödda astrar blommade i den vanskötta trädgården, tyckte vi, att vi genom ett under undgått en stor fara, och att vi återvändt till lifvet från en hemsk fängelseperiod.

Hvilket år detta var! Hvilket år! Aldrig visste jag, att samlifvet mellan två människor kunde rymma så mycken lycka, ej heller att man kan lefva på ett så innerligt sätt med de sina. Mina barn, hvilka jag förut knappast sett, hvilka jag på sin höjd plägat ägna en sentimental tanke, på ett egendomligt sätt blandad med ånger, när jag, återkommen från en nattlig supé, vid min hustrus sida böjde mig öfver deras bäddar, de hade nu blifvit personligheter, hvilka sammanhängde med mig själf, berodde af mig, hvilkas karakterer jag vördade, och hvilkas glädje som sorg jag ville få dela och bad att få dela. Vi togo hvarje dag som en ny lycka, och det gick icke en timme förbi, som ej hade sitt värde, nästan sitt nöje.

Det var en indiansommar i vårt lif, hvilken hade vårens hela glans och omstrålade oss med en lycka, som vi undrade öfver själfva och aldrig kunde visa för andra.

Jag minns endast en sak, hvilken kunde förfölja oss, som om den inneburit en källa till oro. Det var närvaron af hufvudstaden, hvilken vi genom de stora träden kunde skymta från våra fönster, och som vi sågo under våra fötter, så ofta vi gingo ut och togo vår promenad i den gamla parken, där minnesmärken från forna dagar skvallrade om en tid, då vår tysta tillflyktsort var samlingsplatsen för alla de nöjen, från hvilka vi dragit oss tillbaka. När vi sågo ut öfver det låga staketet, kunde denna känsla komma öfver oss, i synnerhet när festblossen tändes i tusentals ljus, hvilka som en glittrande flamma glödde genom natten. Då kunde från denna stad, där vi varit så nära att tappa bort oss själfva, stiga en dof stämning af olycka, hvilken göt liksom ett feberhett minne af den gamla nöjesjagten i vårt blod. Detta minne på en gång lockade och skrämde. Det fanns däri ett något, hvilket kunde komma tillbaka, som hotade hela vårt lif. Och jag minns, att jag en gång som uttryck för våra känslor citerade Baudelaires ord:

La prostitution s'*allume dans les rues*.

Det gick en rysning igenom oss båda, och som gripna af samma tanke, vände vi oss om. Framför oss låg då det gamla, vänliga gula huset, omgifvet af sina höga träd, bakom hvilket skymtade gråa klippor. Det såg ned på oss med sina lysande fönster, och när vi gingo in och stängde dörren efter oss, föll känslan af trygghet öfver våra sinnen, och utan att vi visste det knappast, växte för hvar dag, som gick, inom oss den kraft, hvarur spirar glädjen i lifvet.

V.

Vid denna tid hade allt, hvad som fanns inom oss båda af lyckobegär, lagt sig till ro, icke därför att det hade tystnat, utan därför att utanför den värld, hvilken vi skapat oss själfva, kände vi, att för oss fanns icke mer att begära. Efteråt har jag tänkt, att det kanske finns någon sanning däri, att när två människor funnit lyckan, följas de understundom i sin lycka af afundsamma väsen, hvilka i hemlighet arbeta på, att deras sällhet icke må få fortfara. Kanske har sagan rätt, som ger dessa väsen, hvilka utan vår vetskap syssla med vår tillvaro, makt att, utan att vi ana det, utan att vi ett ögonblick känna deras närvaro, smyga i våra sinnen det hemliga gift, som förvänder vår syn och ger våra bästa tankar en ny och förut icke anad riktning.

Hur ofta har icke detta kommit för mig! Hur ofta har det icke synts mig vara endast en klumpig omskrifning

för att beteckna det outransakliga öde, som behärskar hela vårt lif. Detta öde, på hvilket vi stirra med förfäran och nyfikenhet i förening, och som vi dock aldrig lyckas att utforska. Och dock är denna sagans förklaring, om man rätt tänker på saken, lika god som någon annan. I grund och botten förklarar den lika mycket och lika litet som någon af de lärda utläggningar, hvilka fylla folianterna af modern psykologi. Och eget är, att när sorgen kommer, vända våra tankar tillbaka till sagan, till de aningar, hvilka sedan generationers generationer tolkat de gamles tunga känsla af lifvets kval, och där de söka den tröst, som psykologien icke skänker.

Åtminstone gjorde mina tankar det, då olyckan bröt in öfver oss en dag i april. Det är nu öfver ett år sedan. Den kom i form af sjukdom och död, och det var vår äldste gosse som dog – han, som var vår kärleks första barn, bekräftelsen på vår lycka, han, som en gång såg dagen under jubel och fröjd, när det var maj och allt blommade omkring oss. Han hann nu icke sin nionde födelsedag, utan sjukdomen tog honom, dödade den späda varelsen, som var vår lycka och vårt hopp. Och detta blef slutet på vår lyckas första år, sedan vi trott oss kunna öfvergifva världen och glömma allt, som bundit oss i trolldomens fjättrar.

Hur väl minns jag icke dessa dagar. De voro ej många, men jag minns dem nu, som om de varit månader. Andra dagen hade jag sändt återbud till kontoret, och i sängkammaren, dit vi burit hans bädd, sutto Olga och jag under tystnad kännande huru minuterna gingo, och betraktade gossen som låg med slutna ögon och tungt arbetande bröst. Han brann i feber, och han flämtade som ett ljus, hvilket kan släckas af den minsta vindfläkt. Vi sutto där, utan att tala, men i bådas våra bröst kämpade gråten, och våra fingrar togo krampaktiga tag af smärta, när en af oss försökte att trycka den andres hand. Vi väntade på läkaren, och han kom. Som timmar syntes oss de korta minuter under hvilka han böjde sig öfver vårt barn. Han reste sig upp, sade ett par ord, hvilka ringde i våra öron, som hade de ingen tillämpning på hvad som nu skulle ske. Men när han gick, visste vi, att allt hopp var ute, och att vår lille John om ett par timmar skulle vara död.

Hvad som under dessa timmar försiggick med och inom oss båda, det kan jag ju aldrig berätta. Det gick oss, som det alltid går med människor inför döden. Hjälplösa sutto vi där, hjälplösa och rådlösa. Vi hade ingen tröst att gifva, icke ett ord att säga hvarandra. Vi sutto blott i förtviflad tystnad och läto sekunderna droppe för droppe gjuta sin smärta i våra hjärtan. Hela vår tanke, allt hvad vi kunde känna eller mena, pressade sig samman i känslan för den lille gossen, som kved i febern och sakta låg och talade för sig själf ord, hvilka vi icke kunde uppfatta. Och när den stora skuggan bredde sig mellan honom och oss, när han redan syntes oss borta, okänslig för våra ord som för våra smekningar, när blott bröstet syntes höjas mekaniskt och andedräkten förnams så sakta, att vi i förtviflan nästan längtade efter denna underliga tystnad, som berättade, att mellan oss och den döde var det sista bandet afklippt – då föll öfver oss båda en onämnbar ångest öfver, att han skulle uthärda hvad som öfverstiger människors kraft, och vi icke kunna hjälpa. Ack, vi kände ju då, hvad hvarje människa, som sett sitt barn dö, känt genom tidernas tider. Men jag vet, att i detta ögonblick trängde sig mellan min hustru och mig det öde, som jag nu skulle vilja hejda, men icke kan. Det var icke blott ett barn, som dog. Det var de dolda krafterna från hela vårt gamla lif, som, utan att vi visste det, i detta ögonblick begynte att verka.

Om jag säger, att vi båda sörjde vårt barn, är detta ett uttryck, som på intet sätt motsvarar den känsla, hvilken i självfva verket böjde oss till jorden. Detta slag drabbade oss midt i en lycka, hvilken ingen kan hafva känt, utom den, som en gång trott sig hafva förlorat lyckan och sedan återfunnit den. Så dyrbart var oss, hvad vi hade återfunnit, att en förlust blef detsamma som ett dråpslag, hvilket inom oss krossade självfva lifskänslan. Och oupphörligt återkommo vi till den frågan: hvarför hände detta först nu? Hvarför skulle det värsta hända, just när vi drogo andan som efter räddningen? Det blef fråga på fråga, framställda med den styrka, som framtvingar ett svar. Och inom min hustru växte det svar som hon i början icke ville erkänna ens inför sig själf. Det tog makten ifrån henne, fyllde dag och natt hennes tankar och det gjorde henne så tung till sinnet, som ej barnets död ensam skulle förmått. Jag var rädd för denna sorg, hvilken syntes mig

onaturlig i sin våldsamhet, men det gick dagar, under hvilka jag ej visste, att denna sorg gällde något annat och mera än vårt barn.

Det var dagen före begrafningen, som jag första gången hörde Olga tala om detta. Vi stodo samman vid hans kista, hvilken blifvit ställd i ett litet kabinett och var omgifven af hyacinter, auriklar, narcisser och snödroppar. Allt hvad våren ägde af blommor och grönt hade vi samlat kring vår gosses sista bädd. Min hustru hade själf ordnat allt, hon hade plockat blommorna eller köpt dem. Det såg ut därinne icke som i ett likrum, utan som om vi firat en födelsedag, och när hon sysslade med blommorna, hade jag betraktat henne, och för första gången kände jag ett styng af ängslan. Det var icke sorg, som präglade hennes anletsdrag, det var en blandning af grubbel och självförebråelser. Hon stod stilla vid den lilla bädden. Hennes händer ströko nervöst öfver barnets hår eller lekte med blommorna på hans kudde. I timmar satt hon därinne, och hennes läppar mumlade ohörbara ord. Till sist reste hon sig upp, strök smekande öfver bädden – gång på gång – och jag tror, att hon bad den döde om förlåtelse.

Jag såg detta den sista kvällen innan han för alltid bars bort. Jag hade kommit in i rummet, utan att Olga hörde mig. Hon stod där inne med sina stela ögon häftade på barnets bädd, hon grät icke, höll endast händerna hopknäppta öfver bröstet, och hennes läppar rörde sig. Det gjorde ett ohyggligt intryck på mig, att se henne så, nästan lik en sömngångerska, hvilken i drömmen yppar hvad hon vaken förtiger. Jag vet ej, hur det var mig möjligt att så plötsligt få den bestämda förnimmelsen, att jag var vittne, icke till ett utbrott af sorg, utan till ett lidande, som innebar en fara för oss båda. Jag fick ett begär att rycka henne lös från hennes egna tankar, och i det jag gick fram till henne, sade jag, icke som tröst, utan som i ångest att få draga henne från denna sorg, hvilken hon höll hemlig äfven för mig:

»Olga, Olga, hvad tänker du på?»

Hon gaf mig en förvirrad blick, som om hon ej velat tillåta mig att störa henne, och hennes ansikte återfick långsamt det uttryck af stilla svårmod, som hon haft under de sista dagarna.

»Kom härifrån,» sade jag hastigt. »Du bör inte vara här inne.»

Hon skakade endast på hufvudet och sköt mig bort.

»Jag vill vara hos John,» sade hon och brast i gråt.

Jag förstod, att hon ville vara ensam. Men jag kunde ej besluta mig för att gå ifrån henne. Det var, som om jag varit rädd att lämna henne allena med det döda barnet. Och jag stannade obeslutsam därinne, lyssnande till ljudet af hennes krampaktiga gråt.

Det dröjde länge, innan den upphörde, och när allt var tyst i rummet, blef själfva tystnaden ännu mera outhärdlig än allt annat. Min beklämning var så stark, att jag ej ens förmådde tilltala henne eller finna ett ord, som jag ville säga. Då hörde jag henne resa sig upp, och med låg röst började hon att tala till mig.

»Richard,» sade hon långsamt. »Vet du, hvarför John dött? Jag vet ju, att han hade lunginflammation. Doktorn har sagt mig det, och han bör förstå det. Men jag kan ej tro, att det var så. Han dog, därför att jag aldrig hann bli en mor för honom. Han hade lefvat i åtta år, och det är först nu, han börjat se, att jag tänkte på honom. Jag har aldrig ammat honom. Jag hade ju aldrig tid. Jag har icke skött honom, när han var liten. Det var icke till mig han kom, när han var ledsen eller glad. Det var till främmande. Det var icke vid mitt knä, han första gången lärde sig att läsa i en bok. Det var återigen hos främmande. Det var icke jag, som lekte med honom, icke jag, som uppfostrade honom, icke jag, som gifvit honom någonting – bara det som var ondt, har jag gjort honom. Jag har sett honom gråta, när jag gick bort. Och ändå gick jag. Jag ville börja att få vara för honom, allt hvad andra mödrar äro för sina barn. Men jag hann icke. När han dog, var det

straffet, som ändtligen nådde mig. Straffet!»

Med stigande skräck hörde jag henne säga dessa ord. Jag förstod deras öfverdrift, förstod själfva faran, som låg i denna vanvettiga sorg, kände henne såväl, att jag visste, att hon skulle aldrig talat så, förrän tanken inom henne slagit så djupa rötter, att inga ord kunde rycka den bort. Jag förstod allt detta i ett nu, och jag visste mig ingen råd. Jag försökte blott lägga min arm omkring henne för att föra henne bort, och jag hoppades, att när vi väl voro ute ur detta rum, skulle jag finna, hvad jag ville säga, och Olga skulle höra mig. Men hon vek åter undan min arm, och utan ord stodo vi bredvid hvarandra, stirrande på vårt döda barn, som låg blekt och stilla, omgifvet af vårens ljusa blommor, hvilka icke kärleken, utan vanvettets ånger lagt på hans sista bädd.

VI.

Det kan icke fattas – jag vet eller jag tror, att det icke kan fattas – att ur denna tilldragelse, hvilken mer än något annat borde hafva fäst oss vid hvarandra, spirade det frö, som vände mitt sinne bort från min hustru. Det synes mig nu så obegripligt, så naturvidrigt, att det hela blir mig mera gåtfullt, ju mera jag tycker mig veta och förstå. Allt hvad en människa kan göra en annan af ondt, har jag efter denna dag gjort Olga. Jag har upphört att älska henne, jag har missaktat henne. Jag har förrådt henne och mig själf inför en annan kvinna, som var henne oändligt underlägsen. Jag har öfvergifvit henne, när hon behöfde mig bäst, och jag har icke vetat, hvad jag gjorde.

Hur är sådant möjligt? Hur kan man känna hjärtats kyla mot den, man älskat högst, endast därför att mellan henne och mig stod en sorg, som tog makten från henne? Detta är inristadt i min själ som den stora gåtan i mitt lif, hvilken icke ens döden kan lösa, och när jag tänker på denna tid, förefaller det mig, som om den mest omänskliga grymhet vore förklarlig, jämförd med min egen. Det är, som om hvad jag under denna tid tänkte, handlade och ville, ställde mig utom människors krets, och jag skulle önska, att jag kunde berätta, hvad som då hände mig, så att andra människor åtminstone skulle förstå, hvad jag under denna tid led. Det är så otroligt, att det malt sönder ända till den sista resten af stolthet i min själ, och jag skulle vilja gifva allt för att ernå, hvad som eljes är det föraktligaste af allt: en gnista medlidande med mig själf just i det, där jag var som mest brottslig. Och dock – hvad bryr mig här andra människors tankar, andras medlidande? Det finns en enda, hvilkens själ i denna ångest kan närma sig min. Hon, som jag trampat under mina fötter, glömt och försmått, hon, som jag öfvergaf under de månader, då hvarje dag som gick, tog allt, som hos mig var hennes.

VII.

Det finns en underlig hårdhet i vår natur, som gör, att en frisk människa tycker sig kunna förakta en sjuk. Det var en dylik känsla, hvilken kom mig att få afsmak för den stora sorg, som Olga icke kunde bära. Kanske kände hon också djupare och bättre än jag, och kanske var det därför min motvilja mot hennes gränslösa, aldrig mättade sorg vände sig mot henne själf. På annat sätt kan jag icke skildra den känsla, hvilken först föddes inom mig, och som jag visste var riktad mot min hustru. Det var denna underliga känsla af samvetskval, som hon förtrott mig, hvilken ingaf mig en besynnerlig förnimmelse af motvilja. Jag kunde fördraga den under hela sommaren, hvilken gick oss förbi, som hade ängarna icke grönskat, icke solen lyst för oss. Jag fördrog den, ehuru jag fruktade dess välde, och jag såg hur den bemäktigade sig Olga allt mera, drog så att säga fram afvigsidan af den smärta, hvilken endast var sorgen öfver barnets död. Och jag fördrog den därför, att jag dock trodde den vara öfvergående. När jag märkte, att så icke var fallet, greps jag af raseri

som inför en orättvis olycka, hvilken hon drog öfver mitt hufvud. Tanken på, att hon på ett hemlighetsfullt sätt var orsaken till detta slag, hvilket drabbade oss båda så hårdt, hade nämligen med styrkan af en fix idé bitit sig fast i hennes hjärna, och jag tror, att den aldrig lämnade henne. Det var detta, som jag först efter åratal skulle lära mig att till fullo förstå.

Det var en kamp oss emellan, mellan mig, som ville föra oss åter till lifvet, och henne, som ville stanna kvar i den tankekrets, hvilken långsamt dödade hennes lif. Den fördes stilla och segt, och med hvarje dag fjärmade den oss mera från hvarandra. Den bröt ut i små, skarpa ord, hvilka sades i förbigående och sutto kvar som hvassa broddar hvilka vid minsta rörelse gjorde ondt, och som framkallade nya ansträngningar för att blifva den gamla svedan kvitt. Det blef en strid, där jag stundom trodde mig kämpa med kärlekens vapen för att återvinna vår lycka, stundom åter afsiktligt drog blankt för att hämnas mig själf. Det var en strid, som bröt ut i full låga, när min hustru en dag sade till mig:

»Har du tänkt på, hur det skulle ha varit, om John dött, innan vi lämnat Stockholm?»

Jag förstod henne icke, utan svarade endast:

»Om du kunde låta bli att ständigt tänka på John!»

»Det vet du, att jag icke kan,» svarade hon. »Och att jag icke vill. Men om han dött då, när vi voro som mest inne i det lif, vi då lefde ...»

Hon tystnade, och jag förstod, hvad hon ville säga. Jag förstod, att det var en vink, hon gaf mig, och att den var gifven af kärlek. Men jag var så pinad af detta eviga enahanda, som gjorde allt grått i grått, att jag liksom icke ville förstå henne, och jag svarade därför ironiskt:

»Du menar, att hans död då skulle lärt oss att älska hvarandra, medan det nu är tvärtom.»

Jag såg hur hennes ansikte liksom stelnade. Men i samma nu flög en vredesglimt öfver hennes drag, och hon svarade:

»Det är roligt att höra, att du förstår mig.»

Hon sade detta med en min, som om hon beräknat, hur hvasst hennes ord skulle träffa, och en stund sågo vi hvarandra in i ögonen med blickar, hvilka glödde af ett gryende hat.

VIII.

Äfven denna sommar tog slut, och när vi nalkades staden och flyttade in i vår vinterbostad, från hvilken vi under de tysta aftnarna kunde liksom känna närvaron af den storstadslifvet vampyr, hvilken suger sina offer till sista droppen, då kände jag, som om ofärd legat i luften, och ingen drift har varit starkare i mitt blod än det kraf, som då dref mig att söka bedöfning. Gatornas buller, restauranternas bjärta ljus, dånet af röster och skratt, som ekade mot väggarna, hela detta rassel af nöjen och guld, som fyller aftnarna, lockade mig på nytt. Vampyren sträckte ut sin smala mun för att suga till sig sitt rof, och i mina ådror tyckte jag, att blodet blifvit ersatt som af pulserande eld.

Vid denna tid hände mig, att mitt förhållande till ett par af de inflytelserika männen vid bolaget blifvit spändt och min ställning därigenom ganska osäker. Det behof, som däraf uppkom för mig, att anstränga min energi, att använda all min kraft, för att ej plötsligt stå på bar backe, skulle under andra förhållanden måhända hafva varit mig nyttigt. Det skulle hafva hjälpt mig att hålla hufvudet uppe. Det hade varit ett slags

afledare för den underliga sinnesstämning, hvari jag lefde, och när jag första gången sade min hustru, hur saken stod, skedde det i tanke, att mina ord skulle åstadkomma en förändring i förhållandet oss emellan.

Till min förvåning märkte jag, att hon såg på mig, medan jag talade, som om hon alls icke förstått, hvad jag sade. Det gick en dag, och det gick flere. Det hela artade sig till en schism mellan mig och bolaget, hvilken kanske skulle kräfva månader för att ordna. Under hela denna tid lefde jag naturligtvis i den mest fruktansvärda spänning, emedan ingenting mindre än hela min existens stod på spel. Denna spänning kom mig att glömma sorgen, själfbevarelsedriften, mannens energi tog öfverhand, och jag trodde, att något dylikt skulle hända äfven med min hustru. Jag väntade dag efter dag, att jag skulle finna något stöd hos henne, att hon åtminstone skulle visa intresse för den ohyggliga sinnesoro, hvari jag lefde, och som hos mig uppslukade allting annat. Men så skedde icke. Hennes lif förflöt, som om hon lefvat i en dröm, hvars trollkrets hon själf icke kunde genomtränga, och där jag icke kunde nå henne. Hon slöt sig inom sig själf, och jag tyckte, att det var hon, som med afsikt stötte mig ut i mörkret. Det lurade på mig, det väntade att få uppsluka mig, och hon lät mig gå, fastän ett ord af henne skulle varit nog för att hålla mig tillbaka. Det var, som om från hennes person utgick en gåtfull fasa, hvilken jag tyckte ville trycka mig till jorden, tvinga mig att utan strid offra åratals ansträngningar och arbete, och ingenting var mig numera förhatligare än våra ensamma aftnar, emedan de slappade min energi, försänkte mig i nytt grubbel och tycktes skapade enkom, för att mitt dagliga elände skulle förvärras ända därhän, att jag icke längre mäktade att ens hålla mig själf uppe. Jag var ofta borta under denna tid. Jag sökte sällskap och förströelse. Jag tillbragte dagar i arbete och nätter i samkväm. Jag gick hem med blodet fyldt af hela den feber, hvilken som skälfvande giftstoff fyller luften i det centrum af brännhet orgie, hvilket civilisationens nätter skapat, och när jag då återkom till det gula huset, kunde jag icke fatta de känslor, med hvilka jag en gång vid min hustrus sida trädt innanför dess dörr. När jag kom hem, låg det framför mig som en oformlig, tung massa, hvilken steg emot mig ur mörkret, gömmande hela fasan af den osälla samvaron med en kvinna, hvilken skydde mig liksom jag henne. Ur ett enda fönster lyste ljus och detta ljus stirrade emot mig ur mörkret som ett ondt öga.

Jag visste, att när jag kom in, låg min hustru vaken och läste. Jag visste, att jag intet hade att säga henne, som hon ville höra, intet, som jag ville säga. Och inom mig växte en kall känsla af förtviflans motståndskraft, som om jag behöft uppbjuda hela min energi för att minnas, att jag var ensam och behöfde försvara mig själf.

Jag gick också in till mig och satt ensam vaken, skrifvande bref eller tänkande på de möjligheter, hvilka ännu stodo mig öppna, och under sådana aftnar kunde det hända mig, att jag stannade inne hos mig, ända till dess att den svaga strimman genom sängkammardörren, som stod på glänt, slocknade. Då visste jag, att Olga släckt ljuset, och fylld af onda tankar, kunde jag gå till sängs, utan att behöfva öfvervinna mig själf till att säga henne godnatt.

IX.

Så hände det en dag, att jag kom hem en timme tidigare än vanligt till middagen. Jag hörde röster i salongen, och jag förstod, att min hustru hade besök. Jag var trött af mitt arbete och skulle helst hafva velat sitta ensam. Men af ren obeslutsamhet kom jag mig ej för att stänga min dörr, utan visade mig på tröskeln. Jag kunde då ej längre vända tillbaka, och som om någon skjutit på och tvingat mig, gick jag ut i salongen, där jag fann min hustru i lifligt samtal med en bekant fru.

Jag hade ofta sett henne förr, och vi hade känt henne en tid, utan att det dock någonsin blifvit något umgänge oss emellan. Hon bodde på Djurgården, i en villa, som hennes man, hvilken var konstnär, hyrt för flere år, och jag kände mycket väl fru Dagmar till utseendet. Men när jag nu kom in, fick jag det

besynnerliga intrycket, att jag aldrig sett henne förr eller åtminstone icke lagt tillbörligt märke till henne. Hon kom emot mig som personifikationen af det lif, hvilket jag åter börjat att tillhöra, och när jag nu såg henne sitta i mitt hem, sög jag in hela hennes gestalt som i en enda blick. Klädd i en kort lätt kappa af mörkt tyg, med en stor extravagant hatt, hvars flor var uppfäst på hufvudet, satt hon på en puff midt på golfvet, samtalande med min hustru, hvilken såg upplifvad ut och tycktes intresserad, för hvad den lifliga frun hade att berätta. De tystnade båda, när jag trädde in, jag hörde ett litet obscurt skratt, hvilket liksom slocknade i luften, och jag kände, att jag ej alldeles kunde hälsa på min hustru, så som jag bort i en främmandes närvaro. Det föreföll mig i detsamma, som om fru Dagmar märkte det, och detta bragte mig icke i misstämning. Jag var förvånad öfver denna känsla, men hann ej ens reda den inför mig själf. Ty när jag bugade mig och tog fru Dagmars hand, gaf hon mig en blick, som om hon i en handvändning fattat hela situationen. Den var på en gång strålande varm, öfverraskad och öfverseende. Den bragte som ett slags hemligt förstånd mellan henne och mig, och innan jag visste huru, var jag inblandad i ett samtal, som gick ut på att visa, att min hustru var klen och behöfde stärkas. Hon var nedstämd och behöfde förströs. Och nu hade damerna öfverenskommit, att vi, som bodde så nära hvarandra, skulle träffas ofta, och hon – fru Dagmar – skulle åtaga sig att skaffa min hustru rosor på kinderna och oss alla det riktigt muntert.

Under allt detta satt jag och betraktade min hustru och denna andra kvinna, till hvilken jag förr aldrig lagt märke, och det slog mig, att jag för första gången jämförde min hustru med någon annan. Fru Dagmar var flere år äldre än min hustru, hon var kraftig och grof, och dock var det hennes ungdom som fängslade mig. Hon ville vara ung, och hon var det. Hennes rörelser voro som kittlande musik, och hennes ögon sade, hvad orden dolde. Från hennes person kom något, som på ett för mig obegripligt sätt verkade stimulerande. Det var, som om hon ägt ett öfvermått af nervkraft, hvaraf hon delade med sig. Hennes närvaro gjorde mig lättare till sinnes, som om jag druckit ett hetsigt vin, och hon hade ej ett ansikte, utan många. Detta ansikte var rundt och rörligt med ett par ögon, hvilkas pupiller syntes kunna utvidgas i det oändliga. De liksom sögo till sig allt, hvad som kom inom deras synkrets, och dessa ögon kunde plötsligt få en skiftning, så varm, som när man på scenen frapperas af oskulden i den blick som ledsagar skaldeord. Men hela detta ansikte, hvilket var omgifvet af ett kastanjebrunt hår, som föll ned öfver och dolde öronen, kunde i ett ögonblick förvandlas, så att det gaf intryck af något spetsigt. Det var, som om hela ovalen skiftat, näsan ändrat läge på samma gång som ögonen bytte färg. Så skarpt blef hela uttrycket. Och mellan dessa uttryck fanns en hel serie, som ingen ögonblicksfotograf, beväpnad med den modernaste kamera skulle hunnit att återgifva. Hon var icke gåtfull, men hon föreföll mig så, och mellan henne och den feber, som sjöd i mitt blod, fanns ett samband, hvilket värkade på mig som en oförklarlig sympati. Jag förstod ej, hvarför hon kommit, eller hvad hon ville mig. Men jag hade den besynnerliga känslan, att det hela tiden var till mig, fru Dagmar talade, och icke till min hustru.

När hon gick, lämnade hon efter sig doften af en parfym, hvilken jag minns, att jag då fann obehaglig.

X.

Från denna dag var hela vårt lefnadssätt förbytt. Det blef oroligt, men på ett nytt sätt. Vi stiftade bekantskap med fru Dagmars man, en hygglig artist, hvars lif delades mellan konsten och beundran för denna hustru, hvilkens lif han icke kände, och hvilkens själ han icke förstod. Det blef ett lif på fyra man hand, som innebar en hel serie af lustbarheter, och det gula huset genljöd nu mera af de glada fester, som vi en gång flytt, när vi flyttade dit. En ny feber kom till den gamla och under den tid, som följde, upptäckte jag, att jag älskade fru Dagmar. Midt i den oro, som fyllde mig för hela vår ekonomiska ställning, midt i den känsla af, att Olga öfvergifvit mig, som gjort mig kall emot henne och satt mig till motvärn mot hvarje tanke på, att vi åter skulle närma oss hvarandra, slog denna passion upp som en klar låga ur lätt antändbart virke, och i dess

glans såg jag, det lif jag lefvat, och det, som skulle komma, i en ny dager, hvilken syntes mig vara hoppets morgonrodnad, som varslade om en ny framtid.

Hur det gick till? Hur det var möjligt? Jag vet det icke längre. Men jag plågades dagligen af den besynnerliga känslan, att jag var förrådd, förrådd af min egen hustru. I den förfärliga nervositet, under hvilken jag lefde, hade jag först gjort försök på försök att närma mig Olga. Jag kunde ej fatta, hvarför hon drog sig undan mig. Men jag såg, att hon gjorde det, eller jag tyckte åtminstone, att det var så. Det samlade sig inom mig som en fond af bitterhet, hvilken fyllde mig med leda vid allt. Olga såg det, och jag underlät heller icke att låta henne veta det. Men det var, som om hon icke hört mig, icke kunnat eller velat förstå. Och till hvarje pris behöfde jag någon, vid hvilken jag kunde tala, någon, åt hvilken jag kunde förtro, hvad som brände inom mig.

Men på samma gång såg jag, och förstod dunkelt, att min hustru ännu älskade mig. Detta gjorde mig retad, rasande, vild. Jag brann af feber att återvinna, äga henne som förr. Men själfva denna åtrå, hvilken var så våldsam, att den följde mig dag och natt, gjorde mig kall, då jag trodde mig tillbakastött, och jag märkte på samma gång, att hon led af den påtagna kallsinnighet, hvilken som en slöja bredde sig öfver min själ. Jag minns en dag, när jag fann henne sysselsatt med att ordna några blommor på mitt skrifbord. Jag kom hem något tidigare än vanligt, och jag märkte tydligt, att det flög en skälfning öfver hennes ansikte, när jag öfverraskade henne med detta tydliga bevis på ömhet. Jag såg förvånad ut, och jag kunde ej fatta, hvarför hon gjorde det. Jag kände som ett styng inom mig, och i ett ögonblick föll det mig in, att hvad som passerade mellan min hustru och mig, kanske i grund och botten var något annat, än hvad jag trodde. Om jag hade hållit fast denna aning! Om jag gifvit den tid att tala inom mig! Men den kallsinnighet, hvilken jag först antagit som en mask, hade småningom gått mig i blodet, och det var ju också det förfärliga, att jag så godt som aldrig hade tid att tänka mina egna tankar till slut. Jag hörde min hustru säga: »Jag kom att tänka på, att du tyckte om blommor.» Jag hörde, att det var med ett särskildt tonfall, hon yttrade dessa ord. Men jag fann ingenting att svara, erfor blott en forssande känsla af förebråelser och obehag, och hela saken gick mig förbi som allt, hvilket jag under denna förunderliga period egentligen bort fästa i mitt minne. Jag glömde det, och jag återvände till mina gamla tankar.

Ensam och öfvergifven kände jag mig. Och i denna öfvergifvenhet sjöd inom mig ett jäsningsstoff, som aldrig fick tid att lägga sig till ro. Jag sof icke, jag höll mig i stället uppe genom att dricka. Jag hvilade ej, men jag gjorde med våld mina nerver spänstiga, så att de lydde mig, som om min vilja kunnat behärska min kropp. Bibeln talar någonstädes om, att en man »förhärdade sitt hjärta». Och det är egentligen underligt, hur väl man kan lyckas därmed, när man en gång börjar. Det är ett uttryck af outtömligt psykologiskt djup, och ingenting säger bättre, hur jag, under denna tid med afsikt och öfverläggning vände mig själf bort från henne, som jag en gång älskat högst af allt på jorden. Jag gjorde det så helt och hållet, så grundligt att det icke fanns någonting, af hvad jag förr älskat i hennes natur, som jag skonade, ingenting, som jag icke förvred, ingenting, som jag ej i mina tankar besudlade. Jag gjorde mig en vrångbild af allt, som varit mellan oss, och denna vrångbild öfverhopade jag med rasande skymford, liksom om det varit mig en fröjd att smutsa allt, som förr varit mig heligt och kärt.

Det fanns hos mig ej längre någon tanke på, att Olga var en kvinna, som sörjde sitt barn. Jag hade glömt detta, liksom jag glömt allt, hvad jag förut vetat och känt, och när jag första gången mötte fru Dagmar, slet hon i själfva verket icke sönder en bild, hvilken förut fanns i min själ. Hon intog endast den plats, som mitt eget raseri arbetat på att göra tom, och när hon behärskade mig, var det icke mitt jag, sådant det en gång varit, som hennes välde nådde. Det var ett nytt jag, som brutit fram, sönderslitande det gamla i hejdlöst begär efter bedöfvande orgier. Jag begärde henne så, som opiumsätaren offrar allt för att få det älskade giftet i sin hand.

❦

XI.

Jag märkte en dag, att jag bar på en passion för denna kvinna, hvilken fyllde mig själf på en gång med häpnad och ett slags berusning, som var släkt med hela den öfverretning, i hvilken jag lefde. Jag såg hennes hår för mig, hennes hand, hennes fot. Jag drömde om henne, sofvande och vaken. Detta begär gnagde mig, som om min lifstråd hängt på ernåendet af det mål, för hvilket jag nu glömde allt annat. Och jag öfvervägde situationen med samma kallblodighet som en spelare hvilken beräknar en chance. Jag var daglig gäst i hennes och hennes mans hus, liksom de båda voro det i vårt, och jag visste, att vägen från mig och till henne var lätt. Endast skrupler kunde hindra mig, och sådana kände jag icke.

Mellan fru Dagmar och mig hade utspunnit sig ett det mest egendomliga förhållande, ett sådant, som plägade existera mellan ynglingar, hvilka se allt i illusionernas dager – och mycket erfarna kvinnor, hvilka tycka orn att blifva föremål för en sådan illusion. Detta förhållande plägar man benämna pagekärlek, och hade jag icke ända till denna tid gått så uteslutande upp i känslan för min hustru, hade jag kanske af lifvet lärt mig, att samma illusion kan vakna, hos en förtviflad, öfveransträngd och otillräknelig man. Kanske hade jag ändå handlat som nu, men jag hade icke gifvit min känsla den bländande förgyllning, hvilken förvandlade hela min värld, och hvad som bländade mig mest, var, hur öppet hon och jag sökte hvarandras sällskap. Vi dolde intet, och för att bättre bedraga alla, spelade vi med uppslagna kort. Promenerade vi, gick jag städse vid fru Dagmars sida, sutto vi till bords, stod min stol bredvid hennes. När vi talade, flögo orden mellan henne och mig, och hon satt för mina ögon som infattad i en praktfull ram. Denna ram var hela det lif, som vi åter förde, där festen från gårdagen fortsattes af den dag, som var, där champagnen perlade och luften var mättad af det ännu outtalade begärets berusande doft. I denna ram satt hon som en drottning, och det blänkte juveler på den kyliga glansen af hennes hvita byst. På hennes mun lekte löjet, och i hennes öga brann den gåtfulla blandning af öfverdåd och spleen, som var grundtonen i hela detta lif, hvilket åter fångat mig, och som jag glömt, att jag en gång flydde.

Jag gick ofta ensam på besök i hennes hem, och jag hade nästan alltid den turen att träffa henne allena. Jag reflekterade ej däröfver då på annat sätt, än att jag gladde mig öfver denna min lycka och midt i den värld där vi lefde, drömde jag, att jag var den ende i hennes lif.

Nu vet jag ju, hvilket intresse jag beredde denna kvinna, som icke begärde annat af mig än glädjen att känna makt och den sinnesrörelse, som kommer af att se andra människor i uppror. Jag tror, att hon hade samma slags nöje däraf, som man berättar, att forntidens tyranner erfarit vid autodaféer och gladiatorskamp. Allt detta är mig nu för min egen skull likgiltigt. Det har försvunnit, icke som en ond dröm, utan som en verklighet, hvilken icke kan komma tillbaka. Jag ser och vet, att det har händt, och att det har händt med mig. Den tanken bränner som eld i mitt hjärta, och jag har icke plats för den känsla, hvilken plägar narra människan att småle öfver sin egen ömklighet. Jag vet blott, att en dag bröto passionens ord öfver mina läppar, och fru Dagmar mottog min kärleksförklaring med stor sinnesro. Jag vet också, att efter denna dag var mitt lif ett rus af lycka, och jag trodde fru Dagmar, när hon sade mig, att hon *måste* gifva sig helt. – – –

Hur simpelt och alldagligt detta än kan förefalla mig nu, så är det dock visst, att jag då fann förklaringsgrunder för allt, som skedde, och för mig var allt som efter den första skapelseveckan »ganska godt». Jag älskade hennes tankar och hennes växt, hennes blick och hennes kameleontartade lögnaktighet, ja, till och med den parfym hon bar. Jag var som buren af ett öde, hvilket förde mig fram mot obekanta mål. Jag såg ingenting af hvad jag trampade ned omkring mig, kände ingenting för hvad jag borta från henne upplefde, tänkte eller handlade. Och från detta förhållande utgick en magisk kraft, hvilken satte mina nerver i en spänning, som om jag frisk och höjd öfver hvarje obetydlighet i lifvet gått min bana fram och icke kunnat besegras af något. Jag kände mig som en halfgud, för hvilken de små dödliges vanliga lagar icke existera, och jag var stolt öfver den hemlighet, som fyllde mig med berusningens lifskraft och ungdomens

illusion.

Jag var till mods som en spelare, hvilken känner, att hans dag är inne, och som i ett slags kallblodig yrsel fördubblar insatserna, för att ingenting af den tur, som han icke vill mista, skall gå förloradt. Jag hörde som klang af guld rassla omkring mig, och jag spelade icke om den värdelösa metallen, utan jag satte mitt lif till insats. Denna insats var sämre, än jag själf visste af, och jag hörde ej, att klangen af den vinst jag skördade var oäkta. Ty jag anade icke ett ögonblick, att min medspelare spelade falskt.

Jag anade det ej ens den dag, då jag första gången kom att tänka på, att min hustru lefde, och att också hon hade anspråk på mig. Ty detta hade jag glömt, och så tyst gick Olga fram i det lif, vi båda nu lefde, att jag kunde glömma henne.

Det var en afton, som jag följde fru Dagmar hem, vägen gick nedanför den barrier, vid hvilken min hustru och jag plägat stanna under våra aftonpromenader det år, som nu syntes mig vara en längesedan försvunnen parentes i mitt lif. Det var månsken, och sannolikt samtidigt kommo fru Dagmar och jag att tänka på, att om någon stod uppe på terrassen, skulle vi synas, då vi gingo vägen fram. Vi vände oss emellertid icke om, utan gingo obesväradt vidare, och jag minns, att jag hela tiden var viss om, att Olga såg oss. Hur jag fick denna tanke, vet jag ej. Jag hade ju nästan upphört att minnas henne. Men jag visste det så säkert, att jag kunnat säga det, om jag ansett saken vara af den minsta betydelse. När vi kommo förbi kullen och skulle vika af där vägen kröker, för att gå fram till fru Dagmars villa, vände vi oss båda om, och i månskenet som låg klart öfver de aflöfvade träden – vi voro redan i början af mars – sågo vi på en gång tydligt en kvinnlig gestalt, som böjde sig öfver barrieren och betraktade oss. Vi stannade icke och gåfvo icke något tecken, att vi sett Olga stå där. Vi sade det icke ens. Men vi visste det båda, och arm i arm gingo vi vidare, medan hela tiden tanken på hvad jag sett susade i mitt hufvud.

Fru Dagmar var orolig. Men så var icke fallet med mig. Jag gick tvärtom ifrån henne med lätta steg och ett löje på läpparna. Jag var som en dåre eller en fanatiker, hvilken af intet kan rubbas i sin villa eller i sin tro.

XII.

När jag kom hem, blef jag öfverraskad öfver, att min hustru ej gjorde mig några frågor. Och då jag ett par minuter förgäfves väntat därpå, sade jag i likgiltig ton, att jag mött fru Dagmar ute och följt henne hem. »Jag såg det,» svarade Olga, och jag inbillade mig, att jag spårade ett drag af missnöje i hennes ansikte. Men hon fortsatte ej ämnet, och jag kände mig glad häröfver, som om jag fått bekräftelse på att jag ej kunde snafva på de stötestenar, hvilka vanlige dödlige frukta.

På mig hade emellertid denna lilla händelse ingen annan verkan, än att min hårdhet i känslan ökades. Olga stod mig från denna stund i vägen, och hvar jag gick tyckte jag mig se hennes ögon, hvilka förföljde mig. När jag satt hos fru Dagmar, när hennes hufvud låg emot min axel, när hennes läppar mötte mina, städse tyckte jag mig se dessa stora, frågande ögon, hvilka jag i inbillningen tyckt mig se blänka som stjärnor från den månbelysta terrassen. Afståndet var ju alldeles för stort. Jag kunde icke hafva sett dem. Och dock såg jag dem för mig, som om jag sett dem just då. Men de ingåfvo mig ingen annan känsla än den, att jag till hvad pris som helst måste blifva dem kvitt.

Så var händelsevis en dag bestämd, då vi skulle deltaga i en stor artistmaskerad. Det var årets sista stora nöje, och fru Dagmar och jag hade lofvat hvarandra denna natt som en jubelfest, innan sommaren kom. Vi ville taga afsked af den vinter, hvilken vi betraktade som vår speciela tillhörighet, och jag hade i förbigående berättat för Olga, att jag ämnade gå på denna maskerad.

Till min öfverraskning kom hon en dag och sade mig, att också hon ämnade sig dit. Jag blef så förvånad, att jag knappt kom mig för att svara. »Tycker du, att jag är för gammal?» sade Olga. Och jag tyckta mig spåra ironi i hennes röst. Men jag låtsade mig ej lägga märke därtill, utan nöjde mig med att framkasta något om hennes motvilja mot maskerader i allmänhet. Äfven hon gick förbi mitt svar, som om hon tänkt något, hvilket hon ej ville yppa, och svarade blott, att hon nu för en gång ville det, och därför skulle hon gå. Jag genmälde, att jag var glad, att hon följde med. Och jag sade sant. Det syntes mig verkligen, som om min hustrus närvaro förlänade festen ett mystiskt behag, en tillsats af raffinerad triumf, hvilken jag kände som strömmar af eld genomila mitt blod, och aldrig glömmer jag, när jag med min hustru vid min arm trädde in i festsalen, spanande efter den loge, där vi skulle träffa fru Dagmar och hennes man.

I första ögonblicket flög det igenom mig en plötslig känsla af obehag när jag på långt håll upptäckte fru Dagmar. Hon var klädd som bébé, och den lilla mössan satt barnamjukt på hennes rika bruna hår, medan halfmasken lämnade munnen och den barnsliga, runda hakan fri. Hon talade med barnstämma och stod omgifven af kavaljerer, hvilka pratade högt och utan att välja sina ord. Jag såg i ett ögonkast hela den fina, hvita dräkten, hvilken på en gång dolde och röjde hennes kropp, som syntes oklädd under detta imiterade linne, hvilket lämnade bysten bar. Lugn, som om hon stått i paraddräkt, konverserade hon med alla dessa män, hvilkas blickar värderade hvarje linie af hennes kropp, och instinktlikt, som hon fattade allt, måtte hon hafva förstått, att hennes beteende väckte min misstämning. Ty när jag fattade hennes hand, gaf den mig, utan att någon mera än jag behöfde märka det minsta, en tryckning, som försäkrade mig, att allt detta var för mig – endast för mig, och ur ögonen genom masken lyste emot mig en blick, som med ens förjagade hela min misstämning. Jag kände, som om en stålfjäder spänt hvarje muskel i min kropp, säker på mig själf och min lycka bjöd jag fru Dagmar min arm, och vi försvunno i vimlet af färger, masker, frackar och blottade kvinnolemmar.

Det var, som om hela mitt lifs öfverretning samlat sig till en enda dyrbar essence, hvilken skänkte mig njutningen af denna magiska natt. Lifvet var en karneval, där fru Dagmar och jag, blottade och maskerade, gingo rundt, visande öppet för hela världen, att vi höllo samman i denna hvirfvel, där orkesterns dånande toner öfverdöfvade smärtan i lifvet. Det var icke last, det var icke dygd, icke glädje och icke sorg, det var ej blygd, ej oskuld, det var hvarken lycka eller förtviflan – det var ingenting af allt detta, som kedjar två människor vid hvarandra och skapar lif omkring dem. Vi voro som tvenne besatta, hvilka kommit bort från lifvets verkliga värden och endast sökte hvirfveln i dansen, yran i vinets skum, bedöfningen i musikens larm. Vi jagade ur rum i rum, vi sökte oss en ensam plats, där en portière föll ned mellan tvenne pelare af trä, och omfamnande hvarandra, sutto vi där, själfva osedda, och sågo hur karnevalens masker ilade oss förbi.

Jag vet ej, hvarifrån jag fick denna tanke. Men det syntes mig plötsligt, som om dessa masker, hvilka täckte kvinnornas anleten, dolde en skönhet, hvilken icke fanns, utan var död och vissen, och som varade genom sin illusion endast den korta stund, under hvilken gasljuset brann, och orkestern ännu icke hade blåst sin sista fanfar. Det skulle aldrig blifva någon demaskering på denna maskerad. Ty ingen ville se, hvad hvar och en visste fanns under det svarta siden, som uppehöll illusionens kraft i berusningens orgie. Det var döda kvinnors anleten under dessa masker, och deras ögon brunno i tomma ögonhålor. Kinderna voro nakna benstycken, hvilka slutade i en praktfull chevelyr. Och alla dessa män, hvilka utan masker och klädda i stela högtidsdräkter jagade kvinnorna rundt, drickande, skämtande, glammande, de visste hvad de sökte, och de glömde för natten sin dyrköpta erfarenhet. Det var den osköna nakenheten, som var blottad och dock icke blottad, det var armarna, hvilka de kysste i trängseln, nackar hvilka de berörde, då de passerade förbi. Det var dessa fylliga kroppar som lockade männen, och de glömde, att på dem sutto hufvuden utan lif, i hvilkas tomma hålor endast ögonen brunno, som den elektriska lågan i knapphålet på en frack. Det hela var en *danse macabre* af döda, hvilka törstade efter lif, och som svängde sig rundt i idiotisk yra vid tonerna af en omänsklig helveteskonsert.

Allt detta kom för mig, under det att fru Dagmar hvilade i min arm, och hennes kropp föreföll mig upplöst och frigifven som en naken kvinnas. Men dessa tankar skrämde mig ej. De ökade värmen af hennes kyssar, droppade som porlande bornyr samman med champagnens skum, verkade, som när en söt dryck förvandlas till torr, för att reta förvända gommar. Och med fantasin fylld af dessa tankar, lade jag min arm om hennes bébélif och valsade omkring i det stora rummet, medan hennes bruna lockar som en dunkudde smekte min kind.

Dessa tankar förföljde mig ännu när vi superat, och vi sutto kring det dukade bordet, rökande cigaretter och hvilande efter dansen. Stämningen var feberhet, och orden flögo som raketer genom luften. Jag satt bakom fru Dagmars stol med min hand på dess karm, och som om hon varit trött lutade hon sig, utan att se sig om, tillbaka, i det hon lät sin bara rygg hvila mot min hand. Jag såg upp och mötte Olgas blick midt öfver bordet. Jag såg icke dess uttryck. Men jag kände, hur den höjde mitt rus, och utan att veta hvad jag gjorde, höjde jag mitt glas och drack henne till. När jag gjorde denna rörelse, kände jag, att fru Dagmar skrattade.

Jag vaknade icke ur mitt besynnerliga själsrus, förrän jag åter gick ensam med bébén under armen och plötsligt tyckte, att det var, som om greppet i hennes hand, hvilken höll min arm, slappades.

»Hvad tänker du på?» sade jag.

»Jag tänker på, att det är vår sista natt,» sade hon och log.

Jag förstod icke då, hvad hon menade. Hennes ord voro endast aflägsna, meningslösa ljud, som nådde mitt öra, men icke trängde till mitt förstånd.

»Fråga mig icke i dag,» bad hon. »Nu vill jag dansa.»

Och när jag åter förde henne till vår loge, hviskade hon i mitt öra:

»Det är tid, att du följer din hustru hem.»

XIII.

När fru Dagmar lämnat mig, återkom i samma ögonblick minnet af de ord, hvilka hon nyss sagt mig: »Detta är vår sista natt.» De ringde i mina öron som något ofattbart, hvilket jag ej kunde bringa i samklang, med hvad som för öfrigt skedde omkring mig. De tycktes mig innebära en varsel om något ondt, som jag burit inom mig själf och aldrig skulle bli kvitt, och detta skulle nu drabba mig, på ett helt annat sätt, än jag någonsin kunnat ana. Jag hörde inom mig dessa ord, och saknande kraft att vända om för att återfinna fru Dagmar i trängseln och affordra henne en förklaring, gick jag fram genom vimlet af blossande ansikten och den falnade lyx, som skriker i trängseln på en fest, hvilken nalkas sitt slut. Jag sökte min hustru, så som fru Dagmar sagt, och jag fann henne ensam i vår loge, nedsjunken i en fåtölj och stirrande på hela det anständighetens upplösningstillstånd, hvilket rörde sig framför henne. Utan att säga ett ord, tog Olga på min uppmaning emot min arm, och tyst satt hon i vagnen, som i den gråa morgondagern förde oss till vårt hem, det gula huset, hvilket under den sista vintern stått tomt på allt det, som förr skänkte oss glädje.

Frånvarande och i ett inre uppror, som jag icke kan beskrifva, lämnade jag min hustru för att gå in i mitt rum och stänga dörren. Hela denna vinters minnen jagade genom min feberheta hjärna, sinnesruset var för ögonblicket förbi, och i den gråa morgondagern tog en kylig eftertanke, hvilken kom blodet att stocka sig kring mitt hjärta, rusets plats. Hvad hade händt? Hvad var det väl, som hade händt? Det var detta enda ord, »vår sista natt», som ljöd i mina öron och icke ville lämna mig ro. Som jag tänkte härpå, blef det mig omöjligt att stanna inne. Jag ryckte till mig min öfverrock och störtade ut. Mina steg förde mig till fru

Dagmars bostad, och utanför de stängda luckorna, genom hvilka icke en ljusgnista trängde ut, gick jag fram och åter i det vanvettiga hoppet, att hon skulle vara hemkommen och öppna sitt fönster, så att jag kunde få se henne en minut och ännu en gång säga henne godnatt. Jag tyckte, att min längtan var så stark, att den borde väcka henne, om hon sof, träffa hennes hjärta genom stängda dörrar och stenmurar, föra henne till mig, på hvad sätt som helst, och i den ljusa aprilmorgonen tyckte jag mig oupphörligt höra steg som nalkades, en röst, som kallade mig, frasandet af en dräkt, som var hennes.

Plötsligt kom jag att tänka på, att hon måhända ännu icke var hemkommen, och jag vände då om och gick utåt vägen, gick fram och åter utanför den tysta villan, lyssnande efter ljudet af vagnshjul, som rullade fram genom den sofvande staden. Jag fick vänta länge, och jag väntade med blodet i svallning, till dess att solens glans steg öfver de bara ekarnas toppar. Då hörde jag tydligt bullret af en vagn, som närmade sig. Jag ville springa emot den, stå färdig att öppna vagnsdörren och glömsk af allt sluta henne i mina armar. Men det var, som om någon hållit mig tillbaka, och utan att göra mig reda för orsaken till min handling, hoppade jag öfver diket och ställde mig i skuggan af staketet och häcken omkring villans tomt. Jag stod där tyst, utan att synas från landsvägen, med hvarje nerv spänd, kanske med en oklar förnimmelse, att nästa minut skulle afgöra mitt öde.

Då såg jag vagnen komma, den körde långsamt, och en besynnerlig ångest öfverföll mig. Vagnen stannade ett stycke ifrån fru Dagmars villa, men jag gick icke fram för att taga emot henne. Jag stod som fjättrad på samma plats, och jag tyckte, att min själ ville spränga mina ögon, hvilka oaflåtligt stirrade på vagnens slutna dörr. Den öppnades icke. Jag hörde ljud liknande hviskningar af människor, hvilka råkat i dispyt. Därpå såg jag en hand, som sträcktes ut genom fönstret och grep om dörrlåset. Det var en manlig hand, och i nästa ögonblick såg jag fru Dagmar ensam stiga ur vagnen och utan att se sig tillbaka, gå fram emot villan. Vagnen vände om och rullade hastigt tillbaka mot staden.

Jag höll andan af spänning, och jag tyckte, att mitt hjärta upphörde att slå. Sällan hade en skymt af misstanke under denna rusets tid nått mig, och det var heller icke nu mera än en aning, som strömmade genom min själ. Men denna aning gömde en afgrund af förnedring och kval, som kom mig att mista all besinning och på samma gång lät hvarje tanke på handling domna bort i min själ. Jag kände blott, som om någon vridit om en knif inne i min kropp, och jag såg hvad som sedan hände, hörde hvarje ord, kände mig endast, som om mitt egentliga jag redan varit långt borta.

Utan att tänka på hvad jag gjorde, stapplade jag fram på vägen och stod plötsligt ansikte mot ansikte med fru Dagmar.

Hon såg först alldeles häpen ut, så förbyttes hennes uppsyn, som om hon med sin vanliga aplomb velat skratta det hela bort. Men i nästa ögonblick förändrades hela hennes ansiktsuttryck, och liksom sårad, ej i sina känslor som kvinna, men i sina rättigheter som person, mätte hon mig från hufvud till fot med en blick af förakt och sade:

»Jag tål ej, att *någon* spionerar på mig.»

Jag hörde dessa ord, jag förstod den ton, i hvilken de uttalades. Men jag var i den grad förintad, att jag ej ägde styrka att svara henne på samma sätt. Jag ägde ej styrka att svara henne något alls. Jag vände endast om och började gå vägen framåt bredvid fru Dagmars sida. Hon lät det ske, och i soluppgången gingo vi fram och åter på den plats, hvilken jag nyss mätt med min väntans ensamma steg.

Det fanns blott en tanke, hvilken i detta ögonblick surrade rundt i min marterade hjärna, och det var samma tanke, som nyss drifvit mig ut. Allt hvad som sedan kommit till – scenen med vagnen, hvilken stannade på afstånd, afskedet, som jag bevittnat och dock icke bevittnat – detta hade ännu ej *hunnit* att smärta mig. Det

hade ej trängt in i brännpunkten af mitt jag, där ej fanns plats för mer än en enda tanke. Jag sökte länge efter ord, för att gifva denna tanke uttryck, och slutligen sade jag stillsamt, nästan vemodigt och mildt:

»Tänker du resa?»

Hon skrattade kort:

»Hvarför frågar du det?»

»Hvad menade du med, att det var vår sista natt?»

Hon stannade och såg mig gäckande in i ögonen.

»Är det därför du kommer hit?» frå.gadehon

Jag svarade ja, men jag kände min svaghet som en brännande skam. Det var, som om en helt ny kvinna visat sig inför mig. Jag förstod det icke, och jag kände hela tiden, som om inom mig arbetat makter, hvilka jag gjort klokast att fly.

»Du vill veta, hvad jag menade,» sade hon långsamt. »Du skall också få veta det. *Då* menade jag ingenting. Ingenting, hör du! Det var ett skämt, som det ej föll mig in att du skulle taga på allvar. Men *nu* är det allvar. *Nu* menar jag, att jag tänker resa.»

»Är det därför, att jag – som du sagt – spionerat på dig?» frågade jag torrt.

»Ja,» svarade hon kort. »Jag är nu en gång sådan.»

Men nu hade den känsla, hvilken länge arbetat inom mig, vuxit fram, sopande undan allt annat, som när en orkan rensar luften. Nu var ordet sagdt, som jag burit på under hemfärden, under min väntan, innan vagnen kom. I detsamma skar denna nya tanke som en blixt fram genom mörkret, och skälfvande af förakt, sade jag, så lugnt jag förmådde:

»Det är med honom du reser?»

»Med hvem menar du?»

»Honom, som du nyss lät följa dig hem!»

Hon såg på mig med förvåning, nästan med nyfikenhet, som om hon i mig tyckt sig se en helt annan människa, än hon förut lärt att känna, och mekaniskt lät hon undslippa sig den fras, som afklipper allt, utan att förklara något:

»Jag förstår icke, hvad du menar.»

Jag vet icke, hvilken makt som i detta nu gjorde mig klarsynt. Det kanske endast var den falska klangen i hennes tunna röst, hvilken plötsligt blef mig så tydlig, som om jag misstrott henne i hela mitt lif, och i det jag grep henne med båda händerna om hennes axlar, hväste jag formligen språkets råaste ord i hennes öra. Hon ryckte till och försökte att svara. Men ingenting kunde hejda mig längre. Jag såg henne i bébédräkt, omgifven af kurtisörer, vagnen, som stannat, och den manliga hand, hvilken inifrån öppnade låset, jag såg hennes lösaktiga min, hennes imiterade ladyhållning, hennes kalla ansiktsuttryck, hela denna afskyvärda kyla, hvilken med hvarje skratt strömmade fram ur hennes väsens djup. Jag såg allt detta i en blink, i ett enda nu, med en styrka, som om jag blifvit väckt till besinning genom en uppenbarelse, och i det jag slungade henne ifrån mig, ropade jag så högt, som om jag önskat att hela världen skulle höra mig:

»Du har bedragit mig. Från första stunden jag såg dig, har du bedragit mig. Tror du icke, att jag vet alltsammans? Tror du icke, att jag förstår det åtminstone nu? Men ett vill jag säga dig: *det* är mig likgiltigt. Det kan jag bära, liksom allt hvad jag lidit genom dig. Det är bara ett, som jag aldrig kan förlåta dig, och det är det, att du fått mig att sjunka så djupt, att jag kunnat jämföra en sådan kvinna som min hustru med dig.»

Hon hörde på mig med det lugn, hvarmed hon skulle åhört hvarje annat utbrott, som fängslade henne genom sin eruptiva kraft. Men vid mina sista ord skiftade hennes ansikte färg och fick ett uttryck af dödligt hat. Hon vände sig bort och gick. Och darrande af sinnesrörelse, stod jag kvar på vägen, med en känsla som om jag trampat på en giftig orm. – –

Hur kom jag i detta ögonblick att nämna min hustrus namn? Hur kom jag ens att tänka på henne? Det blir mig nu och alltid omöjligt att säga. Men grubblande på denna gåta, raglade jag som en drucken tillbaka till mitt hem.

XIV.

Jag kände mig sönderSliten och tröttare, än jag tyckte mig någonsin hafva varit förr. En besynnerlig nervositet arbetade i hela min kropp, och när jag kom hem, stängde jag dörren efter mig med en hast, som om jag fruktat, att jag varit förföljd. Jag satte mig till mitt skrifbord. Det föll mig in, att just nu borde jag skrifva till fru Dagmar. Men mina fingrar darrade så häftigt, att de ej kunde hålla pennan. Jag var på samma gång så oerhördt trött, att jag fruktade, att sömnen skulle öfverfalla mig sittande i min skrifstol. Sömndrucken började jag kläda af mig, och jag kände det, som om mitt eget lif fallit bort, stycke för stycke, med hvarje plagg jag lade bort.

För första gången hade jag en aning om, att denna kärlek förnedrat mig själf, som om jag i trasiga kläder suttit öfverlastad på en krog och behöft gömma mig inför människor, hvilka känt mig under bättre dagar.

Tanketom gick jag fram mot sängkammardörren, då jag plötsligt ryckte till vid att finna den öppen. Jag såg, att lampan brann därinne, och dess matta dager gaf ett spöklikt sken mot solljuset, som trängde in igenom salens fönster. Jag ryggade mekaniskt tillbaka, erfor något slags instinktlik motvilja för att gå vidare, men kunde helt enkelt icke vända om. Kommen på tröskeln, stannade jag emellertid, stannade och såg mig omkring, utan att förstå, hvad jag såg.

På golfvet låg min hustrus maskeradkostym, en fin, skär domino, hvars pösande puffärmar ännu stodo ut, som om de ej kunnat falla ihop. Ett stycke därifrån låg masken på golfvet. Den var hopskrynklad som en trasa, och spetsarna kring dominon hängde i långa refvor, som om alltsammans blifvit afrifvet och i raseri slungats bort. Och på bädden såg jag min hustru halfklädd, blottad till midjan, liggande framstupa, som om hon fallit i det ögonblick hon tänkt att gå till sängs.

I den sinnesförvirring, hvari jag befann mig, var det mig omöjligt att erfara någon ny känsla. Det hela föreföll mig endast så isande konsekvent. Det hängde samman med hvad jag nyss upplefvat, var endast det naturliga slutet på den vansinniga fars, hvars gälla skratt ännu skar genom hvarje fiber i min kropp. Det var naturligt, att hon var död. Det var godt, att hon var död. Jag kunde icke finna något annat, jag fick icke rum för något annat i min hjärna, hvilken sprängdes med hörbara ljud, som om en jättepuls knackat därinne för att få luft. Jag tyckte, att vi dött på samma gång i ensamhet hvar för sig, och jag var rädd för att gå fram och röra vid henne. Jag visste ju icke, huru länge jag varit borta, visste öfverhufvud ingenting, och jag skulle erfarit en lättnad, om det gula huset i denna stund störtat samman öfver oss båda.

Men när jag ändtligen gick fram för att hölja en filt öfver hennes kropp, märkte jag, att hon andades, och jag

hörde en snyftning bryta igenom tystnaden som ett ångestrop. Den skrämde mig ännu mera än tystnaden nyss, och ur stånd att säga något, som paralyserad af allt det vanvettiga elände, hvilket samlade sig utom och inom mig själf, stod jag stilla och väntade på, att något skulle hända, som gjorde slut på min ångest.

Jag hörde mig själf säga: »Är du sjuk?» Men jag menade ingenting därmed, förstod ej ens mina egna ord, och jag tyckte, att Olga talade till en annan, när hon sade: »Richard, Richard! Kan något sådant vara möjligt?» Jag tänkte på mig själf, jag trodde, att hon visste allt, och jag frågade: »Hvilket?» Och åter hörde jag Olgas röst: »Något så smutsigt. Något så lågt. Jag kan inte uthärda den tanken, att jag varit med om något sådant.»

Som ett minne, hvilket länge sedan förbleknat, erinrade jag mig, att vi varit på maskerad, och jag förstod, att hon tänkte på något helt annat än jag. Hackande tänderna som i frossa, tog min hustru på sig sin nattdräkt och gick till sängs, medan jag själf sökte samla mina tankar för att åtminstone kunna svara henne. Men jag fann ej ord. Jag kände blott, att dagen grydde öfver en tomhet utan gräns, och när jag ändtligen somnade, skedde det med en förnimmelse, som om mitt medvetande slocknat i döden.

XV.

När jag åter vaknade, förvånades jag först öfver att känna mig lugn, som om ingenting händt mig i hela mitt lif, eller som om jag varit genomisad af kyla mot hela världen. Detta lugn följde mig under hela dagen, jag kände ingenting, såg intet, gick omkring, talade, tillbringade min arbetstid på kontoret, men allt fullkomligt automatiskt. Jag tyckte, att jag själf stod utanför det hela och betraktade någon främmande, hvilken under sken af att lefva, gjorde och sade en massa betydelselösa ting. Jag var fullständigt bedöfvad, och jag kunde icke ens känna sorg, när jag hörde, att fru Dagmar verkligen rest. Det störde mig icke ens, när man ställde denna resa i förbindelse med en bankdirektörs plötsliga affärsresa. Det var, som om jag passerat krisen i en sjukdom, utan att dock ännu kunna kallas konvalescent.

Och dagarna gingo under ett fruktansvärdt enahanda, som sakta och omärkligt begrof mig under tyngden af en maktlöshet, hvilken kändes som dvala och yttrade sig i omöjlighet att ens kunna vilja. Allting föreföll mig så främmande, så nytt. Det var, som om jag med tomt medvetande, utan erfarenhet och minnen, blifvit flyttad in i en ny värld, hvilken jag först måste vänja mig vid för att kunna förstå. Allting syntes mig där underligt, främmande, betydelselöst, utan mening. Människorna, som gingo mig förbi på gatan, vandrade omkring med trötta nedslagna blickar, sökande och begärande intet, begynnande ur intet och hamnande i samma tomma graf, som en gång skall göra alla lika. Hvarför lefde jag? Hvarför arbetade jag? Hvarför lefde öfver hufvud någon? Hvarifrån kom den trötthet, som behärskade mig och alla?

Jag förstod ej heller, att det fanns någon mening i den begäran, som min hustru framställde till mig, när hon en dag kom in i mitt rum och bad mig låta henne resa bort ensam under sommaren. Hon såg så besynnerligt upprörd ut, när hon yttrade dessa enkla ord, och i mitt dåvarande tillstånd kunde jag ej fatta, att någon öfverhufvud kunde vara upprörd öfver något. Om hon ville resa bort, så var det därför, att hon ej längre kunde lefva samman med mig. Hvad fanns det väl för underligt däri? Sörjde hon ännu öfver något? Hade hon ännu så mycket illusion kvar, att hon kunde sörja.

Olga satt framför mig, när hon talade om sin resa, hennes ansikte var blekt och hennes ögonlock tunga som efter nattvak eller gråt. Det föll öfver mig en underlig känsla af medlidande med oss båda, men denna känsla var för svag för att fylla mig helt. Den sjönk tillbaka som i ett kaos, och jag satt som förut undrande och stel, blickande på hennes ansikte, som föreföll mig gammalt.

»Hvarför vill du resa?» frågade jag.

»Jag kan icke stanna här,» blef svaret.

»Du behöfver komma bort från mig?»

»Det också.»

Olga hade således förstått alltsammans. Hon hade endast ingenting sagt. Ja, det var ju också naturligt. Jag tyckte mig ännu komma ihåg, hur hon kunde gömma sin grämelse i den mest oåtkomliga vrå af sitt hjärta, när lidandet tyngde på hennes lif. Att taga afsked från henne föreföll mig på en gång så hopplöst och så enkelt som allting annat i hela världen, eller rättare – det syntes mig vara så enkelt, att allt var hopplöst.

»Hvart vill du resa?» frågade jag.

Hon nämnde en liten badort i Norge, och jag svarade, att hon fick göra, som hon själf ville.

»Det blir kanske bättre sedan,» sade hon med ansträngning och räckte mig sin hand.

Jag tog den, men jag förstod ej, hur hon kunde tro, att något skulle kunna blifva bättre. Utan att förnimma något annat än min dagliga känsla af, huru nytt och främmande allting var, höll jag hennes hand i min och klappade den tanklöst.

Då brast hon i gråt, och i det hon lutade sig fram, kysste hon min hand.

En känsla af oändlig pina bemäktigade sig mig, och jag drog tillbaka min hand. Hon märkte det, och i det hon såg bort, mumlade hon:

»Jag har så oändligt mycket att bedja dig om förlåtelse för.»

Hon? tänkte jag. Hon? Jag kände, att jag bort säga henne något, fråga om meningen med hennes ord. Men jag kunde ingenting säga, därför att tomheten fyllde min själ och hämmade min vilja. Jag steg upp och gick fram och åter på golfvet, ur stånd att fatta, hvad som i detta nu skedde med oss båda.

Då hörde jag åter, att Olga började tala, och hennes röst fick ett bedjande tonfall:

»Och så ber jag dig, att vi få flytta bort härifrån. Jag kan icke stanna här.»

»Tillbaka till Stockholm?» sade jag.

»Hvart som helst,» sade hon. »Här kan jag icke vara.»

Jag lofvade henne det, liksom jag skulle sagt ja, till hvad hon än hade bedt mig om. Men mitt svar var intet fast samtycke till en gemensam handling, blott en trött eftergift, som jag gjorde, för att åter få försjunka i mina trötta tankars sofvande ro.

XVI.

Några dagar därefter såg jag min hustru resa. Hon hade tagit vår lille Gunnar med sig, och jag visste, att jag skulle känna det som en lättnad, att få vara alldeles ensam. I kupéfönstret såg jag som i en ram min hustru och gossen, hvilka viftade åt mig till afsked. Jag hörde ångpipan hvissla, såg tåget sätta sig i rörelse, visste, att Olga med Gunnar voro borta. Jag vände mig om och gick, innan tåget lämnat perrongen. Jag gick med en känsla af, att de båda rest för alltid och aldrig skulle komma igen. Allting var slut. Min hustru hade lämnat mig, och ingenting af hvad som varit, skulle blifva, hvad det en gång var.

Länge kände jag det så, och länge lefde jag i en tungsinthet, som bredde ett flor mellan mina känslor och världen omkring mig. Det var nästan, som om jag på nytt behöft vänja mig vid att lefva, vid att se lifvet omkring mig, sådant det verkligen var.

Men småningom växte ur det kaos, hvilket omgaf mig, fram en förnimmelse, som om något hade blifvit lättare att bära. Som om en tyngd lyfts från mitt bröst, och jag åter kunnat börja andas, som om jag länge suttit i mörker och sett aningen om den kommande dagen gry – så kände jag mig till mods. Och med en biförnimmelse af, hur sällsamt det var, att något dylikt var mig möjligt, märkte jag, att jag började längta efter min hustrus bref.

De voro korta, och de berättade endast om hvardagliga händelser, ingenting om hvad hon själf tänkte eller kände. Jag läste dessa små bref om och om igen, och jag liksom tvang mig till verksamhet och energi genom det begär jag erfor, att lära känna och tolka deras mening. Just att hon aldrig skref något om mig, endast om sitt dagliga lif, mest om Gunnar, ingaf mig den föreställningen, att hon visste allt, som en gång skilt mig från henne, att hon arbetade på att öfvervinna sin smärta, som jag själf gjorde med min, men att hon lefde för barnet och dag efter dag gled mera bort ifrån mig.

Jag tänkte ofta på den omständigheten, att hon aldrig frågat mig efter fru Dagmar. Hon hade försvunnit ur vår värld, utan att ett ord blifvit taladt därom. Det var, som om Olga aldrig ens hade märkt det. Ju mera jag tänkte därpå, desto klarare blef det mig, att jag hade rätt i mina tankar, att Olga visste allt. Och ur denna visshet spirade en ny känsla, hvilken kom så stilla och varmt, som när solen väcker grönska på marken, där skogsbranden gått fram och gödt jorden med aska. Jag började att tänka på min hustru med en blid, underlig känsla, som bad om tillgift. Jag längtade efter den dag, då hon skulle komma åter, jag hade ingen annan önskan, än att hon ännu en gång skulle bo vid min sida som förr. Jag kunde blott ej tro, att detta någonsin skulle blifva verklighet.

Allt hvad en gång funnits af kärlek och tillit mellan oss båda, steg fram ur det förgångna. Mellantiden sjönk i glömska, och minnena från vår lyckas dagar kommo ett efter ett, stego upp ur det förgångnas djup, besökte mig i min ensamhets tankar och spredo värme i mitt hjärta.

Och ur allt detta steg allt mer och mer känslan af min orätt. Alla teorier om kärlekens oberäknelighet och kärlekens rätt försvunno ur min själ, och jag förstod, att här hade de ingenting att säga. För mig voro de nu endast tomma fraser, hvilka icke förmådde bemantla den sanningen, att jag dragit förbannelsen öfver mitt eget lif.

Jag kan icke beskrifva den oro, i hvilken jag lefde, ej skildra dagarna från denna underliga sommar, då jag sträfvade att sätta samman bitarna från mitt eget splittrade lif. Jag minns ingenting särskildt, som hände, ingen dag, som var olik den andra. Jag bodde ensam i det gula huset, och jag lät dagarna gå, buren af en hemlig tro, att lifvet till sist skulle skänka mig något af den oanade lösning, som kommer ibland, när hvarje möjlighet synes släckt.

Så kom en dag ett bref från min hustru. Det var likt alla hennes öfriga bref, tonen den samma, där fanns icke ett spår af upphetsning eller oro. Men på slutet af den sista sidan fann jag dessa ord: »Jag hoppas, att du ordnar det, till dess jag kommer så att vi genast kunna flytta in i vår nya våning. Du förstår det kanske icke. Men icke ens en vecka skulle det vara mig möjligt att bo i dessa rum, som för mig rymma pinsammare minnen, än du någonsin kan ana.»

Länge satt jag med detta bref i min hand. Jag läste dessa rader om och om igen, och jag tyckte mig å nyo förstå, att Olga visste allt. Jag förstod också, att det blott berodde på mig själf, att vinna henne tillbaka. Det kom tårar i mina ögon, och det föreföll mig, som om själfva det hopp jag hyste, gjorde min själ ren från något, som jag ensam aldrig kunnat blifva kvitt. Medan jag tänkte härpå, greps jag af längtan att få tala till

Olga om allt, att få skrifva ned det hänsynslöst – allt som händt och kunnat hända – i ett bref. Ingenting syntes mig värre än denna inbitna tystnad, som band min tunga och gjorde till och med mina bref tomma och innehållslösa. Jag ville i ett slag sopa bort allt, som skilde oss åt, och jag tyckte, att i dessa få ord, på hvilka jag stafvade, låg som en bön, att jag skulle tala.

Men på samma gång var det, som om en mild hand hållit mig tillbaka. Jag vågade icke skrifva, eller jag kunde icke. Det syntes mig så lätt, alltför lätt. Men när jag åter såg henne framför mig, då skulle jag säga henne allt, yppa för henne hvad hon visste, och hvad hon icke visste: att jag handlat som en dåre, att jag kastat bort lifvets guld för falsk förgyllning, att mitt fel var gränslöst, men min skam och förödmjukelse större.

Kort och utan alla tillägg skref jag endast dessa ord: »Jag skall göra, som du vill. När du kommer, skall allt vara i ordning för vår flyttning.»

– –

XVII.

Så kom den afton, då vi åter sutto samman i det gula huset. Det var afskedets kväll, då ekot från det förgångna tycktes ringa i våra öron som med klockor stämda i moll, och ute var det höst. Allt var som förr och dock förändradt. Vi hade mötts som vänner, och jag kände vid första ögonkastet, att mellan oss båda gick den varma stämning, som endast kommer af en kärlek, hvilken lefver – trots allt.

Men när vi sutto samman denna kväll, och de gamla rummen hviskade till oss med minnenas tysta språk, då var det min hustru och icke jag, som började tala, och med stigande ångest lyssnade jag till hennes ord.

»Du undrar nog öfver, hvad jag kommer att säga dig,» började hon, »och jag har ibland tänkt, att jag aldrig skulle kunna säga dig det. Men nu när jag sitter hos dig igen, när det är, som om allt det gamla var struket bort ur vårt lif, då känner jag att jag kan icke lefva hos dig, innan jag sagt dig allt, innan jag sett, att du kan förstå mig – och förlåta mig.

Du vet inte, du, hvad det vill säga att inte vara herre öfver sig själf, att gå som i dimmor och vid hvarje steg man tar, känna, som om man icke kunde hitta rätt. Jag kan inte förklara det riktigt. Men ser du, när John först var död, då tror jag ibland nästan, att jag liksom icke riktigt hade mitt förstånd i behåll. Ja, du ska inte missförstå mig. Jag kunde tänka öfver hvad som helst, förstå hvad som helst. Men det nådde liksom icke in till mina verkliga tankar. Hvar jag gick, hörde jag röster, som hviskade i mina öron. Det är icke bara ett talesätt. Jag hörde dem verkligen. ’Det är ditt fel, ditt fel, ditt fel. Det var därför, han icke fick lefva. Det var du, som först inte brydde dig om honom, och när du sedan försökte att göra det, var det för sent.’ Jag hörde detta ständigt, Richard, eller nästan ständigt, och jag tror, det kom sig af att jag hade varit så alltför outsägligt lycklig med dig. Just då dog John, just då, när vi trodde oss ha undsluppit det värsta, när vi lefde så lyckligt, som om vi aldrig pröfvat på något annat, då bröt olyckan in öfver min själ, och jag kunde icke bära den. Jag kände mig så svag, Richard, och så besynnerligt ensam. Jag försökte tvinga tankarna bort, jag gick och våndades i min olycka, som jag tyckte, att ingen skulle få dela, och jag grät dag och natt, Richard, icke för din skull, utan för min.

Ty när dessa tankar kommo öfver mig, då *kunde* jag icke närma mig dig, jag *kunde* icke tala till dig, och jag tyckte, att jag hade icke rätt till det. Jag såg ju, att du kunde bära det. Hvarför skulle jag då draga min olycka öfver dig? Och jag vågade icke berätta dig det förskräckliga, att *hvarje natt satt John i sin hvita skjorta vid min bädd och talade vid mig.*

Å, du kan icke tänka dig detta. När dagen kom, visste jag, att det var en sjukdom, och jag tänkte alltid, att nu skall jag tala vid Richard. Nu skall jag göra det. Men så fort jag försökte, så tyckte jag, att det var, som att drifva min lille gosse ifrån mig. Han såg så sorgsen ut, där han satt. Hans ögon voro ibland fulla af tårar, och jag fick tala länge med honom, medan du sof, för att han skulle bli glad igen. Han kom aldrig förrän du somnat, och jag tyckte, han bad mig att icke berätta detta, därför att då skulle han icke få stanna längre hos mig. Jag var ju den enda på jorden, som kom ihåg honom.

Därför kunde jag aldrig tala vid dig, aldrig säga dig något. Så flyttade vi åter in här i vårt gula hus, där vi haft det så ondt och så godt, och när vintern gick, Richard, då förstod jag en dag, att du trodde att jag icke höll af dig längre. Du sade mig det icke, men jag såg det på din blick, på ditt sätt, på allt. Jag visste det lika säkert, som om jag hört dig säga mig det själf.

Och då kom det öfver mig en känsla, som om det varit mig omöjligt att lefva längre. Jag sade dig intet, jag kunde ju ej ens tänka, det var, som om lifvet slocknat inom mig, och den natten grät jag mig ej i sömn. Jag låg vaken, och allt som jag tänkte öfver detta, som varit, blef jag mer och mer stel i hjärtat emot dig, och ändå visste jag ju, att utan dig var lifvet mig intet värdt. Men själfva tanken var mig så förfärlig, att jag ibland liksom kunde vilja inbilla mig, att. det inte var sant. Jag kunde gyckla med den i mina tankar, visa mig glad inför dig, följa dig i hela det lif, som jag förstod, att du sökte – för att glömma mig.

Men nu skall du också veta, *hur* det var mig möjligt att härda ut under hela denna tid, och hvarför jag allra mest önskade att komma bort. Minns du, att doktorn ett par gånger gaf mig morfin, därför att jag var så trött och inte kunde sofva? Minns du det, Richard? Om du visste, hur ofta jag undrade öfver, att du ej var mera rädd, när man lämnade morfinen i min hand! Ty nu vill jag säga dig också detta. Det var därför att detta gift höll mig uppe, som jag öfver hufvud kunde lefva. Och jag nöjde mig ej med hvad doktorn gaf mig. Jag skaffade mig mera, gick på olofliga vägar och skaffade mig, hvad jag eljes ej kunde få. Dag efter dag låg jag som i dvala, glömmande allt och troende mig lycklig. Jag blygdes för dig. Jag var rädd, att du skulle upptäcka det, och med fasa förstod jag, att jag skulle gå under, om detta fick fortfara. Men ser du, Richard, jag *ville* gå under. Jag *ville* förstöra mig själf. Och det var först, när jag såg, att du ej längre älskade mig som förr – då vaknade inom mig begäret att vinna dig tillbaka, och jag förstod, att ville jag vinna dig, måste jag först återfå väldet öfver mig själf.

Minns du ännu maskeraden, den förfärliga kvällen, då du fann mig i min säng och kanske trodde mig död? Då bröt allt detta ut, då skrek det inom mig med en fasa, som om lifvet själft piskat mig blodig med ris. Då ref jag af mig mina kläder, slet dem i stycken, trampade på dem. När du kom, hörde jag dig komma, och för att du ingenting skulle förstå, kastade jag mig på min säng. Men hade du dröjt en minut, hade jag rifvit allting af min kropp, och naken hade jag rusat ut. Jag vet icke hvarför – jag vet blott, att jag hade gjort det.

Jag lärde mig då, att man kan känna, hur vanvettet lurar i ens själ, och att det finns ett ögonblick, då endast en bråkdel af en obetydlighet behöfs, för att man oåterkalleligen slungas öfver gränsen. *Detta* var det, som gjorde, att jag bad dig få resa. *Därför* skref jag att jag aldrig kunde bo här igen. Ty dessa väggar hade varit vittne till min förnedring, från dessa fönster hade jag sett ut mot min egen död, i dessa rum hade jag gått och lurat på mig själf, som man vaktar en galning, hvilken i hvarje minut kan bryta ut och blifva ett farligt djur.

Du märkte ingenting, Richard. Och jag var dig så tacksam, för att du ingenting såg. Men så underligt är lifvet, att just detta, som syntes mig det hårdaste af allt, blef min räddning. Ty *därigenom kom jag att glömma John*, och då jag glömde honom, kom han ej längre till min säng. Han väckte mig ej längre. Han lät mig sofva. Ack, Richard! Jag har tänkt och åter tänkt på detta, och jag förstår det icke. Jag har haft god tid att tänka nu, och jag har ju bättre än du vetat, att jag gjorde rätt, när jag gick min väg, då mina tankar blefvo starkare än jag själf. Jag visste ju, hvilken fara som för mig ligger i att gräfva mig in i något. Jag visste ju,

att här skulle jag aldrig kommit bort från – det andra. Och när jag var borta från dig, hände mig det underliga, att småningom bredde sig som ett stort varmt lugn öfver min själ. Det kom icke genast. Ty du vet väl, att hos mig går allt långsamt. Det var mycket, hvilket måste liksom nötas bort, och som gjorde ondt länge, så fort tanken snuddade vid det onda.

Men nu sitter jag här hos dig, nu är allt som en dröm, och i morgon stänga vi dörrarna till det gula huset.» – – –

XVIII.

Jag sitter stilla, medan min hustru talar, och inom mig känns det, som om min egen sorg hade gått bort, och jag märkt ett öde, större än mitt eget fullbordas vid min sida. Hvad är dock detta? Hvad är det? Jag sitter och försöker att reda mina egna tankar. Men jag kan det icke. Jag vill börja att tala i min tur. Men orden stanna outsagda på mina läppar, och det blir mig endast så vanvettigt klart, att jag af allt som varit, ingenting sett, ingenting förstått.

Ty vilse har jag gått, vilse genom hela lifvet. Jag känner detta så djupt, att jag i ett ögonblick tycker mig vara ensam. Jag glömmer Olga, som sitter vid min sida. Jag glömmer allt omkring mig, och som ledd af osynliga händer, tycker jag mig trefva tillbaka på de stigar, där jag förr gått och där hvarje steg nu vållar mig smärta. I en besynnerligt upphetsad förnimmelse af att hela mitt lif pressas samman i denna tysta stund, går min tanke tillbaka genom de dagar, som nu äro jordade i glömskan. Allt som varit och allt som är samlar sig i en oerhörd känsla af sorg och beklämning, och jag hör inom mig en röst, som vill tvinga mig att skrika af raseri: hur meningslöst är ej allt detta! Hur meningslöst, meningslöst, meningslöst! Men själfva förskräckelsen kväfver min röst, och jag sitter stum, medan ett ljud som af skräckinjagande vingslag susar om mitt hufvud.

Jag väcktes till tanke på, hvad som verkligen skett, genom Olgas röst, som sade:

»Har du icke hört mina ord? Förstår du mig icke?»

Hennes röst lät tjock och dof, och hon fortsatte:

»Känner du ingenting för mig? Kan du icke förlåta mig?»

»Förlåta!» upprepade jag mekaniskt.

Det var mig i detta ögonblick omöjligt att i mina tankar reda ut, hvad hon menade.

»Ja,» svarade hon. »All sorg jag gjort dig.»

Jag vet ej, hvad jag svarade henne. Jag minns ej, hvarken hvad jag sade eller gjorde. Orden skall jag aldrig kunna erinra mig. Jag vet blott, att jag icke kunde behärska den våldsamma smärta, som jagade genom mitt blod. Jag hade ej tid att tänka eller öfverlägga. Jag följde blindt den instinkt, som bjöd mig att tala, och i en rasande ström af ord, berättade jag henne allt. Hvarje ord träffade mig själf, som om knifvar vridits om i mitt kött, och jag kände det, som om det varit min egen lycka jag mördat.

Hur länge vi sutto där, vet jag icke. Jag tyckte, att tiden stått stilla under de minuter som flydde, innan Olga svarade:

»Hur kunde du tro, att jag icke älskade dig?»

Hur kunde du tro? Jag visste ingenting att svara, jag föll framstupa mot hennes knä, och min sorg fick luft. Hur kunde jag tro?

Ännu bränner denna fråga min själ. Ännu har jag ej funnit ett svar på gåtan. Aldrig, aldrig skall jag finna ett sådant svar.

XIX.

Aldrig skall jag glömma, att min hustru icke hade ett ord till förebråelse att säga mig. Aldrig skall jag heller glömma det uttryck af förstenad sorg, som präglade hennes ansikte, när hon tryckte min hand och lutade sitt hufvud mot mitt.

»Vi ha gått vilse,» sade hon enkelt.

Hennes ord klingade i mina öron som ett löfte. Och som gripna af samma tanke stego vi upp och gingo ut. Omkring oss spelade höstnattens ljumma vind, under våra fötter rasslade de gula bladen som tysta varsel, och himmelen var mildt blå som en afton i maj. Men på det dunkelblåa fästet lyste månen med septembers djupa, vemodsmättade glans af guld.

Inom oss stego på olika tonvågor lifvets underligt rika, vemodsmättade och ödmjuka jubelslag. De kommo fjärran ifrån som en kör af osynliga röster, burna på osynliga vågor, och jag såg på min hustrus blick, att hon lyssnade som jag, lyssnade till lidandets eviga musik, som smälter samman i lycka, lyssnade till hela den serie af starka ackord, som klinga genom förenade människohjärtan.

Digitaliserad av Litteraturbanken.

Konverterad av Arkivkopia och publicerad på https://arkivkopia.se/sak/littbank-GeijerstamG_KampenOmKarlek.

Filen skapad 2018-12-13 18:29:21.280816